

**Načrt upravljanja
Krajinskega parka Goričko
za obdobje
2020–2024**

***** PREDLOG*****

Grad, maj 2020

EUROPARC
F E D E R A T I O N

Naslov dokumenta:	Načrt upravljanja Krajinskega parka Goričko za obdobje 2020–2024
Nosilec priprave:	Javni zavod Krajinski park Goričko
	direktorica, Stanislava Dešnik, univ. dipl. inž. kraj. arh.
Pripravili:	Lidija Bernjak Sukič, univ. dipl. org., Gregor Domanjko, univ. dipl. inž. gozd., Štefanija Fujs, ekon. tehn., Janko Halb, uni. dipl. oec., Marina Horvat, dipl. inž. kem. tehnol., Suzana Huber Sobočan, univ. dipl. oec., Kristjan Malačič, prof. kem. biol. Nataša Moršič, prof. nem. Mojca Podletnik, mag. bio. ekol. naravovar.
	v sodelovanju z: Gordano Beltram, MOP, Sektor za ohranjanje narave Jelena Hladnik, MOP, Sektor za ohranjanje narave
Sodelovali:	MOP, Direktorat za okolje, Sektor za ohranjanje narave Zavod RS za varstvo narave, OE Maribor Zavod RS za varstvo kulturne dediščine, OE Maribor Zavod za gozdove, OE Murska Sobota Parkovne občine
Datum zaključka:	
Datum sprejema:	
Obdobje veljavnosti:	1.1.2020 - 31.12. 2024

OSEBNA IZKAZNICA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO	8
1. PRAVNI OKVIRJI IN NAČRT UPRAVLJANJA	9
I. PRAVNI OKVIR UPRAVLJANJA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO	9
II. PRAVNI OKVIR UPRAVLJANJA GRADU GRAD	9
III. NAČRT UPRAVLJANJA KPG	9
2. VIZIJA IN POSLANSTVO	11
3. OPIS SPLOŠNEGA STANJA KPG	12
3.1 Splošni opis zavarovanega območja	12
3.1.1 Geografska lega, velikost in meje zavarovanega območja	12
3.2.2 Upravni status in lastništvo zemljišč	12
3.2.3 Neživa narava z oceno stanja	13
3.2.4 Živa narava z oceno stanja	14
3.2.5 Varstveni status območja	16
3.2.6 Krajinska pestrost območja	18
3.2.7 Kulturna dediščina območja	19
3.2.8 Socioekonomske značilnosti območja	19
3.2.9 Glavne dejavnosti in rabe na območju	21
4. STANJE IZVAJANJA JAVNE SLUŽBE OD USTANOVITVE DO LETA 2019	28
4.1. Mednarodno sodelovanje	28
4.2. Naravovarstveno upravljanje z zemljišči v upravljanju JZ KPG	29
4.3. Upravljanje s kulturnim spomenikom državnega pomena – gradom Grad	31
4.4. Upravljanje s parkovno infrastrukturo	33
4.5. Finančni viri in stroški upravljanja v preteklem obdobju 2008 — 2018	34
4.6. Stanje javne službe v letu 2018	35
5. SINTEZNA IZHODIŠČA ZA NAČRT UPRAVLJANJA	38
5.1. Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v KPG	38
5.2. Pregled dejavnosti in vplivov	39
6. Program UPRAVLJANJA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO	42
6.1. Dolgoročni in operativni cilji ter naloge 2020–2024	42
6.2. Program NUG z določitvijo prioritet in aktivnosti za izvedbo upravljaljskih nalog v obdobju 2020—2024	44
6.4. Program upravljanja z zemljišči v upravljanju JZ KPG v obdobju 2020—2024	55
Dolgoročna vizija upravljanja z gozdnimi in kmetijskimi zemljišči ter njihovo upravljanje v obdobju izvajanja NUG	55

6.5. Program upravljanja z gradom Grad v obdobju 2020—2024.	56
6.6. Projekti v izvajanju v obdobju 2020—2024.	61
6.7. Finančni načrt za izvajanje NUG v obdobju 2020—2024.	62
6.8. Kadrovski načrt za izvajanje NUG v obdobju 2020—2024.	66
7. PODROBNA VSEBINSKA IN PROSTORSKA OPREDELITEV VARSTVENIH REŽIMOV	70
7.1. Pravni okvir za določitev varstvenih režimov.....	70
7.2. Podrobna vsebinska in prostorska opredelitev varstvenih režimov	70
8. VARSTVENE IN RAZVOJNE USMERITVE PO DEJAVNOSTIH	74
8.1. Kmetijstvo	74
8.2. Gozdarstvo	75
8.3. Lovstvo.....	75
8.4. Ribištvo	76
8.5. Upravljanje z vodami	76
8.6. Usmeritve za rabo naravnih virov	77
8.7. Turizem	77
8.8. Urbanizacija (stanovanjska in industrijska gradnja, infrastrukturno omrežje)	78
8.9. Usmeritve za promet	79
8.10. Kulturna dediščina	79
9. OCENA URESNIČLJIVOSTI NAČRTA UPRAVLJANJA IN SPREMLJANJE IZVAJANJA PROGRAMA NAČRTA UPRAVLJANJA.....	81
10. ZAKLJUČEK.....	85

KAZALO TABEL, SLIK IN GRAFOV

Tabela 1. Občine na območju KPG in delež površine občine, ki leži na območju zavarovanega območja.....	13
Tabela 2. Primerjava stanja NV med letoma 2006 in 2018 (vir: JZ KPG).	17
Tabela 3. Pregled posebnih varstvenih območij (območij Natura 2000) v KPG.....	17
Tabela 4. GGN po GGE na območju KPG (vir: ZGS).....	22
Tabela 5. Površina in število zemljišč v upravljanju JZ KPG (na dan 31.12.2018).....	30
Tabela 6. Finančni viri za odkup zemljišč, ki ga je izvedel JZ KPG (do 31.12.2018)	30
Tabela 7. Investicijska vlaganja v grad, stanje 31.12.2018	32
Tabela 8. Pregled parkovne infrastrukture v upravljanju JZ KPG (na dan 31.12.2018)	33
Tabela 9. Stanje zaposlitev v JZ KPG na dan 31.12.2018	36
Tabela 10. Stanje projektnih zaposlitev na dan 31.12.2018	37
Tabela 11. Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v KPG	38
Tabela 12. Program NUG za obdobje 2020-2024.....	44
Tabela 13. Načrtovano število ur za izvajanje neposrednega nadzora v naravi in spremljanje splošnega stanja v naravi.	54
Tabela 14: Zemljišča v upravljanju JZ KPG brez gradu Grad v letu 2020 (*odkup zaključen v letu 2019).	55
Tabela 15. Površine, na katerih bo JZ KPG v okviru javne službe izvajal varstvene ukrepe z ovrednotenjem ocene stroškov (stroški so zajeti v Tabeli 12 v nalogi 2.1).....	56
Tabela 16. Predvidena finančna sredstva (FS) za izvedbo aktivnosti programa NUG glede na finančni vir in dolgoročni cilj.....	63
Tabela 17. Predvideni stroški glede na vrsto stroška in dolgoročni cilj	63
Tabela 18. Predvidena finančna sredstva pristojenga ministrstva (MOP) glede na leto izvajanja programa NUG in vrsto stroškov	64
Tabela 19. Predvidena lastna finančna sredstva glede na leto izvajanja programa NUG in vrsto stroškov.....	64
Tabela 20. Predvidena projektna finančna sredstva glede na leto izvajanja programa NUG in vrsto stroškov.....	64
Tabela 21. Predvidena finančna sredstva drugih proračunskih sredstev glede na leto izvajanja NUG in vrsto stroška	65
Tabela 22. Kadrovski načrt za izvajanje programa NUG v obdobju 2020—2024 (z belo barvo so označena obstoječa DM, z modro barvo nove zaposlitve).	68
Tabela 23. Projektne zaposlitve v obdobju izvajanja NUG.....	69
Tabela 24. Kazalniki operativnih ciljev.....	82
Slika 1. Lega zavarovanega območja KPG v Sloveniji.....	12
Slika 2. Zemljišča, dodeljena v upravljanje JZ KPG s sklepom o ustanovitvi.	31

Seznam pogosto uporabljenih kratic

AKTRP	Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja
APZ	Aktivna politika zaposlovanja (ZRSZ) – javna dela, usposabljanje na del. mestu...
ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
CKFF	Center za kartografijo favne in flore
BF Rakičan	Biotehniška šola Rakičan
DRSI	Direkcija Republike Slovenije za infrastrukturo
DM	Delovno mesto
DOPPS	Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
DPS	Druga proračunska sredstva (APZ, sredstva SKZG, Sklad za podnebne spremembe)
DRSV	Direkcija Republike Slovenije za vode
EPO	Ekološko pomembno območje
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
EŠ	Evidenčna številka
FFS	Fitofarmaceutvska sredstva
GERK	Grafična enota rabe zemljišča kmetijskega gospodarstva
GGE	Gozdnogospodarske enote
GGN	Gozdnogospodarski načrt
GRŐ	Goričko - Raab - Órség
GSO	Genetsko spremenjeni organizmi
GURS	Geodetska uprava Republike Slovenije
GZS	Gospodarska zbornica Slovenije
HT	Habitatni tip
IRSOP	Inšpekcija Republike Slovenije za okolje in prostor
JZ KPG	Javni zavod Krajinski park Goričko
JSKS	Javna služba kmetijskega svetovanja
KBZ KPG	Kolektivna blagovna znamka Krajinski park Goričko
KGZS	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
KGZ-zavod MS	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije – Kmetijsko gozdarski zavod Murska Sobota
KMG	Kmetijsko gospodarstvo
k.o.	Katastrska občina
KOPOP	Kmetijsko-okoljsko-podnebna plačila
KPG	Krajinski park Goričko
LAS	Lokalna akcijska skupina
LUO	Lovsko upravljavsko območje
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MF	Ministrstvo za finance
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MK	Ministrstvo za kulturo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MS	Murska Sobota

MZI	Ministrstvo za infrastrukturo
NIB	Nacionalni inštitut za biologijo
NPR	Naturpark Raab
NUG	Načrt upravljanja Krajinskega parka Goričko
NUV	Načrt upravljanja voda
NV	Naravne vrednote
NVO	Nevladne organizacije
OE	Območna enota
OPN	Občinski prostorski načrt
ŐNPI	Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság (Uprava Narodnega parka Órség)
PMMS	Pomurski muzej Murska Sobota
PRP	Program razvoja podeželja
POO	Posebno ohranitveno območje
POV	Posebno območje varstva
PTZ	Pomurska turistična zveza
PUN	Program upravljanja območij Natura 2000 2015-2020
PVO	Poročilo o vplivih na okolje
RGN	Ribiško-gojitveni načrt
RS	Republika Slovenija
SDPVN	Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev
SiDG	Slovenski državni gozdovi d.o.o.
SKZG RS	Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije
Sredstva SKZG	Sredstva Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije
STO	Slovenska turistična organizacija
SVRK	Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko
TD	Turistično društvo
TIC	Turistični informacijski center
UE	Upravna enota
UM	Univerza v Mariboru
VVO	Vodovarstveno območje
ZGS	Zavod za gozdove Slovenije
ZO	Zavarovano območje
ZON	Zakon o ohranjanju narave
ZRSVN	Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
ZRSŠ	Zavod Republike Slovenije za šolstvo
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZVKDS	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
ZVO	Zakon o varstvu okolja
ZZRS	Zavod za ribištvo Slovenije

OSEBNA IZKAZNICA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO

Podatki o ZO	
Pravne podlage za ustanovitev ZO	Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B in 46/14) in Uredba o Krajinskem parku Goričko (Uradni list RS, št. 101/03, 46/14 – ZON-C, 21/18 ZNOrg, 31/18 ZON-D)
Datum ustanovitve KP	9. oktober 2003
Nacionalna kategorija zavarovanja	krajinski park
IUCN kategorija zavarovanja	kategorija V – zavarovana krajina
Varstveni statusi ZO	Ekološko pomembno območje Goričko (ID 41300) Zavarovano območje KPG (ID 3913) Varovano območje - območje Natura 2000 Goričko: Posebno območje varstva (POV Goričko SI5000009), Posebno ohranitveno območje (POO Goričko SI3000221)
Število NV	44
Legra ZO	skrajni severovzhodni del Slovenije ob meji z Avstrijo in Madžarsko
Površina	462 km ²
Povprečna nadmorska višina	275 m
Število naselij	90 naselij
Število lokalnih skupnosti	11
Število prebivalcev	17.500 ¹
Raba tal v ZO²	Gozd: 44,5 % Njive, travniki in visokodebelni sadovnjaki: 43,8 % Pozidana zemljišča in infrastruktura: 4 % Kmetijska zemljišča v zaraščanju: 2,1 % Druge rabe: 5,6 %
Podatki o upravljavcu ZO	
Pravna podlaga o ustanovitvi zavoda	Sklep o ustanovitvi Javnega zavoda Krajinski park Goričko (Uradni list RS, št. 3/04, 50/05 in 24/18)
Naziv upravljavca	Javni zavod Krajinski park Goričko
Datum ustanovitve zavoda	8. januar 2004
Sedež upravljavca	Grad 191, 9264 Grad
Telefon	++ 386 2 551 88 60
e-mail	park.goricko@siol.net
Spletna stran	www.park-goricko.org
Podatki o načrtu upravljanja	
Organ sprejema	Vlada Republike Slovenije
Obdobje veljavnosti	Pet let

¹ Statistični urad RS, stanje januar 2018 (op. število prebivalcev po naseljih, ki ležijo na območju KPG)

² MKGP, Grafični podatki RABA za celo Slovenijo za leto 2018

1. PRAVNI OKVIRJI IN NAČRT UPRAVLJANJA

I. PRAVNI OKVIR UPRAVLJANJA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO

Temeljni pravni predpisi, ki urejajo zavarovanje in upravljanje Krajinskega parka Goričko, so:

- **Zakon o ohranjanju narave** (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18 in 82/20; v nadaljnjem besedilu: ZON) določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot, s katerimi se med drugim določa tudi ukrep zavarovanja, splošne varstvene režime na širših zavarovanih območjih in naloge upravljavcev zavarovanih območij.
- **Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)** (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18), ki določa posebna območja varstva oziroma območja Natura 2000, varstvene cilje in varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov.
- **Uredba o Krajinskem parku Goričko** (Uradni list RS, št. 101/03 in 46/14 – ZON-C, v nadaljnjem besedilu: uredba), ki med drugim v 12. členu določa, da se ustanovi javni zavod, ki v okviru javne službe ohranjanja narave opravlja varstvene, razvojne, strokovne, nadzorne in upravljaljske naloge na območju Krajinskega parka Goričko (v nadaljnjem besedilu: KPG).
- **Sklep o ustanovitvi Javnega zavoda Krajinski park Goričko** (Uradni list RS, št. 3/04, 50/05 in 24/18, v nadaljnjem besedilu: sklep). S sklepom je bil ustanovljen Javni zavod Krajinski park Goričko (v nadaljnjem besedilu: JZ KPG).
- **Statut Javnega zavoda Krajinski park Goričko** (Ur. list RS, št. 6/05) je uredil organizacijo JZ KPG ter določbe, pomembne za opravljanje dejavnosti in poslovanje zavoda.

II. PRAVNI OKVIR UPRAVLJANJA GRADU GRAD

- **Zakon o varstvu kulturne dediščine** (Uradni list RS, 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16 in 21/18 – ZNOrg, v nadaljnjem besedilu: ZVKD-1). Zakon predpisuje, da se lahko nepremična dediščina zaradi svojega izjemnega pomena za državo razgasi za spomenik državnega pomena.
- **Odlok o razglasitvi Gradu Grad za kulturni spomenik državnega pomena** (Uradni list RS, št.81/99 in 55/02, v nadaljnjem besedilu: odlok).
- **Sklep o ustanovitvi Javnega zavoda Krajinski park Goričko** (Uradni list RS, št. 3/04, 50/05 in 24/18). S sklepom so bile JZ KPG dane v upravljanje nepremičnine v lasti Republike Slovenije in sicer kulturni spomenik državnega pomena grad Grad, ki obsega naslednje parc. št., k.o. Grad: 1695, 1696, 1697, 1698, 1701, 1702, 1703.

III. NAČRT UPRAVLJANJA KPG

Pripravo načrta upravljanja KPG (v nadaljnjem besedilu: NUG) predpisujejo naslednji pravni akti:

- ZON v 59. členu določa, da se upravljanje zavarovanega območja izvaja na podlagi načrta upravljanja zavarovanega območja, če je v aktu tako določeno. V 60. in 61. členu pa postopek priprave in sprejetja načrta ter vsebino načrta. Načrt je v skladu z 61. členom ZON tudi podlaga za urejanje prostora in rabo naravnih dobrin.
- Uredba v 16. členu predpisuje, da se upravljanje izvaja na podlagi sprejetega načrta upravljanja parka, ki ga za obdobje petih let sprejme vlada. V uredbi je predpisana struktura nujnih sestavin načrta.

Pripravljaec NUG pri pripravi upošteva tudi druge veljavne pravne akte s področij ohranjanja narave, varstva okolja, upravljanja z vodami, kmetijstva, gozdarstva, lovstva in ribištva, urejanja prostora in graditve, krajine, kulture, turizma, gospodarstva, regionalnega razvoja, energetike in prometa, rudarstva in drugih.

NUG za obdobje 2020-2024 vsebuje 9 vsebinskih poglavij, ki zajemajo celovito oceno narave, dejavnosti in socialno-ekonomskega vidika, oceno stanja naravnih vrednot, analitična izhodišča za pripravo NUG, program izvajanja NUG z cilji, nalogami in aktivnostmi ter določitev načinov financiranja, določitev varstvenih usmeritev in podrobno opredelitev varstvenih režimov.

2. VIZIJA IN POSLANSTVO

KPG je območje ohranjenih naravnih vrednot in visoke biotske raznovrstnosti ter krajinske pestrosti. Gospodarske dejavnosti se razvijajo prijazno do narave, okolja in ljudi. Gradnja objektov ter raba tal je prilagojena krajinskim značilnostim, kar ohranja in krepi prepoznavnost (identiteto) Goričkega v širšem prostoru. Nekoč opuščeni objekti in kulturni spomeniki so obnovljeni ter namenjeni bivanju mladim družinam, aktivnim starajočim in obiskovalcem. Med upravljavcem KPG, deležniki in lokalnim prebivalstvom poteka nenehen dialog o razvoju in varstvu na območju KPG.

Grad pri naselju Grad je leta 2030 obnovljen in je upravno središče KPG z delovnimi prostori zaposlenih v JZ KPG, središče za obiskovalce in prebivalce ter središče mednarodnega izobraževanja in usposabljanja mladine in odraslih na področju naravoslovja, doživljajskega vodenja v naravi in krajini ter trajnostnega razvoja. JZ KPG vzdržuje in upravlja ta kulturni spomenik v državni lasti in z interpretacijo zgodovine, veččin in narave ohranja kulturno dediščino KPG.

Osnovni namen ustanovitve KPG je zavarovanje naravnih vrednot, ohranitev biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti ter omogočanje razvojnih možnosti prebivalstva na Goričkem. Upravljavec KPG je JZ KPG, ki z javnim pooblastilom vlade Republike Slovenije opravlja javno službo ohranjanja narave. JZ KPG se zavzema za celovito varstvo narave ter uravnotežen, prostorsko vzdržen in krajinsko-arhitekturno primeren razvoj v zavarovanem območju, ki temelji na pravičnem, etičnem, naravi ter ljudem prijaznem razvoju. Zaposleni s svojim delom in ozaveščanjem prebivalcev o ohranjanju narave sodelujejo pri usmerjanju rabe naravnih virov, razvoja gospodarskih in pristočasnih dejavnosti ter bivanja, ki ga zagotavljanja kakovostno življensko okolje. Svoje poslanstvo izpolnjujejo z izvajanjem naravovarstvenih ukrepov z namenom ohranjanja habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst v ugodnem stanju zlasti na zemljiščih v lasti RS, ki so v upravljanju JZ KPG ter s pogodbenim in skrbniškim varstvom na zemljiščih v zasebni lasti.

JZ KPG s promocijo kolektivne blagovne znamke Krajinski park Goričko spodbuja in podpira lokalno prebivalstvo v razvoju in oblikovanju produktov in storitev.

Z namenom širjenja zavedanja o parku JZ KPG informira, izobražuje in organizira učne dni za različne deležnike, posebno še za učence in dijake, ki jih čez mejo povezuje z vrstniki v Naravnem parku Raab in Narodnem parku Órség.

3. OPIS SPLOŠNEGA STANJA KPG

3.1 Splošni opis zavarovanega območja

3.1.1 Geografska lega, velikost in meje zavarovanega območja

KPG leži na severovzhodu Slovenije ob meji z Avstrijo in Madžarsko (slika 1). Obsega 46.252 ha in je največji krajinski park v Sloveniji ter je del čezmejnega Trideželnega parka Goričko - Raab - Órség med Slovenijo, Avstrijo in Madžarsko.

Slika 1. Lega zavarovanega območja KPG v Sloveniji.

3.2.2 Upravni status in lastništvo zemljišč

Območje KPG je v dveh upravnih enotah: UE Murska Sobota in UE Lendava. V KPG je s celotno površino vključenih 7 občin in 4 delno (tabela 1). Katastrske občine Bogojina, Dobrovnik, Filovci, Moravci, Vaneča, Strehovci in Žitkovci so delno vključene v KPG.

Večina zemljišč je v zasebni lasti. V lasti Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: RS) so zemljišča v upravljanju Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS (v nadaljnjem besedilu: SKZG RS), Slovenski državni gozdovi d.o.o. (v nadaljnjem besedilu: SiDG), Direkcije RS za vode (v nadaljnjem besedilu: DRSV), Direkcije RS za infrastrukturo in JZ KPG. Zemljišča v državni lasti obsegajo približno 6.000 ha oziroma 13 % površine KPG. Gozdnih zemljišč, s katerimi upravlja SiDG, je 3.300 ha (55 % vseh državnih) oziroma 7 % vseh zemljišč v KPG. Med kmetijskimi zemljišči, s katerimi pretežno upravlja SKZG RS, prevladujejo njive. SKZG RS je po javno dostopnih informacijah v letu 2017 v zakup oddajal 1.317 ha kmetijskih zemljišč (22 % vseh državnih zemljišč na območju KPG), kar predstavlja 3 % vseh zemljišč v KPG. Številna manjša kmetijska zemljišča niso oddana v zakup. Precejšnji delež predstavljajo tudi pozidana zemljišča kot so ceste.

Zemljišča so tudi v lasti občin, ki poleg prometne infrastrukture in javnih zgradb obsegajo delno tudi vodna, kmetijska in gozdna zemljišča, vendar skupna površina ni znana.

Tabela 1. Občine na območju KPG in delež površine občine, ki leži na območju zavarovanega območja.³

Ime občine	Skupna površina občine [km ²]	Površina občine v KPG [km ²]	Delež občine v KPG [%]	Delež doprinosa občine h KPG [%]
<i>UE Murska Sobota</i>				
Cankova	30,58	22,90	75 %	5 %
Gornji Petrovci	66,84	66,84	100 %	14 %
Grad	37,39	37,39	100 %	8 %
Hodoš	18,11	18,11	100 %	4 %
Kuzma	22,85	22,85	100 %	5 %
Moravske Toplice	144,00	95,50	66 %	20 %
Puconci	107,58	72,02	67 %	16 %
Rogašovci	40,00	40,00	100 %	9 %
Šalovci	58,15	58,15	100 %	13 %
<i>UE Lendava</i>				
Dobrovnik	31,00	8,93	29 %	2 %
Kobilje	19,71	19,71	100 %	4 %

3.2.3 Neživa narava z oceno stanja

KPG zajema nizko, dokaj enakomerno valovito gričevje in ima najvišje nadmorske višine na zahodnem delu na območju Sotinskega brega (418 m), na vzhodu se doline že izrazito izravnavajo v panonsko nižino. Za območje je značilna mozaična kulturna krajina, kar se odraža v veliki pestrosti življenjskih prostorov.

Območje sodi v vlažni, zmerno topli klimatski pas s sušno zimo, ki ga enačimo z modificirano srednjeevropsko klimo. Značilnosti podnebja so: povprečne letne padavine med 730 in 950 mm ter srednja letna temperatura zraka med 9,2 °C in 10,3 °C. Najmanj padavin je v februarju in marcu, največ v juniju.

Goričko je **geološko** bolj pestro v SZ delu in manj v osrednjem in vzhodnem delu. Podlago gradijo pretežno terciarne kamnine. Starejše kamnine, ki so nastajale v morju, so razširjene na območju Sotine in Rdečega brega ter pripadajo filitoidnim skrilavcem. Morske sedimente, ki so nastali v Panonskem morju, kot so prodi, peski in gline, so v pliocenu nadomestili peščenjaki, peščeni glinavci in glinavci. Pred približno 1,6 milijoni let je v bližini Klöcha / Gleichenberga v Avstriji izbruhnil vulkan. Posledice njegove aktivnosti so opazne tudi pri Gradu, saj se v deloma sprijetih plasteh kremenovega rečnega proda, peska, laporja in gline pojavljajo plasti bazaltne tufa, tufita in bazalt. Od holocena do danes je območje zaznamovala t.i. akumulacija sedimentnega materiala. V preteklosti je bilo Goričko znano tudi po glini in pridobivanju apna⁴.

Vodna mreža Goričkega je zelo členjena in obsega približno 730 km vodotokov (1,5 km/km²)⁵, vendar je zaradi majhne letne količine padavin, slabo vodnata. Površinske vode med nalivi odnašajo

³ Vir: JZ KPG

⁴ Planjšek, M. in Činč Juhant, B., 2002. O geologiji Pomurja in Goričkega. V: Bedjanič, M. et al. Narava Slovenije. Mura in Prekmurje. Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije, pp. 13–15.

⁵ Vir: JZ KPG

rodovitno prst z njiv na strminah v ravninske predele. Tekoče vode na zahodnem delu odvaja Ledava z Lukaj potokom, ki je na jugozahodnem delu parka zajezena v Ledavsko jezero.

Vode vzhodnega dela se stekajo v Veliko in Malo Krko, Ratkovski in Kobiljanski potok, ki se izven KPG preko Madžarske izlijejo v Ledavo. Struge večjih vodotokov so bile v širših dolinah izravnane in na mestih utrjene, medtem ko je večina manjših potokov še v razmeroma dobrem naravnem stanju z visoko samočistilno sposobnostjo, kar dokazuje prisotnost živalskih vrst, značilnih za neonesnažene vode.⁶

Reki Kučnica in Ledava na območje KPG pritečeta iz Avstrije, Kučnica je mejna reka na celotnem območju parka. Ekološko stanje obeh rek je zaradi regulacije strug slabo. K temu veliko prispevajo čezmejni vplivi med katerimi prevladujeta onesnaževanje vode s hranili in prekomerna izraba vode za namakanje kmetijskih površin na avstrijski strani reke Kučnice. Reka Kučnica v sušnih obdobjih vsaj na mestih popolnoma presahne, kar ima negativne vplive na vodne organizme tudi na območju KPG. Izvedba renaturacijskih posegov v strugi in na brežinah obeh rek bi bil pomemben ukrep za izboljšanje ohranitvenega stanja živalskih vrst in habitatov in izboljšanje samočistilne sposobnosti tekočih voda.

Stoječe vode. Na območju KPG so poleg Ledavskega jezera (80 ha) še trije vodni zadrževalniki, nastali s zajezitvami: na Dolenskem potoku – Hodoško jezero (6 ha), na Mali Krki – jezero v Križevcih (2 ha) in na Bukovniškem potoku – Bukovniško jezero (7 ha). Pri Kobilju je stoječa voda nastala po izkopu gramoza (1 ha). Posebno vrsto stoječih voda predstavljajo številne mlake, ki so bile inventarizirane v letu 2006, ko je bilo prešteti preko 595 mlak⁷. Stanje mlak je le delno ugodno, saj izginjajo zaradi zasipavanja in zaraščanja po naravni poti kot posledica njihove nerabe. V zadnjih letih je z izkopi jam na mokriščih in z zajezitvami potokov nastalo veliko ribnikov. Državni monitoring kakovosti voda se izvaja samo na Ledavskem jezuru.

Podzemna voda je v enotnem vodnem telesu Goričkega, kjer prevladujejo lokalni ali nezvezni izdatni vodonosniki in obširni, vendar nizko do srednje izdatni vodonosniki medzrnskega tipa silikatne sestave. Najbolj izdatni vodonosniki so zelo ranljivi in izpostavljeni vnosom onesnaževal v podzemno vodo. Podzemna voda je preobremenjena z dušikom, ki pretežno izvira iz razpršenih površinskih virov v kmetijstvu.

3.2.4. Živa narava z oceno stanja

Skoraj polovico območja prekriva gozd, med katerimi prevladujejo hrastovo-gabrovi gozdovi, acidofilna borovja, bukovja na nekarbonatnih kamninah in belovrbovja, jelševja in jesenovja. Stanje ohranjenosti gozdov je dobro, saj je večina gozdov še ohranjenih s prevladujočo avtohtono vegetacijo. Stanje gozdov je slabše le v okolici Bukovniškega jezera in na manjših površinah, kjer se pojavljajo močno spremenjeni gozdovi z večinsko neavtohtonimi drevesnimi vrstami kot je zeleni bor (*Pinus strobus*).

⁶ Kotarac, M., Šalamun, A., Govedič, M. in Podgorelec, M., 2006. Popis velikega studenčarja (*Cordulegaster heros*) s predlogom conacije Natura 2000 območja Goričko (SI3000221). Miklavž na Dravskem polju: Center za kartografijo favne in flore.

Govedič, M. in Šalamun, A., 2006. Popis kvalifikacijskih vrst rib (Pisces) in ukrajinskega potočnega piškurja (*Eudontomyzon mariae*) s predlogom conacije Natura 2000 območja Goričko (SI3000221). Miklavž na Dravskem polju: Center za kartografijo favne in flore.

⁷ Cipot, M. in Lešnik, A., 2007. Dvoživke Krajinskega parka Goričko: razširjenost, ekologija, varstvo. Miklavž na Dravskem polju: Center za kartografijo favne in flore.

Negozdni prostor je pretežno antropogenega nastanka in je v kmetijski rabi. Biotsko najbolj raznovrstne in naravovarstveno pomembne površine so travniki. Na njih uspevajo tudi zavarovane in ogrožene rastlinske vrste, kot so rumena maslenica (*Hemerocallis lilioasphodelus*), pikastocvetna kukavica (*Orchis ustulata*), močvirski svišč (*Gentiana pneumonanthe*) in sibirski perunika (*Iris sibirica*).

Stanje ohranjenosti travniških vrst in HT je v primerjavi z letom 2004 slabše⁸, predvsem zaradi izvedenih agrooperacij (travniki so se intenzivirali ali prešli v njivsko rabo) in na severovzhodu KPG zaradi opuščanja rabe travnikov (zaraščanje in posledično slabšanje stanja travniških HT oziroma njihovo izginjanje). Na posameznih območjih se še pojavljajo obsežnejša sklenjena območja ekstenzivnih travnikov. K zaustavljanju zmanjševanja ekstenzivnih travnikov je v preteklih letih pripomogel tudi JZ KPG, ki je v okviru projektov in rednega dela, ciljno izvajal varstvene ukrepe, namenjene travniškim vrstam in habitatom v slabem stanju ohranjenosti na skupni površini 32 ha.

Poznavanje števila in razširjenosti **zavarovanih prosto živečih vrst rastlin**⁹ in **živali**¹⁰, ki živijo na območju KPG (Priloga 1.1, tabela 1 in 2) je slabše pri vrstah iz manj raziskanih in vrstno zelo številčnih skupin. Dobro so evidentirane vrste višjih rastlin, sesalcev, ptic, plazilcev, dvoživk, rib in posameznih skupin žuželk (npr. metulji in kačji pastirji).

Spremljanje stanja zavarovanih vrst se osredotoča predvsem na kvalifikacijske vrste območja Natura 2000 Goričko ter na posamezne krovne in karizmatične zavarovane vrste. JZ KPG je leta 2009 izvedel popis rastišč redke in ogrožene podvrste volčina, grmičastega dišečega volčina (*Daphne cneorum f. arbuscoloides*), ki je bil najden na 29 lokalitetah. Leta 2010 je bil izveden popis rastišč gorskega narcisa (*Narcissus poeticus*), ki je bil najden na 47 lokalitetah. V okviru splošnega spremljanja stanja narave JZ KPG zbira podatke o nahajališčih tudi drugih zavarovanih vrst rastlin.

Populacije **ptic kulturne krajine** številčno upadajo predvsem zaradi intenzifikacije kmetijske rabe. Upad številčnosti pegaste sove (*Tyto alba*) je povezan tudi z neustrezno obnovo cerkvenih zgradb in gospodarskih poslopij, kjer je ta vrsta sove našla sekundarni gnezditveni habitat. Na nekatere zavarovane vrste ptic negativno vplivajo značilnosti sodobne urbanizacije, gradnja infrastrukture, asfaltiranje manjših cest ter prekomerna nočna osvetlitev naselij¹¹. Leta 2014 je na območju KPG po 11 letih ponovno gnezdila zlatovranka (*Coracias garrulus*), ki v Sloveniji velja za izumrlo gnezdilko in se na območju KPG vsaj občasno pojavlja vsako leto. JZ KPG že od l. 2007 skupaj s prostovoljci tem vrstam pomaga z varstvenimi ukrepi kot so nameščanje gnezdilnic, gnezditvenih podstavkov in postavljanjem lovilnih prež, kar ugodno vpliva na izboljšanje življenjskih pogojev teh vrst. Varstveni ukrepi so namenjeni tudi krovnim in karizmatičnim vrstam, kot sta bela štorčja (*Ciconia ciconia*) in smrdokavra (*Upupa epops*).

Na območju KPG živi 15 vrst dvoživk. Nevarnost jim predstavljajo odseki prometnic, ki sekajo njihove migracijske poti do vodnih teles, zlasti odsek državne ceste ob Ledavskem jezeru. Z vsakoletno akcijo postavljanja varovalnih ograj in prenašanja dvoživk JZ KPG prispeva k zmanjševanju negativnih učinkov prometa na populacije dvoživk. Dvoživke dodatno ogroža zmanjševanje števila mlak.

⁸ Trčak, B., Podgorelec, M., Erjavec, D., Govedič, M. in Šalamun, A., 2012. Kartiranje negozdnih habitatnih tipov vzhodnega dela Krajinskega parka Goričko v letih 2010-2012. Naročnik: JZ KPG. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, 134 str.

⁹ Uradni list RS, št. 46/04, 110/04, 115/07, 36/09 in 15/14

¹⁰ Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14 in 64/16

¹¹ Denac, K., Božič, L., Rubinič, B., Denac, D., Mihelič, T., Kmecl, P., Bordjan, D., 2010. Monitoring populacij izbranih vrst ptic (delno poročilo). Ljubljana: DOPPS.

Med sesalci se največ naravovarstvene pozornosti namenja netopirjem in vidri. Vidra (*Lutra lutra*) ima na območju KPG najbolj sklenjeno in vitalno populacijo v Sloveniji.¹² Lokalno ji nevarnost predstavlja promet, saj na mestih prehajanja čez cesto brez ustreznih podhodov vsakoletno prihaja do povozov te zveri. Nočno aktivne živali, med katerimi je tudi petnajst (15) vrst netopirjev¹³, poleg izgube habitata ogroža predvsem svetlobno onesnaževanje, ki se širi s povečevanjem odsekov ulične razsvetljave v in izven naselij ter neprimerna obnova objektov.

Nevarnost avtohtonim vrstam predstavljajo tudi tujerodne rastlinske in živalske vrste, ki so se v zadnjih desetih letih močno razširile. Na travniških in opuščenih površinah so najbolj razširjene orjaška (*Solidago gigantea*) in kanadska zlata rozga (*Solidago canadensis*) ter enoletna suholetnica (*Erigeron annuus*), ob vodotokih se pojavlja žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*), na njivskih površinah in obpotjih se pogosto pojavlja pelinolistna ambrozija (*Ambrosia artemisiifolia*). Japonski dresnik (*Filipia japonica*) se pojavlja mestoma. Neredko se zasajuje navadna pavlonija (*Paulownia tomentosa*), mestoma se v okolici hiš pojavlja bambus (Bambuseae).

3.2.5 Varstveni status območja

Na območju KPG je po Pravilniku o določitvi in varstvu naravnih vrednot¹⁴ določenih **44 naravnih vrednot državnega pomena** (v nadaljnjem besedilu: NV). Glede na zvrst gre za 1 geomorfološko, 3 geološke, 9 drevesnih, 21 zooloških, 17 botaničnih, 23 ekosistemskih in 11 hidroloških NV, pri čemer so nekatere uvrščene v več različnih zvrsti (Priloga 1.2). Površina vseh NV na območju KPG je **745 ha**. Prostorska razporeditev NV je dostopna na Naravovarstvenem atlasu ZRSVN preko povezave www.naravovarstveni-atlas.si.

Njihovo stanje redno spremljajo zaposleni v JZ KPG in Zavodu RS za varstvo narave (v nadaljevanju: ZRSVN) (tabela 2). Hidrološke NV ogrožajo odpadki, onesnaževanje voda, odstranjevanje obrežne vegetacije, utrjevanje brežin in širjenje tujerodnih rastlinskih vrst. NV ekosistemske in botanične zvrsti, med katerimi prevladujejo travniki, ogroža sprememba rabe. Na nekaterih območjih NV se travniki zaraščajo in se nanje širijo tujerodne rastline, medtem ko je na drugih območjih raba travnikov preveč intenzivna s prepogosto košnjo in gnojenjem. V gozdnih kompleksih je stanje ohranjenosti dobro. Drevesne NV izven gozdnih kompleksov pa so v zelo slabem ali kritičnem stanju zaradi okuženosti s parazitskimi glivami ali napada tujerodnih škodljivcev.

Primerjava med letoma 2006 in 2018 kaže na izboljšanje stanja na 14 območjih NV, kar je posledica izboljšanja stanja vodotokov zaradi prepovedi gnojenja na priobalnih zemljiščih 1. in 2. reda, zaradi omejitve uporabe gnojnice ter ureditve odvajanja komunalnih odpadnih voda. V tem obdobju je JZ KPG je neposredno izboljšal stanje petih (5) NV z izvajanjem neposrednih varstvenih aktivnosti, kamor sodi tudi naravovarstveno upravljanje z zemljišči, saj JZ KPG upravlja z zemljišči na NV Pertoča – rastišče narcis, Bejčin breg, Motvarjevci 1 in Benkova šuma – rastišče volčina na skupni površini 12 ha. JZ KPG je izvedel tudi obnovitvene ukrepe na NV Grad - Kačova mlaka in s tem izboljšal njeno stanje.

¹² <http://lutra.si/life-aqualutra/>

¹³ Presetnik, P. 2015. Stanje poznavanja netopirjev in njihovih habitatov v Krajinskem parku Goričko. Ljubljana: Center za kartografijo favne in flore. Dostopno na: https://www.park-goricko.org/data/attachment/929f9640bc8269918a6209919a8e2cc25ec65bf6/1590993531150816_KPG_in_stanje_poznavanja_netopirjev_1390.pdf

¹⁴ Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10 in 23/15

Tabela 2. Primerjava stanja NV med letoma 2006 in 2018 (vir: JZ KPG).

Stanje NV	Število NV v letu 2006	Število NV v letu 2018
Ni podatka	2	0
Dobro (ugodno) stanje	10	24
Slabo (sprejemljivo) stanje	24	11
Zelo slabo (neugodno) stanje	8	5
Kritično (zelo neugodno) stanje	0	4

Območje je od leta 2003 **zavarovano s statusom širšega zavarovanega območja narave – krajinski park.**

Ekološko pomembno območje (v nadaljnjem besedilu: EPO) Goričko obsega 469,61 km² in vključuje celotno območje KPG (Priloga 1.3). Za ekološko pomembno območje Goričko je značilna velika pestrost rastlinskih in živalskih vrst. Do sedaj je bilo zanesljivo zabeleženih 179 vrst ptic in več kot 90 vrst dnevnih metuljev¹⁵, kar priča o veliki pestrosti in ohranjenosti habitatov.

Na območju KPG sta dve **posebni varstveni območji (območji Natura 2000)**, ki se v večjem delu prekrivata (Priloga 1.3, tabela 3). **Posebno ohranitveno območje (POO)** Goričko (SI3000221) je določeno v skladu z Direktivo o habitatih in **posebno območje varstva (POV)** Goričko (SI5000009), ki je določeno v skladu z Direktivo o pticah. V sosednjih državah se evropsko omrežje Natura 2000 nadaljuje z območjema Južnoštajersko gričevje (AT 2230000) v Avstriji in Órség (HUON10001) na Madžarskem. Tudi ti dve območji sta varovani po obeh direktivah.

Tabela 3. Pregled posebnih varstvenih območij (območij Natura 2000) v KPG.

Koda območja	Ime območja	Vrsta varovanega območja	Površina območja [km ²]	Delež območja v KPG [%]
SI3000221	Goričko	posebno ohranitveno območje (POO)	448,22	96,88
SI5000009	Goričko	posebno območje varstva (POV)	402,03	86,89

Na posebnem ohranitvenem območju (POO) so varstveni ukrepi usmerjeni v varstvo 24 kvalifikacijskih vrst živali, 1 kvalifikacijsko vrsto rastline in 7 habitatnih tipov (v nadaljnjem besedilu: HT). Na posebnem območju varstva (POV) so ukrepi usmerjeni v varstvo 14 kvalifikacijskih vrst ptic. Kvalifikacijske vrste in HT s stanjem ohranjenosti so navedene v Prilogi 1.4. Ohranitveno stanje večine vrst v celinski biogeografski regiji, v katero sodi tudi Goričko, se slabša. V slabem ohranitvenem stanju, so predvsem vrste, vezane na kulturno krajino in travniški HT.¹⁶

Za doseganje cilja Evropske unije, ki je zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti evropsko pomembnih rastlinskih in živalskih vrst ter HT je Vlada RS sprejela **Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015–2020**¹⁷ (v nadaljnjem besedilu: PUN). V PUN so podrobno opredeljeni varstveni cilji in ukrepi na območjih Natura 2000, JZKPG je naveden kot edini odgovorni nosilec za izvedbo ukrepov za doseganje 26 ciljev; skupaj z drugimi nosilci pa za doseganje dodatnih treh (3)

¹⁵ Atlas dnevnih metuljev Goričko-Órség, Krajina v harmoniji: http://arhiv.park-goricko.info/sl/informacija8086.html?id_meta_type=52&id_jezik=0&id_language=0&id_informacija=633

¹⁶ Poročilo Slovenije po 17. členu direktive o habitatih za obdobje 2007-2012

¹⁷ Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015-2020 (sklep Vlade RS z dne 9.4.2015)

ciljev. Vsi ti ukrepi PUN so smiselno vključeni v NUG in so v poglavju Cilji in ukrepi (poglavje 6.2) jasno označeni. V PUN so v prilogi 6.4. določeni tudi prednostni projekti za doseganje ciljev tega programa, ki se financirajo iz Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike 2014-2020. V PUN sta za območje Natura 2000 Goričko načrtovana dva (2) projekta – »Ureditev, obnovitev oz. vzpostavitev stoječih vod in potokov na Goričkem« in »Vzdrževanje kmetijske krajine za ptice in metulje na Goričkem (z akronimom Gorička krajina). Projekt Gorička krajina je JZ KPG pričel izvajati decembra 2017 in naslavlja 3 travniške kvalifikacijske Natura 2000 HT in 10 kvalifikacijskih Natura 2000 vrst.

3.2.6 Krajinska pestrost območja

Krajinsko pestrost območja opredeljuje reliefno in geološko dokaj homogeno gričevje s slemenimi, mozaično rabo prostora in razloženo poselitvijo. Pestrost dopolnjujejo doline številnih manjših potokov z značilno meandrirajočo strugo ter širše doline rek Ledave z Lukaj potokom ter Male in Velike Krke. Naselja so se razvila v dveh oblikah; obcestne vasi v dolinah ali na njihovem robu ali v prevladujoči obliki razpršene gradnje zaselkov in posameznih kmetij, kar je značilnost nekdanje stražne krajine¹⁸. Gradnja objektov je bila tradicionalno vezana na kmetije. Posebnost krajine so tudi posamezni sakralni objekti, ki stojijo odmaknjeno od naselij in številna pokopališča. V zadnjih dveh desetletjih je značilna arhitektura zaradi vsestranske uporabe različnih materialov in oblik izgubila svojo tradicionalno podobo, kar negativno vpliva na krajinsko podobo. K izgubi krajinske podobe območja prispeva tudi urejanje okolice hiš in vrtov z zasaditvijo eksotičnih in tujerodnih rastlin ter spreminjanjem travnikov v okolici hiš v trate.

Glede na skupne značilnosti krajinskih prvin (relief, vode, rastje, primarna raba tal in poselitev) delimo Goričko na tri enote: zahodno, vzhodno in osrednje Goričko (Priloga 1.5). Glede na naravno ohranjenost, pestrost, prostorski red, harmoničnost in simbolni pomen so bile vse tri enote uvrščene v kakovostni razred 2-3¹⁹. To pomeni, da je raba v območju skladna z naravnimi danostmi, da so krajinske prvine pestre in izražajo prepoznaven prostorski red, da je krajinska podoba prijetna ter da imajo krajinske prvine predvsem lokalni pomen. Za območje je značilnih šest (6) krajinskih vzorcev (Priloga 1.6), med katerimi je najbolj razširjena drobno členjena kmetijska krajina. Za ta vzorec je značilna velika mozaičnost in pestrost različnih rab in s tem življenjskih prostorov, zato je ta vzorec glavni nosilec biotske raznovrstnosti območja.

Naravovarstveno najbolj pomembni krajinski elementi na območju KPG so mejice, visokodebelni sadovnjaki, travniki in posamezna drevesa. Zastopanost in razširjenost vseh elementov se manjša. Vzrok je predvsem poenostavljanje merila kulturne krajine na račun povečevanja obdelovalnih njivskih površin. Za ohranjanje biotske raznovrstnosti so pomembni še naslednji krajinski elementi: mlake, posamezni drevesni osamelci in obvodna vegetacija.

¹⁸ Območje Stražne krajine z razloženim vzorcem strateške poselitve, z namenom obrambe Ogrske pred germanskimi vpadi. Kmetje so pri tem imeli nalogo stražarjev meje.

¹⁹ Marušič, J. in Jančič, M., 1998. Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji: Krajine subpanonske regije. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje. Dostopno na: <http://www.krajinskapolitika.si/wp-content/uploads/2018/10/3-subpanonske.pdf>

3.2.7 Kulturna dediščina območja

Na območju KPG so številni in po tipu raznovrstni kulturni spomeniki in kulturna dediščina. Leta 2016 je bilo na območju KPG v Register nepremične kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: RKD) vpisanih 329 enot kulturne dediščine²⁰. Od tega je ena (1), grad Grad, spomenik državnega pomena.

Status spomenika lokalnega pomena ima 114 enot, 130 enot ima status kulturne dediščine, 11 enot je arheološko najdišče in 9 enot je dediščina priporočilno²¹. Spomenike in kulturno dediščino varuje Zakon o varstvu kulturne dediščine²² (v nadaljnjem besedilu: ZVKD). Vse enote so vpisane oz. so v postopku vpisa v RKD pri Ministrstvu za kulturo (v nadaljnjem besedilu: MK). Na območju KPG je bilo leta 2016 v register vpisanih 54 enot arheološke dediščine, 147 enot profane stavbne dediščine, 104 enote sakralne dediščine, 6 enot sakralno profano-stavbne dediščine, 9 enot memorialne dediščine, 1 enota vrtnoarhitekturne dediščine, 7 enot naselbinske dediščine in 1 enota ostale dediščine (Priloga 1.7).

Kulturni spomeniki imajo predvsem kulturni in pričevalni pomen, vendar imajo nekateri tudi velik naravovarstveni pomen. Kvalifikacijske Natura 2000 in zavarovane vrste netopirjev si pogosto najdejo zatočišče ali celo kotišče v objektih kulturne dediščine in sicer najpogosteje v cerkvah, starih hišah in šolah ter mlinih. Poznavanje prisotnosti netopirjev v objektih kulturne dediščine je zadovoljivo.²³

3.2.8 Socioekonomske značilnosti območja

Po podatkih popisa prebivalstva²⁴ je leta 2018 na območju naselij, ki v celoti ali deloma ležijo v KPG, živelo okoli 17.500 prebivalcev. V vseh parkovnih občinah se je število prebivalcev v primerjavi z letom 1991 zmanjšalo (Priloga 1.8). Upad števila prebivalcev v obdobju 1991–2016 je bil največji v občinah Šalovci (33,1 %) in občini Gornji Petrovci (25,0 %), v vseh občinah na območju KPG je bil upad števila prebivalcev najbolj izrazit v obdobju 1991–2002.

Naravni prirast je bil leta 2014 negativen v vseh parkovnih občinah. Med prebivalstvom je več žensk kot moških, delno zaradi daljše življenjske dobe žensk. V ospredje vse bolj prihajajo posledice staranja prebivalstva, ki so trenutno opazne predvsem na vzhodnem delu območja in se odražajo predvsem v opuščanju rabe kmetijskih površin. K visoki povprečni starosti prispeva odseljevanje mladih v mesta in tujino, saj primanjkuje zaposlitev v domačem okolju. Zmanjševanje števila prebivalcev zmanjšuje tudi prihodke občin iz državnega proračuna, s čemer se slabša sposobnost lokalnih skupnosti pri sofinanciranju mednarodnih projektov in izboljševanju osnovnega življenjskega standarda prebivalcev.

Nižji nivo življenjskega standarda v primerjavi s slovenskim povprečjem je viden tudi v primerjavi višine mesečne plače zaposlenih z območja KPG s povprečno slovensko plačo, ki je bila v letu 2015 za

²⁰ Ministrstvo za kulturo RS. Register nepremične kulturne dediščine (RKD). Dostopno na: www.rkd.situla.org, 2.6.2016

²¹ Ministrstvo za kulturo RS. Pravni režimi varstva kulturne dediščine (eVrD). Dostopno na: <http://evrd.situla.org/>, 2.6.2016

²² Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08 – ORZVKD39, 90/12, 111/13 in 32/16)

²³ Presetnik, P. 2015. Stanje poznavanja netopirjev in njihovih habitatov v Krajinskem parku Goričko. Ljubljana: Center za kartografijo favne in flore. Dostopno na: www.park-goricko.org.

Presetnik, P., 2018. Poročilo o pregledu možnih zatočišč navadnega in dolgokrilega netopirja. Naloga »Spremljanje učinkovitosti ukrepov in popis izbranih kulturnih spomenikov za netopirje na območju Natura 2000 Goričko«. Center za kartografijo favne in flore. Dostopno na: http://arhiv.park-goricko.info/dokumenti/52/2/2018/Pregled_stavbKPG_2018_2184.pdf

²⁴ SURS, Popis prebivalcev 2002 in stanje 31.12.2016

14,7 % nižja od slovenskega povprečja²⁵. Za območje KPG je značilna nizka raven izobrazbe, še zlasti na kmetijah. Iz popisa kmetijstva iz leta 2010 je razvidno, da ima 43 % gospodarjev osnovnošolsko izobrazbo. Na družinskih kmetijah Slovenije, Pomurja in KPG je bila v letu 2000 več kot polovica gospodarjev starejših od 54 let in delež gospodarjev mlajših od 45 let je bil na območju KPG za 3 % nižji od državnega povprečja (18 %). Po novejših virih se je starostna struktura gospodarjev po letu 2000 še nekoliko poslabšala.²⁶

²⁵ SURS. Dostopno na: <http://www.stat.si/StatWeb/>, 21.11.2016

²⁶ KGZS – Kmetijsko-gozdarski zavod Murska Sobota, 2007. Strokovna analiza stanja kmetijstva na območju Krajinskega parka Goričko.

3.2.9 Glavne dejavnosti in rabe na območju

Kmetijstvo je osnovna gospodarska dejavnost na območju, ki prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti območja. Leta 2002 je bilo v parkovnih občinah 10.975 delovno aktivnih prebivalcev, od teh je bilo 1.751 samozaposlenih v kmetijstvu (15,9 %).²⁷ Kmetijska zemljišča je v letu 2010 obdelovalo 3.652 kmetij na 22.320 ha, pri čemer so upoštevane vse kmetije na celotnem območju parkovnih občin. 1.160 kmetovalcev (31,8 %) se je ukvarjalo izključno s pridelavo poljščin, 879 kmetij (24,1 %) z mešano rastlinsko pridelavo in živinorejo, 643 kmetij (17,6 %) z mešano rastlinsko pridelavo, 369 kmetij (10,1 %) je bilo specializiranih rejcev pašne živine in 294 kmetij (8,1 %) je specializiranih gojiteljev trajnih nasadov. Druge kategorije so bile zastopane v manjšem številu. Visokodebelne sadovnjake je imelo 76,1 % kmetij.²⁸

Značilna je velika razdrobljenost kmetijskih posesti. Povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijo je bila v letu 2010 6,3 ha. Največ, 1368 kmetij, je razpolagalo s kmetijskimi zemljišči v uporabi med 2 in 5 ha. Tem sledi 1047 kmetij, ki uporabljajo med 0–2 ha in 744 kmetij s 5–10 ha kmetijskih zemljišč v uporabi. Samo 493 kmetij je razpolagalo s posestjo večjo od 10 ha zemljišč. Zaradi slabe konkurenčnosti samooskrbnega ekstenzivnega kmetijstva na majhnih kmetijah in novih načinov obdelovanja tal na velikih kmetijskih posestvih, je prisoten proces tako opuščanja kmetovanja, kot oblikovanja novih večjih posestev.

Kmetijske površine predstavljajo skupno 51,1 % površine KPG, v strukturi katerih po uporabi prevladujejo njive in vrtovi (29,1 %). Delež njiv je drugod po Sloveniji več kot enkrat manjši kot na območju KPG, kar kaže na primernost območja za poljedelstvo. Trajni travniki in pašniki so na območju KPG predstavljali 12,6 % kmetijskih površin, a kar 49,5 % vseh trajnih travnikov in pašnikov na območju Pomurja, kar kaže, da je KPG eno od ključnih območij ohranjanja biotske raznovrstnosti na severovzhodnem delu države. Naravovastven pomen imajo travniški sadovnjaki (2,1 %). Isti odstotek kot travniški sadovnjaki obsegajo kmetijska zemljišča v zaraščanju. Mejice, manjše skupine grmičevja in dreves predstavljajo 2,9 % vseh površin na območju KPG.

Kmetijska dejavnost je ob primerni intenziteti rabe ključna za varstvo šestnajstih (16) kvalifikacijskih Natura 2000 vrst območja Goričko in za ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti. Za varstvo strašničinega (*Phengaris teleius*) in temnega mravljiščarja (*Phengaris nausithous*) je ključno ohranjanje travnikov z zdravilno strašnico, medtem ko je za varstvo travniškega postavneža (*Euphydryas aurinia*) ključno ohranjanje ekstenzivnih mokrotnih travnikov, ki za varstvo gnezd gosonic niso nujno košeni vsako leto. Ohranjanje mejic in posamičnih dreves v kmetijski krajini je ključno za nekatere kvalifikacijske vrste ptic, kot je rjavi srakoper (*Lanius collurio*), kvalifikacijske vrste netopirjev in velikega pupka (*Triturus carnifex*). Ohranjanje tradicionalnih posevkov npr. pšenice in rži ob zmerno intenzivni rabi je pomembno za varstvo prepelice in hribskega škrjanca. Ohranjanje mokrotnih travnikov z vrbami je ključno za puščavnika (*Osmoderma eremita*) in bičjo trstnico (*Acrocephalus schoenobaenus*). Na slabšanje ohranitvenega stanja vseh na kmetijsko krajino vezanih vrst vplivajo predvsem prekomerna intenzifikacija rabe na vseh vrstah kmetijskih površin in

²⁷ Statistični urad RS. Podatkovni portal SI-STAT- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002. Dostopno na:

www.pxweb.stat.si/pxweb/Database/Popis2002/Popis2002.asp

²⁸ Statistični urad RS. Podatkovni portal SI-STAT-Popis kmetijskih gospodarstev 2010. Dostopno na:

www.pxweb.stat.si/pxweb/Database/Kmetijstvo_2010/Kmetijstvo_2010.asp

povečevanje ali združevanje njivskih površin v več hektarske njive kot tudi opuščanje kmetijske rabe in posledično zaraščanje.

Na območju KPG lahko lastniki ali zakupniki zemljišč uveljavljajo plačila iz naslova kmetijsko-okoljsko-podnebnih plačil (v nadaljnjem besedilu: KOPOP) iz Programa razvoja podeželja 2014-2020 za ohranjanje narave - operacija Traviščni habitati metuljev (v nadaljnjem besedilu: MET) in Posebni traviščni habitati (v nadaljnjem besedilu: HAB) ter krajine – operacija Visokodebelni travniški sadovnjaki (KRA_VTSA). Po podatkih AKTRP je bilo prejemnikov plačil za naravovarstveni operaciji v shemi KOPOP več kot v obdobju kmetijsko okoljskih plačil med letoma 2007-2013. Obe operaciji sta bili leta 2018 vpisani na 528,3 ha kmetijskih površin (Priloga 1.9).

Gozdarstvo je v KPG vzporedna, a manj pomembna gospodarska dejavnost (v primerjavi s kmetijstvom). V primerjavi z ostalim delom Slovenije gozd v povprečju uspeva slabše zaradi manj ugodnih razmer (malo padavin, kislina prst, plitva tla). K temu je v preteklosti prispeval tudi človek s tradicionalnim steljarjenjem, izsekavanjem in spreminjanjem naravne drevesne sestave. Gozd pokriva 44 % površine, pri čemer se površina povečuje. Povprečna lesna zaloga v goričkih gozdovih je 261 m³/ha in je pod slovenskim povprečjem (277 m³/ha). Med drevesnimi vrstami je najpogostejši rdeči bor (*Pinus sylvestris*), sledita mu bukev (*Fagus sylvatica*) in hrast (*Quercus petraea*), manj je navadnega gabra (*Carpinus betulus*) in ostalih listavcev. Po lastnini prevladujejo zasebni gozdovi, ki jih je več kot 75 %. Zaradi povprečne gozdne posesti, ki je manjša od 1 ha ter zaradi velikega števila drobnih parcel, je gospodarska izkoriščenost zasebnih gozdov v zadnjih desetletjih slabša. Boljše je gospodarjenje v državnih gozdovih, s katerimi od junija 2016 naprej upravlja državno podjetje SiDG.²⁹ Posebnost vzhodnega Goričkega so urbarialne skupnosti, ki gospodarijo z gozdom v skupni lasti.

Zavod za gozdove Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZGS) v okviru javne gozdarske službe na območju KPG, ne glede na lastništvo, spremlja stanje in razvoj gozdov v enem (1) gozdnogospodarskem območju (v nadaljnjem besedilu: GGO) in petih (5) gozdnogospodarskih enotah (v nadaljnjem besedilu: GGE), od katerih ima vsaka izdelan gozdnogospodarski načrt (v nadaljnjem besedilu: GGN; tabela 4) za usmerjanje gospodarjenja z gozdom in določanje možnega poseka³⁰. PUN določa, da se varstveni cilji za varstvo kvalifikacijskih gozdnih Natura 2000 vrst in gozdnih HT vključijo v načrte upravljanja GGO in GGE z načrtovanjem sektorskih ukrepov.³¹

Tabela 4. GGN po GGE na območju KPG (vir: ZGS)

GGE	Velikost GGE (ha)	Obdobje veljavnosti GGN
Zahodno Goričko	125.519,71	2011—2020
Goričko I	120.475,13	2008—2017 ³²
Goričko II	100.074,27	2009—2018
Vzhodno Goričko	96.570,87	2015—2024
Goričko obrobje	99.234.45	2013—2022

Za območje Natura 2000 Goričko so kvalifikacijski trije gozdni habitatni tipi (slika 7): HT 91L0 - ilirski hrastovo-belogabrovi gozdovi (Erythronio-Carpinion), HT 9110 - bukovi gozdovi (Luzulo-Fagetum) in

²⁹ Slovenski državni gozdovi d.o.o.

³⁰ ZGS, OE Murska Sobota, oktober 2016

³¹ PUN 2014–2020

³² V sprejemanju GGN za obdobje 2018-2027

HT 91E0 - obrečna vrbovja, jelševja in jesenovja (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)* (*prednostni habitatni tip, za ohranjanje katerega je potrebna posebna skrb). Gospodarjenje z gozdovi vpliva na gozdne habitatne tipe, predvsem pa na 10 kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in ostale zavarovane vrste rastlin in živali, ki jim gozd predstavlja življenjski prostor. Črna štokrlja (*Ciconia nigra*) gnezdi v krošnji starejših dreves rdečega bora ali hrasta gradna na JZ in JV delu KPG ter se prehranjuje ob gozdnih potokih. Tudi sršenar (*Pernis apivorus*) in belorepec (*Haliaeetus albicilla*) gnezdit v gozdu na starejših in bolj razvejanih drevesih. Za vse tri vrste je gozdarjenje v neposrednih bližini gnezd moteče in lahko privede do opustitve gnezdenja. V debelejših bukovih drevesih gnezdi črna žolna (*Dryocopus martius*). V duplih in za skorjo starejših dreves lahko čez poletje domujejo širokouhi netopir (*Barbastella barbastellus*), dolgokrilni netopir (*Miniopterus schreibersii*), navadni netopir (*Myotis myotis*) in veliki navadni netopir (*Myotis bechsteinii*). Vse naštete vrste se prehranjujejo z žuželkami, predvsem metulji in hrošči, na gozdnih robovih in v mejicah odprte kulturne krajine. V lužah in kolesnicah gozdnih vlak živi in se razmnožuje hribski urh (*Bombina variegata*). Z zasipavanjem kolesnic z gradbenim materialom se življenjski prostor urhov manjša. Metulj črtasti medvedek (*Callimorpha quadripunctaria*) živi in se prehranjuje na gozdnem robu z zelnatim in grmiščnim slojem rastlin, zato je za njegovo varstvo pomembno ohranjanje raznovrstnega gozdnega roba. Hrošč rogač (*Lucanus cervus*) je vrsta, ki je vezana na starejše listnate in mešane gozdove. Samice rogačev ležejo jajčeca v trohneč les hrasta, lahko tudi bresta, kostanja, jesena in drugih listavcev, zato je pomembno puščanje sušic omenjenih drevesnih vrst. V starejših gozdnih sestojih pod skorjo stoječih ali ležečih dreves, predvsem mehkih listavcev, živi škrlatni kukuj (*Cucujus cinnaberinus*). V vlažnih nižinskih gozdovih ob potokih živi močvirski krešič (*Carabus variolosus*), ki se prav tako razmnožuje in živi pod skorjo živih ter odmrlih dreves.

Gozdarstvo in upravljanje z gozdovi je povezano z ohranjanjem šestih (6) naravnih vrednot na območju KPG: Ledavsko jezero, Bukovniško jezero, Košeri bukev v Ivanjševcih, Motvarjevci-gozd, Zgornje Kobilje-gozd in Zlata jama-rdeči bor. V KPG se nahajata tudi dva gozdna rezervata: Motvarjevci (št. 1303) in Zgornje Kobilje (št. 1302).³³

Nabiranje gozdnih dobrin, zlasti gob in pravega kostanja, je na Goričkem tradicionalno. Gobe poleg domačinov v zadnjih letih množično nabirajo tudi obiskovalci iz drugih delov Slovenije. JZ KPG zato v zadnjih letih z ozaveščevalnimi akcijami nabiralce gob opozarja na dosledno upoštevanje zakonsko predpisanih količin in režim parkiranja v naravnem okolju znotraj dovoljenega 5-metrskega pasu ob cestah. Včasih se je nabiralo tudi hrastove šiške in sekalo brin, ki je domala izginil. V manjši meri se nabira tudi borovnice (*Vaccinium myrtillus*), v zadnjem času je opazno nabiranje zdravilnih zelišč, med drugim tudi zavarovanih in ogroženih vrst, kot sta kijasti lisičjak (*Lycopodium clavatum*) in sploščeni dvorednik (*Diphasium complanatum*).

Upravljanje z vodami je v pristojnosti Direkcije RS za vode (v nadaljnjem besedilu: DRSV), ki upravlja s celinskimi vodami na območju KPG. Vodno gospodarstvo je v 70-tih letih z velikimi investicijami sledilo zahtevam kmetijstva pri urejanju vodotokov in odvodnjavanja na eni strani in zaustavljanju vode v zbiralnikih, namenjenih namakanju, na drugi strani. S temi posegi se je precej poslabšalo ekološko stanje voda in posledično tudi kakovost voda. Upravljanje z vodami poteka v skladu z Načrtom upravljanja voda na vodnem območju Donave za obdobje 2016–2021 (v nadaljnjem

³³ Uredba o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom (Uradni list RS, št. 88/05, 56/07, 29/09, 91/10, 1/13 in 39/15)

besedilu: NUV II) in Programom ukrepov upravljanja voda³⁴, v okviru katerega DRSV izvaja aktivnosti vzdrževanja vodne infrastrukture, ukrepe vzdrževanja vodnih in priobalnih zemljišč, kot je zagotavljanje pretočnosti vodnih zemljišč in varstvo zaradi plavja in odpadkov. V okviru rednih vzdrževalnih del DRSV izvaja tudi ukrepe za preprečevanje in zmanjševanje ITV, s prilagoditvijo rednih vzdrževalnih del v letnih programih dela in izvedbo v skladu s smernicami ZRSVN ne poslabšujejo stanja za kvalifikacijske vrste Natura 2000 (DRSV, dopis z dne 29.5.2019, arhiv JZ KPG).

Oskrba s pitno vodo je od leta 2016 urejena z enotnim vodooskrbnim sistemom (t.i. Pomurski vodovod), kar povzroča opuščanje lokalnih virov pitne vode in požarnih mlak. Stanje vodonosnikov, ki so še vedno v uporabi, je mestoma nezavarovano pred onesnaženjem, zato je predvsem v preteklosti prihajalo do prekomerne vsebnosti železa, mangana, fitofarmaceutskih sredstev in bakterij.³⁵ Vodovarstveni pasovi so določeni na občinskem nivoju na zajetju Hodoš, na dveh zajetjih pri Gradu, na Dolnjih Slavečih ter v Kruplivniku - Vadarcih. Na zahodnem delu KPG so z vodovarstvenimi pasovi zavarovana zajetja na območju Strehovci - Filovci, v Dobrovniku in na Kobilju.³⁶ Ponekod se prebivalci še vedno oskrbujejo iz lastnih in manjših skupinskih vodnih zajetij, ki nimajo določenih vodovarstvenih pasov.

Na območju KPG je bilo v preteklih letih zgrajenih nekaj manjših čistilnih naprav v Občinah Rogašovci, Šalovci, Grad in Cankova, vendar delovanje čistilnih naprav ni vedno zadovoljivo.

Upravljanje z vodami in obrežnimi pasovi je pomembno za varstvo deset (10) kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in več zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst. Predvsem ohranjanje minimalnega ekološkega nivoja vodostaja je ključno za vrsti kot sta pezdirk (*Rhodeus amarus*) in potočni škrček (*Unio crassus*). Spreminjanje in posegi v strugo in brežine potokov in rek ter odzemanje materiala z dna strug ima negativne posledice za vrste kot sta vodomec (*Alcedo atthis*) in veliki studenčar (*Cordulegaster heros*), ki potrebuje naravno ohranjene vodotoke. Vodomec (*Alcedo atthis*) gnezdi v peščenih brežinah, zato je nujno ohranjanje naravne dinamike vodotokov. Veliki studenčar odlaga svoja jajčeca v peščen substrat potoka, zato pretirano odzemanje materiala in posegi v strugo uničijo habitat tega kačjega pastirja. Upravljanje z vodami se tiče tudi varstva dveh kvalifikacijskih Natura 2000 HT – obrečnega vrbovja, jelševja in jesenovja ter oligotrofnih do mezotrofnih stoječih voda z amfibijskimi združbami razredov Litorelletea uniflorae in/ali Isoëto-Nanojuncetea, saj med ukrepe za njuno varstvo sodi tudi ohranjanje ustreznega vodostaja in ohranjanje zarasti ob vodotokih.

Ribištvo ne predstavlja pomembne gospodarske panoge v KPG, temveč se izvaja kot ljubiteljska dejavnost. Ribolov je omejen pretežno na vodne zadrževalnike, ki so umetnega nastanka in so bili zgrajeni za potrebe varovanja naselij in kmetijskih površin pred poplavami ter za namakanje zemljišč. Vsi zadrževalniki so se razvili v vodna življenjska okolja in imajo status naravne vrednote (Ledavsko, Hodoško, Križevsko in Bukovniško jezero). Zaradi obrežne vegetacije na Ledavskem jezeru, ki je največje športno-ribolovno vodno telo na območju KPG, obstaja v njem kvalitetna naravna drst ciprinidnih in drugih vrst rib. Koncesijo za izvajanje ribiškega upravljanja na območju KPG izvajata RD Murska Sobota in RD Lendava. V športno-ribolovnih vodah je dovoljeno loviti ščuko (*Esox lucius*),

³⁴ http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/nuv_II/program_ukrepov_upravljanja_voda.pdf

³⁵ Arhiv Nafta Geoterm d.o.o., Lendava in arhiv Zavoda za zdravstveno varstvo Murska Sobota

³⁶ Atlas okolja. Dostopno na: http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso

smuča (*Sander lucioperca*), amurja (*Ctenopharyngodon spp.*), zeleniko (*Alburnus alburnus*), ploščiča (*Abramis brama*), klena (*Squalius cephalus*), krapa (*Cyprinus carpio*), rdečeoko (*Rutilus rutilus*) in somiča (*Ameiurus spp.*).³⁷

Temeljne usmeritve **upravljanja z divjadjo** na območju KPG so opredeljene v Lovsko upravljavskem načrtu za VIII. Pomursko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011–2020³⁸ in v letnih Lovsko upravljavskih načrtih za Pomursko LUO. Vse načrte pripravlja ZGS. Po Zakonu o divjadi in lovstvu³⁹ ima koncesijo za upravljanje z lovišči v KPG do nadaljnjega 14 lovskih družin, ki upravljajo z lovniimi vrstami (v letu 2018 predviden odstrel 15 lovnih vrst).

Življenjski prostor za divjad se slabša z intenziteto kmetijstva (npr. premena travnikov v njive, izsekavanje mejic, zaraščanje kmetijskih površin) in predvsem pomanjkanjem primernih travniških površin. Z zaraščanjem površin predvsem na vzhodnem delu KPG in posledičnim povečevanjem gozdnih površin se je na eni strani povečal habitat velike parkljaste divjadi, na drugi strani se je hkrati zmanjšala prehranska osnova za divjad, s čimer se je povečal pritisk na obdelovalne površine (predvsem njive s koruzo, krompirjem, bučami in preostale travniške površine), kar ima za posledico izplačilo odškodnin in v skrajnem primeru opuščanje kmetijske rabe. Delež takšnih površin se povečuje z oddaljenostjo od naselij in je višji v vzhodnem delu območja. Skupni obseg izplačanih odškodnin za nastalo škodo po divjadi je bil od leta 2010 najvišji leta 2014, temu sledi leto 2017 (Priloga 1.10). Največ odškodnin za škodo po divjadi je bilo izplačanih na območju LPN Kompas Peskovci. Prevladujejo odškodnine za škode po jelenjadi in divjem prašiču kot posledica migracije divjadi iz obmejnega območja Madžarske.

Izkoriščanje mineralnih surovin se izvaja na območju kamnoloma v Sotini, kjer se izkoriščajo klorit-amfibolitski skrilavci, amfiboliti in kremenčevo-sericitni filiti kobanske metamorfne serije rifej-kambrijske starosti (Cm). Nosilec rudarske pravice je podjetje Pomgrad d.o.o., ki namerava izkoristiti 960.000 m³ tehničnega kamna v raščenem stanju.⁴⁰ Območje obstoječega in razširjenega kamnoloma ima status naravne vrednote državnega pomena⁴¹– geomorfološka dediščina (EŠ 7531), ki pa je z odlomom in odvozom kamna že močno spremenila svojo obliko. Na območju kamnoloma gnezdi par velike uharice (*Bubo bubo*). V Večeslavcih v manjšem peskokopu v neposredni bližini stanovanjske hiše gnezdita vsaj 2 para čebelarjev (*Merops apiaster*). Lastniki so s tem seznanjeni in svojo aktivnost prilagajajo gnezdenju te zavarovane vrste. Na območju občine Grad sta dva opuščena kamnoloma, ki sta nahajališči piroklastitov vulkanskega izvora. Večji opuščeni kamnolom je naravna vrednota državnega pomena (EŠ 7338), ki ga je Občina Grad uredila za obiskovalce doživljajskega parka Vulkanija. Na območju Kuštanovcev deluje peskokop silikatnih peskov za potrebe podjetja Kema d.o.o.. Z odvzemanjem peska se spreminja geomorfologija površja. Peskokop nima naravovarstvenega statusa, čeprav v odlomljenih peščenih stenah občasno gnezdi čebelar. Na razgaljenih tleh s sukcesijo nastaja pester suh travnik in v kotanji s padavinsko vodo se je oblikovala stoječa voda - mlaka. Na območju KPG je veliko opuščenih in tudi občasno aktivnih peskokopov za

³⁷ Ribiško gojitveni načrti RD M. Sobota in RD Lendava

³⁸ Lovsko upravljavski načrt za VIII. Pomursko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011–2020

³⁹ Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08 in 46/14 – ZON-C)

⁴⁰ Ur.list RS, št. 60/2018

⁴¹ ZON predvideva plačilo povračila za rabo NV, ki ga podrobneje opredeli vlada. Sedaj nosilci rudarske pravice plačujejo državi koncesnino po Zakonu o rudarstvu (Uradni list RS, št. 14/14)

lokalne potrebe brez ustreznih dovoljenj in sanacijskih načrtov ter v katerih se občasno nedovoljeno sežigajo in odlagajo odpadki.

Tradicionalne domače obrti, kot so lončarstvo, slamokrovstvo in kovaštvo, se na območju KPG ohranjajo v manjših obratih, kjer mojstri domače obrti ohranjajo tradicijo ter zgledno vplivajo na mlajše rodove.

Industrija se izvaja v manjših obratih predvsem v vaških središčih. V zadnjem obdobju se razvija predelava živil, kot so peka kruha in slaščic ter predelava sadja in zelenjave. K razvoju predelave mleka je prispeval tudi JZ KPG v okviru projekta Krajina v harmoniji z vzpostavitvijo prve kmečke sirarne na Goričkem. Leta 2018 sta dejavnost predelave mleka v mlečne izdelke opravljali dve kmetiji in dve gospodarski družbi. S predelavo pridelkov se ukvarjata tudi dve socialni podjetji – eko-socialna kmetija Korenika v Šalovcih in Kocljevina v Prosenjakovcih.

Energetska dejavnost je omejena na manjše obrate. Območje ima velik potencial za izkoriščanje sončne energije, vendar s primerno umestitvijo v prostor. Prevladuje nameščanje solarnih panelov na strešne konstrukcije objektov na travniških površinah in v manjši meri na stavbe. Na območju KPG so tri bioplinarne, ki za namen pridobivanja bioplina uporabljajo poljščine, pretežno koruzo iz njivskih površin, piščančji gnoj in prašičjo gnojevko. Največ površin temu namenu namenja skupina Panvita z bioplinarno Motvarjevci, ki sicer obdeluje 700 ha zemljišč na območju KPG.

Podjetništvo je uspešno na področju storitvenih dejavnosti, trgovine in prometa. **Storitvene dejavnosti** in zdravstvena oskrba so pretežno umeščene v občinskih središčih. V letu 2016 je upadlo število poštних uradov, medtem ko bančnih izpostav ni več. Na območju je pet bencinskih servisov, večina na južnem obrobju KPG. Oskrbo prebivalstva izven občinskih središč delno zapolnjujejo potujoče trgovine. Oskrba s telekomunikacijskim omrežjem stacionarnega in mobilnega telefona je zadovoljiva, izboljšuje se tudi povezanost z optičnim kablom. Infrastruktura stacionarne in mobilne telefonije je dobro razvita s 17-timi baznimi postajami za mobilno telefonijo⁴². Stanje **javnega prometa** se slabša zaradi zmanjševanja števila potnikov in večanja števila osebnih avtomobilov. Pomanjkanje javnega prevoza najbolj občutijo mladi in starejši prebivalci.

Turistična dejavnost se razvija kot vzporedna dejavnost primarnih in storitvenih dejavnosti. Dostopnost območja za turiste je zaradi razvejane mreže prometnic in železniške proge Koper - Murska Sobota - Budimpešta zadovoljiva. Povečevanje števila obiskovalcev vzpodbuja lastnike nepremičnin in kmetij k urejanju nočitvenih kapacitet, ki so že presegle ponudbo 360 postelj⁴³ v zasebnem sektorju. Kapacitete so razpršene po celotnem KPG. Ponudbo za nastanitev dopolnjujejo gostinci z več kot 130 obrati. Med najbolj obiskanimi destinacijami so grad Grad, Bukovniško jezero s pustolovskim parkom, rotunda v Selu, cerkev v Bogojini in doživljajski park Vulkanija. Med obiskovalci so zelo priljubljene izletniške in turistične kmetije. Obisk se povečuje tudi na označenih učnih in pohodniških poteh, v skupni dolžini preko kot 320 km. Čez območje potekajo tudi daljše označena pohodniške poti; Pomurska planinska, evropska E7, Martinova in Jakobova pešpot. Prekometerne negativne posledice zaradi turizma zaenkrat niso bile zaznane. Lokalno se negativni vplivi odražajo zaradi odvrženih odpadkov.

⁴² ARSO. Atlas okolja. Dostopno na: http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso, 27.10.2016

⁴³ Arhiv JZ KPG

V turistično ponudbo so aktivno vključena lokalna kulturna in turistična društva in občinski javni zavodi z organizacijo številnih prireditev, ki ohranjajo ljudske običaje in športno-rekreativne prireditve s področja pohodništva, teka, kolesarjenja in motokrosa. Urejena je ena motokros steza v Mačkovcih. Goričko je priljubljeno med kolesarji zaradi razgibanega reliefa in dobre cestne mreže z maloštevilnim prometom ter označenimi kolesarskimi potmi. Urejeno je eno vojaško/policijsko strelišče, medtem ko je športnih in lovskih strelišč več.

Izobraževalne ustanove na območju KPG predstavlja 12 osnovnih šol, od katerih sta dve dvojezični (DOŠ Prosenjakovci in DOŠ Dobrovnik). Najmlajši otroci obiskujejo vrtce v 15 enotah, ki so v večini primerov ob šolah. V šolskem letu 2016/2017 je bilo v vrtce vpisanih 616 otrok in v osnovne šole 1.719 otrok, skupaj 2.334 otrok.⁴⁴ Srednjih, višjih in visokih šol ter univerz v KPG ni.

Socialna oskrba starejših se izvaja v treh domovih za starejše ali se izvaja oskrba na domu.

⁴⁴ ZRSŠ, OE Murska Sobota, 28.10.2016

4. STANJE IZVAJANJA JAVNE SLUŽBE OD USTANOVITVE DO LETA 2019

JZ KPG je bil ustanovljen 8. januarja 2004. Naloge, ki jih JZ KPG opravlja v okviru javne službe, so opredeljene v uredbi in sklepu. Intenzivnejše delovanje JZ KPG se je začelo 1.9.2005, 12.11.2005 so bile s sklepom ministra določene začasne smernice. JZ KPG deluje na podlagi letnih programov dela, ki jih sprejme svet zavoda in jih potrjuje Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljnjem besedilu: MOP).

Glavne naloge JZ KPG so stalno spremljanje in analiziranje stanja naravnih vrednot, biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti, izvajanje varstvenih režimov, naravovarstvenih nalog in razvojnih usmeritev, skrb za vzdrževanje, obnavljanje in varovanje naravnih vrednot v KPG, sodelovanje pri mednarodnih projektih, skrb za predstavitev KPG in ozaveščanje javnosti o pomenu KPG, zagotavljanje dostopa do informacij in vodenje središča za obiskovalce KPG, sodelovanje z lokalnimi skupnostmi pri doseganju namena varstva in razvoja KPG, označevanje in vzdrževanje poti in označb v parku ter druge parkovne infrastrukture, izvajanje neposrednega nadzora v KPG in upravljanje z bazami podatkov.

Sodelovanje z osnovnimi šolami poteka od leta 2005. Občasno sodelovanje v obliki predavanj in naravoslovnih dni ter delavnic je bilo nadgrajeno z postopnim uvajanjem stalnih periodičnih aktivnosti za tri različne starostne stopnje učencev, kar omogoča sodelovanje istih otrok skozi vsa leta obveznega šolanja. Aktivnosti za osnovnošolce od leta 2013 so deljene v dve skupini: razpisana tekmovanja in natečaji (a) ter naravoslovni dnevi in predavanja (b). V šolskem letu 2013/14 je bilo razpisano prvo tekmovanje v znanju (Kviz o naravi in človeku) in leto kasneje Mednarodni natečaj v ustvarjanju v sodelovanju z NP Raab in NP Órség. Pri vseh aktivnostih redno sodeluje vsaj 8 osnovnih šol v KPG s skupno vsaj 250 vključenimi učenci letno. Naravoslovne dneve in predavanja za učence in dijake zaposleni v JZ KPG izvajajo od leta 2006. Redno sodelovanje poteka vsaj s 6 šolami in vključenimi 200 učenci letno in obsega naravoslovne dneve in predavanja na podlagi dogovorov med zaposlenimi v JZ KPG in učitelji.

JZ KPG v okviru razvojnih nalog organizira prireditve, na katerih se predstavljajo rokodelci domače obrti in pridelovalci ter predelovalci pridelkov z namenom promocije naravi in kulturni krajini prijaznih in trajnostnih oblik dejavnosti. K razvojnim možnostim JZ KPG prispeva kot nosilec kolektivne blagovne znamke »Krajinski park Goričko«. Javni poziv za vključitev ponudnikov je bil razpisan štirikrat, prvič leta 2012 in je v 2018 vključevala 83 ponudnikov z območja KPG.

JZ KPG je po vladnem sklepu o ustanovitvi, upravljavec gradu, ki je bil v večji meri doslej obnovljen z evropskimi sredstvi v skladu s kulturnovarstvenimi pogoji. Zaposleni v JZ KPG informirajo in vodijo obiskovalce ter v grajski trgovinici skrbijo za prodajo izdelkov goričkih ponudnikov. Obisk se iz leta v leto povečuje.

4.1. Mednarodno sodelovanje

Od začetka delovanja JZ KPG sodeluje s sosednjima parkoma Raab in Órség pri izvedbi skupnih dogodkov, izmenjavi izkušenj povezanih z varstvom narave ter v čezmejnih projektih. Poleg tega sodeluje z drugimi organizacijami s področja varstva narave in trajnostnega razvoja – IUCN, Evropska

zveza Zelena vez / European Greenbelt in Evropska zveza EUROPARC. Od leta 2007 je JZKPG izvedel več projektov (Priloga 1.11), namenjenih predvsem naravovarstvenim aktivnostim in izvedbi ukrepov ter ozaveščanju prebivalcev in obiskovalcev KPG.

Pomembni dosežki so bili pridobljena oprema za košnjo in prva kmečka sirarna, rekartiranje habitatov vzhodnega dela Goričkega in inventar dnevnikov metuljev v projektu Krajina v harmoniji, ki ga je vodil NP Órség. Sirarna, ki jo je vzpostavil JZ KPG, je bila pozitiven zgled, ki so mu do 2018 sledile še tri kmečke sirarne rejcev rastlinojedih živali, ki na ta način ohranjajo travnike in pašnike ter prodajajo živila z dodano vrednostjo. V dveh projektih Rokodelska akademija I in II je JZ KPG prispeval k oblikovanju katalogov standardov strokovnih znanj in spretnosti za kvalifikacijo več rokodelskih poklicev in pridobil opremo za tkalstvo in lončarstvo ter izvedel več tečajev. V projektu Sosed k sosedu je pridobil opremo za izvedbo festivala naravoslovnih filmov, ki je bil leta 2010 na grajskem dvorišču.

V srednjevropskem projektu GreenNet so bili pridobljeni podatki in izdelan katalog ukrepov za revitalizacijo mejne reke Kučnice. Projekt Upkač se je ukvarjal z ohranjanjem travniških sadovnjakov, pri čemer je JZ KPG obnovil in uredil sobo v gradu z interpretacijo življenjskega prostora sadovnjaka ter z mobilno stiskalnico promoviral uporabo sadja s ciljem obdržati krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost. Ta je bila potrjena z ekološko raziskavo prisotnosti velikega skovika in smrdokavre. Vzpostavljen je bil matični in kolekcijski sadovnjak. V projektu Gorički travniki se je s Finančnim mehanizmom EGP obnovilo 80 ha opuščenih travnikov in odkupilo 4,6 ha travnikov v last RS, ki jih JZ KPG ohranja s košnjo in odstranjevanjem biomase. K razvoju kulturnega turizma je JZ KPG prispeval v projektu 321 go z obnovo dveh prostorov v gradu in zgodovinsko razstavo ter v čezmejnem sodelovanju z Avstrijo spodbujal k raziskovanju krajine s tremi fotonatečaji. K spodbujanju sonaravnih in naravoslovnih oblik turizma je JZ KPG prispeval v več čezmejnih projektih z Madžarsko in Avstrijo z izdajo pisnih gradiv, zloženk, brošur, e-novičnikov ter strokovnimi in doživljajskimi vodenji. V projektu GreenExercise je JZ KPG pridobil 10 koles in tri igralna polja v grajskem parku, namenjena gibanju otrok in popestritvi preživljanja počitnic v grajskih spalnicah.

4.2. Naravovarstveno upravljanje z zemljišči v upravljanju JZ KPG

Med najpomembnejše aktivnosti JZ KPG sodi prilagojena raba zemljišč. S sklepom o ustanovitvi je JZ KPG postal upravljavec 8,3 ha gozdnih in pozidanih zemljišč, ki obsegajo območje gradu Grad in grajskega parka. S sredstvi ARSO je bilo po ZON-u odkupljenih 15 zemljišč v skupni površini 5,4 ha in s sredstvi JZ KPG še dodatnih 72 zemljiških parcel v skupni površini 16,7 ha. S sklepom Vlade RS z dne 6.11.2018 je JZ KPG upravljavec teh 87 zemljiških parcel v skupni površini 22,1 ha, odkupljenih po 84. členu ZON-a v last RS za doseganje namenov zavarovanja in varstvenih ciljev (tabela 5). V letu 2018 je JZ KPG v okviru projekta Gorička krajina pričel z načrtovanim odkupom skupno 56 ha travniških površin za namene dolgoročnega ohranjanja ciljnih kvalifikacijskih Natura 2000 vrst.

JZ KPG je v letu 2018 aktivno izvajal naravovarstvene ukrepe na 14,6 ha kmetijskih zemljišč v lasti RS, s katerimi upravlja SKZG RS. JZ KPG ima navedena zemljišča v zakupu in zanje plačuje zakupnino (1.257,47 EUR/na leto 2018). Za 4,8 ha naravovarstveno pomembnih zemljišč ima JZ KPG sklenjen sporazum o brezplačnem najemu s fizičnimi ali pravnimi osebami na območjih NV ali nahajališčih zavarovanih vrst.

V letu 2018 je JZ KPG skupaj upravljal z 49,8 ha zemljišč v 19 katastrskih občinah (tabela 5 in Priloga 1.12). Na teh površinah JZ KPG izvaja neposredne varstvene ukrepe, namenjene doseganju ciljev zavarovanega območja na način prilagojene rabe primerne vrstnemu in habitatnemu varstvu.

Tabela 5. Površina in število zemljišč v upravljanju JZ KPG (na dan 31.12.2018).

Lastnik in upravljanje	Trajanje upravljanja	Površina (ha)	Število KO	Število parcel
RS – dokončno JZ KPG	s sklepom	8,3	1	7
	s sklepom vlade z dne 6.11.2018	22,1	12	87
RS – v zakupu od SKZG RS	začasno – zakupna pogodba	14,6	12	62
Fizična ali pravna oseba	začasno – sporazum	4,8	6	19
Skupno		49,8	19	159

Tabela 6. Finančni viri za odkup zemljišč, ki ga je izvedel JZ KPG (do 31.12.2018)

Finančni vir	Vrednost (v EUR)	Število parcel	Površina (ha)
Sredstva SKZG	48.545,07	52	11,9
Projekt Gorički travniki	17.935,31	18	4,7
Lastna sredstva	561,50	2	0,1
	67.041,88	72	16,7
Projekt Gorička krajina⁴⁵	5.656,54	8	1,1
Skupno	72.698,42	80	17,8

⁴⁵ Odkupi še potekajo

4.3. Upravljanje s kulturnim spomenikom državnega pomena – gradom Grad

Ob ustanovitvi je bilo JZ KPG s sklepom dodeljeno upravljanje z zemljišči s parc. št., k.o. Grad: 1695, 1696, 1697, 1698, 1701, 1702, 1703 v skupni velikosti 8,3 ha (slika 2), ki obsegajo kulturni spomenik državnega pomena, grad Grad z grajskim parkom in gozdom. V gradu, ki je nepremičnina v državni lasti so delovni prostori JZ KPG in središče za obiskovalce KPG in vključno z grajskim parkom.

Slika 2. Zemljišča, dodeljena v upravljanje JZ KPG s sklepom o ustanovitvi.

Grajsko poslopje, katerega začetki gradnje segajo v 11. stoletje. V pisnih virih se poslopje gradu prvič omenja leta 1271. Skozi skozi stoletja se je v njem izmenjalo več lastnikov. Potem, ko je kralj Andrej II. fevd Lyndwa podaril grofu Nikolaju iz Železnega je po letu 1275 posest prešla v last Amadeja iz rodbine Gutkeld. Med 1365 in 1685 je tukaj gospodovala rodbina Szechy. Po poroki leta 1607 z delom posestva upravlja družina Batthyany. Po letu 1685, ko umre zadnji moški potomec rodbine Szechy, del posesti upravlja rodbina Nádasdy, leta 1730 posestvo prevzame v celoti. Leta 1836 je lastnik gradu skladatelj Johannes Spech do leta 1856, ko grad kupi princ Moritz Joseph Johann Dietrichstein, 1864 pa Edvard Almásy. 1872 grad kupi grof Teodor Szecheny in leta 1919 preide ponovno v last rodbine Batthyany. 1929 je lastnik gradu Geza Hartner, industrijalec iz Murske Sobote, po njegovi smrti leta 1940 grad deduje posinovljenec Ferdinand Hartner Lindvay, ki zapusti Jugoslavijo pred prihodom ruske Rdeče armade, ki je leta 1945 bivala v gradu. Po drugi svetovni vojni je bil grad nacionaliziran in postal last Federativne republike Jugoslavije. Prostori so sprva služili nekaterim uradom in kmetijski zadrugi, kasneje se je vanj vselilo nekaj družin. Med letoma 1960 in 1995 je grad bil prepuščen propadanju. Od leta 1999 dobi grad Grad status kulturnega spomenika državnega pomena v lasti Republike Slovenije in je leta 2004 s sklepom Vlade RS dan v upravljanje Javnemu zavodu Krajinski park Goričko. Leta 2016 je bila sklenjena sodna poravnava v nepravdni zadevi za vrnitev zaplenjenega premoženja pravni naslednici pokojnega Ferdinanda Hartnerja Lindvaya, Elizabeti Wurth, pri čemer je bilo premoženje vrnjeno v obliki odškodnine z izročitvijo obveznic Republike Slovenije.

Sredi 90.-tih let 20. stoletja se je pričela postopna obnova poslopja – najprej s statično sanacijo severovzhodnega trakta in palacija, nato jugovzhodnega in jugozahodnega ter zahodnega trakta vse

do leta 2006, ko je bilo v celoti obnovljeno ostrešje gradu. Statično neobnovljen je ostal del severnega trakta in obzidje nekdanjega bergfrida, ki je v grajskem dvorišču.

Med letoma 1993 in 1996 je potekala statična sanacija skupaj z menjavo ostrešij in kritine palacija ter severnega trakta do stopnišča, ki jo je izvajalo več gradbenih podjetij v soglasju z ZVKDS in MK. Z nepovratnimi mednarodnimi sredstvi iz programa PHARE so v letih 1999–2006 dokončno obnovili palacij (1999), gradbeno in statično sanirali jugovzhodni trakt (2000), statično sanirali jugozahodni trakt, uredili nekatere prostore ter obnovili zvonik (2001), dokončali pritličje in visoko pritličje jugovzhodnega trakta (projekt za ustanovitev KPG, 2003), porušili in ponovno so pozidali zahodni trakt (2004–2005), rekonstruirali zahodni stolp ter zgradili kletno etažo zimskega vrta (2006). Leta 2008 je sledila gradnja zastekljenega stopnišča in dvigala na mestu nekdanjega zimskega vrta. Leto zatem je bil dokončan konservatorski načrt, ki je osnova za nadaljevanje obnove. V letu 2010 je bila iz kohezijskih sredstev končana obnova nadstropja jugovzhodnega trakta s sobami za prenočevanje, salonom in restavracijsko sobo. V tej fazi je bila predvidena tudi razdelilne kuhinje, ki pa zaradi zapleta v postopku javnega naročanja ni bila izvedena. Restavracijska soba se zato uporablja za poroke, koncerte, predavanja in srečanja.

V delu jugozahodnega trakta sta bila l. 2013 urejena dva prostora, namenjena predstavitvi narave KPG (Kukavica in Upkač). Leta 2018 so bili obnovljeni še trije prostori – prostor namenjen interpretaciji vodnih habitatov in vidre (Vidra) ter grajska kapela s predprostorom in z zgodovinsko razstavo.

JZ KPG je v zadnjih desetih letih vložil v obnovo gradu blizu 170.000 EUR in sicer 71.000 EUR iz projektov, 77.000 EUR iz sredstev Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov, 5.500 EUR iz sredstev MOP in 14.500 EUR lastnih sredstev iz presežka prihodkov. Zaposleni v JZ KPG z vzdrževanjem in čiščenjem skrbijo za stavbo in grajski park kot dober gospodar.

Tabela 7. Investicijska vlaganja v grad, stanje 31.12.2018

Finančni vir	Višina investicije (v EUR)	Investicija
Prenos MK	1.390.363,31	Delno statično sanirana stavba, obnova strehe z zamenjavo kritine
JZ KPG	87.466,21	Obnova prostorov in vzdrževanje prostorov
Prenos MOP	860.178,44	Obnova prostorov v JV traktu
Projekt Upkač (Interreg SI-HU 2007-2013)	37.835,37	Obnova in ureditev prostora za interpretacijo narave Upkač
Projekt 321 go (Interreg SI-AT 2014-2020)	41.725,81	Obnova grajske kapele in ureditev prostora za interpretacijo zgodovine gradu Grad
Skladova sredstva	76.968,97	Obnova prostorov, projektna dokumentacija
Presežek	6.444,85	Obnova prostora za interpretacijo vodnih habitatov Vidra, zamenjava svetil
MOP – investicijska sredstva	5.539,04	Obnova talnih oblog
MK	1.549,60	Projektna dokumentacija
Skupno	2.508.071,60	

Grad ima poleg kulturnega tudi naravovarstven pomen, saj je najpomembnejše zatočišče netopirjev v KPG in edina zgradba v Sloveniji, kjer so netopirji prisotni celo leto⁴⁶. V prostorih gradu je bilo doslej zabeleženih 9 različnih vrst netopirjev. V zvoniku gradu je pomembno kotišče malega podkovnjaka.⁴⁷ JZ KPG upravlja z grajskim parkom, ki je pomemben habitat številnih kvalifikacijskih Natura 2000 vrst, kot so pivka, črna žolna, mali podkovnjak, dolgokrili netopir in rogač ter zavarovanih vrst kot sta belovrati muhar in srednji detel.

JZ KPG vodi obiskovalce po gradu, kar vključuje interpretacijo KPG, njegove flore in favne ter tudi zgodovine območja in kulturne dediščine. Grad je od leta 2006 do konca leta 2018 obiskalo 223.190 domačih in tujih gostov.

4.4. Upravljanje s parkovno infrastrukturo

Za usmerjanje obiska in ozaveščevanje obiskovalcev v naravi skrbi JZ KPG s parkovno infrastrukturo, med katere sodijo pojasnjevalne table, označitve pohodnih in učnih poti ter počivališča za pohodnike in kolesarje (tabela 6, priloga 1.12). Postavitev parkovne infrastrukture je bila financirana iz različnih virov, med katerimi so prevladovali projektni viri ter javni viri.

Prva parkovna infrastruktura je bila postavljena leta 1999 iz evropskega programa Phare CBC za podporo ustanovitvi KPG⁴⁸ ter je obsegala počivališča, nadstrešnice in otroška igrišča za obiskovalce KPG s pojasnjevalnimi tablami Goričko-Tripotje-Vsepotje. Do leta 2018 je JZ KPG obnovil večino nadstrešnic, zamenjal pojasnjevalne table z novimi naravoslovnimi vsebinami na 11 lokacijah in odstranil table na 6 lokacijah. V naravi je z označevalnimi tablami označenih sedem NV.

Tabela 8. Pregled parkovne infrastrukture v upravljanju JZ KPG (na dan 31.12.2018)

Vrsta parkovne infrastrukture	Število in vrsta infrastrukture
Avtomataska vremenska postaja	1 vremenska postaja
Označevalne table »Zavarovano območje narave KPG«	21 tabel na vhodnih točkah
Označene NV v naravi s pojasnjevalnimi tablami	7 NV (11 pojasnjevalnih tabel)
Pojasnjevalne table v naravi na temo zavarovanih in varovanih vrst ali habitatov	13 pojasnjevalnih tabel
Počivališča in nadstrešnice za kolesarje in pohodnike	8 počivališč, 10 nadstrešnic in 10 gugalnic za otroke
Pojasnjevalne table Goričko-Tripotje-Vsepotje	6 pojasnjevalnih tabel
Označene naravne in kulturne znamenitosti na območju KPG	30 označevalnih stebričkov s QR kodami
Zeleni gibalni park	3 igralna polja v grajskem parku

⁴⁶ Presetnik, P. 2004.

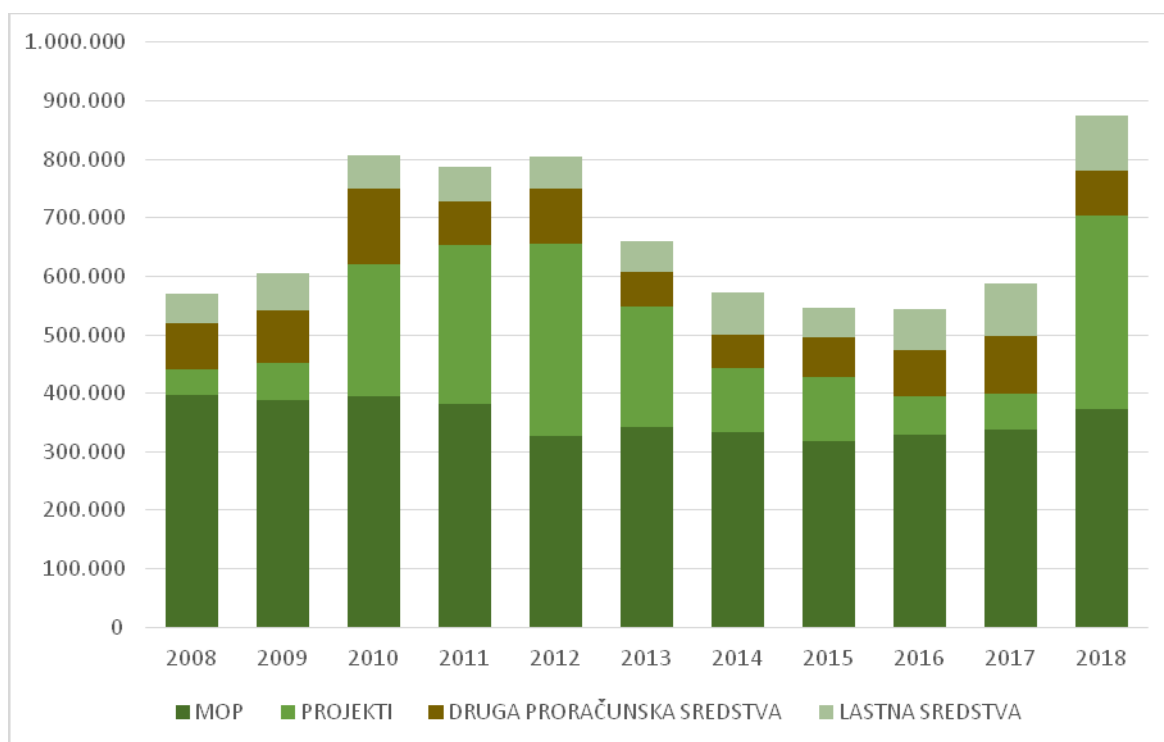
⁴⁷ Presetnik, P. 2015. Stanje poznavanja netopirjev in njihovih habitatov v Krajinskem parku Goričko. Ljubljana: Center za kartografijo favne in flore. Dostopno na: http://arhiv.park-goricko.info/dokumenti/60/2/2015/150816_KPG_in_stanje_poznavanja_netopirjev_1390.pdf

⁴⁸ Preko Phare CBC je bilo leta 1999 izvedenih 5 projektov:

1. Inventory (ZZ-9524/01.08/01 0-0) - inventarizacija
2. Project Management, Development Strategy (ZZ-9524/01.08/01 0-02) - priprava smernic za razvoj
3. Information Centre (ZZ-9524/01.08/01 0-03) - vzpostavitev informacijskega centra Krajinskega parka
4. Tourist Infrastructure (ZZ-9524/01.08/01 0-04) - turistična infrastruktura
5. Border Crossings (ZZ-9524/01.08/01 0-05) - mejni prehodi

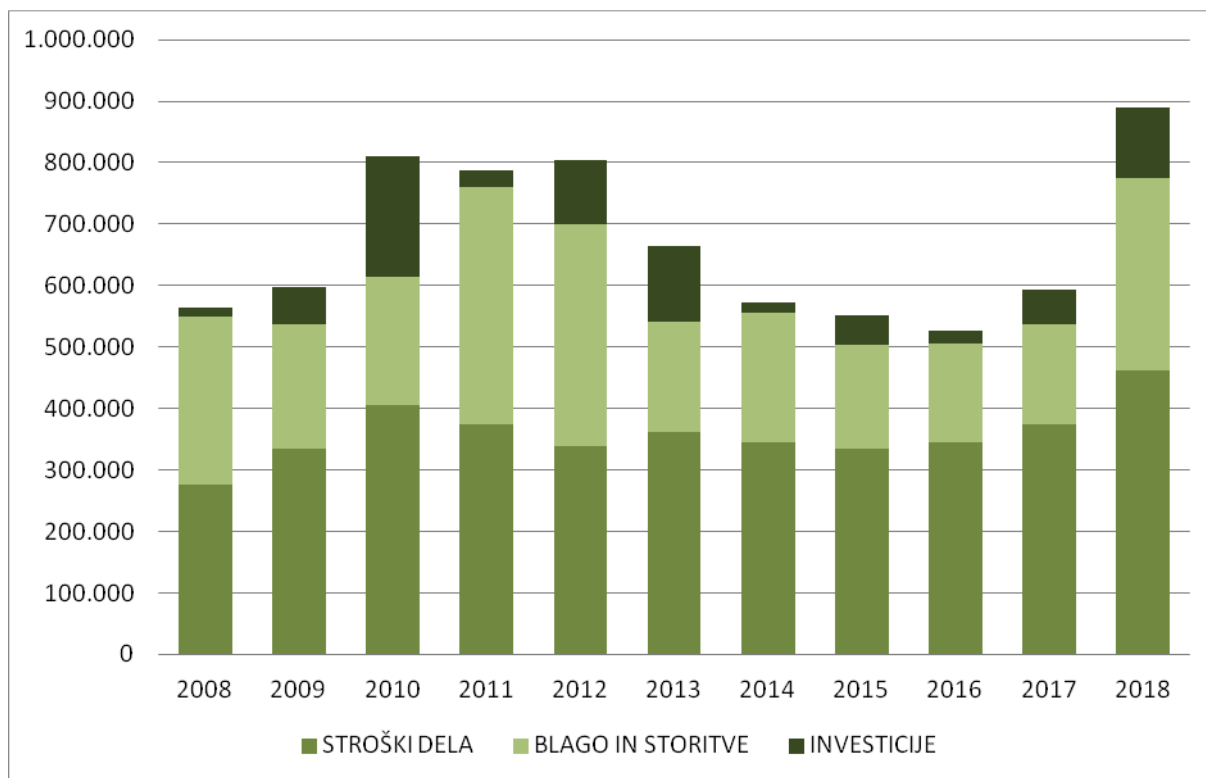
4.5. Finančni viri in stroški upravljanja v preteklem obdobju 2008 —2018

V obdobju 2008—2018 je JZ KPG izvajal aktivnosti v skladu z letnimi programi dela in začasni upravljavskimi smernicami (sklep ministra za okolje in prostor z dne 12.11.2005). Prihodki JZ KPG so sestavljali (grafikon 1): sredstva MOP (proračunski okvir MOP za financiranje dejavnosti javne službe in sredstva MOP za investicije), lastna sredstva kot prihodek iz prodaje blaga in storitev na trgu, sredstva iz pridobljenih projektov (čezmejni programi, program finančnega mehanizma EGP, kohezijska politika) ter sredstva, pridobljena iz drugih proračunskih virov (APZ (program javnih del), sredstva SKZG, drugi javni prihodki, sredstva lokalnih skupnosti ter izplačilo neposrednih plačil in ukrepov KOPOP kot nosilcu KMG).

Grafikon 1. Grafični prikaz prihodkov JZ KPG v obdobju 2008—2018.

Odhodki JZ KPG so v obdobju 2008-2018 obsegali stroške za izvajanje javne službe ohranjanja narave (stroški dela, splošni stroški blaga in storitev ter stroški investicij), stroške blaga in storitev v skladu s programom dela, upravljanje in investicijsko vzdrževanje kulturnega spomenika državnega pomena gradu Grad in grajskega parka v lasti RS, stroške prodaje blaga in storitev (vodenje po KPG in gradu, prodaja spominkov in blaga) ter realizacijo in sofinanciranje čezmejnih in drugih projektov na območju KPG. Največji delež stroškov so predstavljali stroški dela, temu so sledili stroški blaga in storitev, najmanj je bilo investicijskih odhodkov (grafikon 2).

Grafikon 2. Odhodki glede na namen v obdobju 2008—2018.

Skupni prihodki in odhodki so v največji meri odvisni od pridobljenih projektnih sredstev. V obdobju zadnjih petih let (2014–2018) JZ KPG iz lastnih sredstev pokriva v povprečju 7,5 % stroškov dela javne službe. Splošni stroški JZ KPG se iz leta v leto povečujejo zaradi višjih cen in dodatnih zakonskih obveznosti (e-arhiviranje, sigenca, stroški obratovanja in varovanja objekta, zakonsko določena obvezna izobraževanja...).

4.6. Stanje javne službe v letu 2018

V JZ KPG je bilo na dan 31.12.2018 zaposlenih 17 delavcev. Od teh je bilo za izvajanje nalog javne službe ohranjanja narave, ki se financirajo iz proračunskih sredstev in lastnih sredstev, zaposlenih 12 delavcev. Od teh je 10 delavcev zaposlenih za nedoločen čas in 2 za določen čas (delovno mesto direktorja je vezano na mandat) (tabela 8). Ostalih 5 zaposlitev je financiranih iz različnih projektih sredstev (tabela 9). V začetku leta 2019 je ekvivalent polnih zaposlitev (v nadaljevanju: EPZ), ki opravljajo naloge javne službe znašal 11,5 in EPZ vseh zaposlenih 16,5.

Dva naravovarstvena nadzornika (en za določen čas) sta poleg rednih varstvenih in upravljaljskih nalog pristojna za opravljanje neposrednega nadzora v naravi na območju, ki obsega 231 km²/nadzornika. Naravovarstvena nadzornika spremljata stanje NV, stanje zavarovanih in varovanih vrst in njihovih nahajališč, skrbita za izvajanje neposrednih varstvenih ukrepov na terenu, spremljata splošno stanje v naravi in ter izvajata nadzor nad izvajanjem režimov in pravnih norm določenih v ZON in njegovih podzakonskih pravnih aktih.

Tabela 9. Stanje zaposlitev v JZ KPG na dan 31.12.2018

Naziv DM	Število zaposlitev na dan 31.12.2018	Trajanje zaposlitve	Naloge
Direktor	1	določen čas - mandat	Organiziranje in vodenje dela, predstavljanje, zastopanje in vodenje strokovnega dela JZ KPG, pripravljanje NUG, programov dela in raznih poročil ter prijave in spremljanje projektov v čezmejnem in mednarodnem prostoru.
Visoki naravovarstveni svetnik*	1,5	nedoločen čas	Pripravljanje predloga programa dela, izvajanje naravovarstvenih nalog na terenu, spremljanje stanje habitatov in vrst, koordinira delo zaposlenih na projektu Gorička krajina in pripravlja vsebine za nove projekte.
Naravovarstveni nadzornik I	1	nedoločen čas	Izvajanje neposrednega nadzora v naravi, spremljanje stanja kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in HT, zavarovanih vrst in NV. Ozaveščanje, izobraževanje, vodenje in ozaveščanje obiskovalcev zavarovanega območja,
Naravovarstveni nadzornik III	1	določen čas	Redno spremljanje stanja v naravi, zavarovanih in varovanih vrst, HT in NV, zbiranje podatkov v enotni zbirki, ozaveščanje o pomenu varovanja narave in Natura 2000 območij, priprava NUG.
Višji naravovarstveni svetovalec	1	nedoločen čas	Ozaveščanje ciljnih skupin otrok, komunikacija z javnostjo, priprava vsebin za interpretacijo narave in krajine v domačem in čezmejnem prostoru. Pripravlja vsebine za spletni portal in oblikuje novičnike.
Vodnik v zavarovanem območju III	1	nedoločen čas	Vodenje in ozaveščanje obiskovalcev zavarovanega območja, vodenje najzahtevnejših nalog povezanih z blagajniškim poslovanjem ter krepitev kakovosti kolektivne blagovne znamke.
Vodnik v zavarovanem območju V	1	nedoločen čas	Vodenje in ozaveščanje obiskovalcev, nudenje informacij o gradu in parku, pomoč pri blagajniškem poslovanju, pripravlja in obvešča o dogodkih.
Finančnik VII/2	1	nedoločen čas	Opravljanje najzahtevnejših del in nalog s finančnega področja, svetovanje direktorju, priprava letnih poročil in podatkov za zaključni račun in premoženjsko bilanco, sodelovanje pri finančnem vodenju projektih aktivnosti.

Samostojni svetovalec VII/2	1	nedoločen čas	Vodenje zahtevnejše dokumentacije in evidenc, izvajanje organizacijske podpore pri pripravi letnih programov in poročil, priprava organizacijskih predpisov in analiz ter izvajanje vseh kadrovskih in administrativnih del ter arhiviranje dokumentacije.
Tehnični delavec V	1	nedoločen čas	Načrtovanje in vzdrževanje grajskega parka, spremljanje stanja in obveščanje o stanju objektov in naprav, opravljanje občasnih prevozov ter vzdrževanje travniških HT.
Čistilka II	1	nedoločen čas	Čiščenje in urejanje poslovnih, razstavnih ter protokolarnih prostorov, grajskega dvorišča in okolice gradu.
Skupno zaposlenih	11,5		

*en visoki naravovarstveni delavec je zaposlen za polovični delovni čas zaradi polovične upokojitve

Tabela 10. Stanje projektних zaposlitev na dan 31.12.2018

Naziv DM	Število zaposlitev na dan 31.12.2018	Trajanje zaposlitve	Naloge
Naravovarstveni sodelavec III	3,5	določen čas (do 31.7.2019 (0,5), 20.2.2020 (1), 31.11.2021 (2))	Izvajanje aktivnosti projekta »Green Exercise« in projekta »Gorička krajina«
Naravovarstveni sodelavec V	1	določen čas (do 31.11.2021)	Izvajanje aktivnosti projekta »Gorička krajina«
Strokovni sodelavec VII/1	0,5	določen čas (do 31.5.2019)	Izvajanje aktivnosti projekta »321 go«
Skupno zaposlenih	5		

5. SINTEZNA IZHODIŠČA ZA NAČRT UPRAVLJANJA

5.1. Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v KPG

Tabela 11. Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v KPG

Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti			
PREDNOSTI	SLABOSTI	PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ohranjena mozaična krajina z raznolikimi življenjskimi prostori ▪ bogata kulturna in etnološka dediščina ▪ prepoznavna kolektivna blagovna znamka ▪ varovano območje narave (območje Natura 2000) povezano čez mejo v Avstrijo in na Madžarsko ▪ sodelovanje v partnerstvu Trideželnega parka Goričko-Raab-Őrség ▪ poslopje gradu z upravo KPG kot točka in središče za obisk ▪ upravljavec z izkušnjami pri upravljanju z zemljišči in pridobivanju projektnih sredstev ▪ pooblastila za izvajanje naravovarstvenega nadzora ▪ vzpostavljena infrastruktura za pohodnike in kolesarje ▪ številne ljubiteljske in prostovoljne oblike dejavnosti ▪ zadovoljiva prometna infrastruktura ▪ prepoznavnost območja kot regije 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opuščanje reje travojedih živali in s tem posledično opuščanje rabe travnikov oz. življenjskih prostorov za travniške vrste metuljev in ptic ▪ opuščanje rabe travniških visokodebelnih sadovnjakov in posledično izguba življenjskega prostora ptic duplarjev ▪ neugodno stanje vodotokov zaradi regulacij v preteklosti ▪ neugodni demografski trendi – predvsem staranje prebivalstva in izseljevanje, deagrarizacija ▪ nezainteresiranost mladih za kmetovanje in s tem rabo travnikov ter visokodebelnih sadovnjakov ▪ sprememba kmetijske rabe z večanjem površine zemljišč in intenzitete rabe ▪ propad malih kmetij zaradi neugodnih razmer na trgu ▪ izgubljanje krajinske pestrosti in identitete ▪ slaba povezanost ponudnikov območja ▪ šibke podjetniške pobude ▪ širjenje invazivnih tujerodnih vrst ▪ pomanjkanje ustreznih kadrov 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ povečanje obsega naravi prijaznejšega kmetovanja ▪ povečevanje reje goveda na prostem ▪ načrtovanje zelene infrastrukture v OPN, v katero se vključujejo naravovarstveno pomembna območja ▪ renaturacije vodotokov in mokrotnih travnikov ▪ ohranjanje ekosistemskih storitev ▪ JZ KPG kot povezovalni člen pri izmenjavi dobrih praks ▪ razvoj produktov z dodano vrednostjo ▪ razvoj manjših obratov za predelavo lokalnih pridelkov ▪ informacijsko središče narave in krajine kot osrednja točka za vseživljenjsko učenje in promocijo območja ▪ povečanje prepoznavnosti s povezovanjem ponudbe z drugimi zavarovanimi območji ▪ razvoj sonaravnih oblik turizma ▪ razvoj produktov, ki vključujejo aktivnosti tradicionalnih obrti ▪ razvoj in usmeritev v okoljske inovativne gospodarske dejavnosti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gospodarski pritiski, ki ogrožajo tradicionalne obrti in dejavnosti ▪ vplivi podnebnih sprememb in neustreznost ukrepov za obvladovanje teh vplivov ▪ neučinkovitost inšpekcijskih služb ▪ uvajanje novih in nepoznanih tehnologij ▪ vnos in širjenje novih invazivnih tujerodnih vrst ▪ vnos novih kulturnih rastlin v kmetijstvu

5.2. Pregled dejavnosti in vplivov

Naravi prijazna raba kmetijskih zemljišč, ki je prilagojena podnebnim, talnim in vegetacijskim razmeram izginja na račun povečevanja intenzivne rabe in vnosa za območje tujih in neprilagojenih kultur (npr. soja, nasadi aronije, pavlonije). Zaradi velike razdrobljenosti zemljišč in pestre lastniške strukture, preštevilne parkljaste divjadi (jelenjad, divje svinje) je preživetje ljudi zgolj s kmetijstvom oteženo. Na nekaterih predelih to vodi v opuščanje rabe zemljišč, predvsem travniških površin, ki se posledično zaraščajo. Zaradi nizkih odkupnih cen sadja se zmanjšujejo površine visokodebelnih sadovnjakov. S tem pa se zmanjšujejo pomembni habitati sekundarnih ptic duplaric in nekaterih žuželk.

V osrednjem, južnem in zahodnem delu ter v dolinah vzhodnega KPG se povečuje intenzivna kmetijska raba, predvsem z intenziviranjem travniških površin, npr. z gnojenjem ali spremembo travnikov v njive in zaokroževanjem oz. združevanjem več manjših v večje parcele. S tem izginjajo ekstenzivni travniki in vrste, ki so naravovarstveno pomembne. Raba in režimi rabe naravovarstveno najpomembnejših travnikov se s pomočjo KOPOP in s ciljno orientiranimi ukrepi JZ KPG se počasi prilagaja varstvu vrst in HT. Ob vzpostavitvi novih pašnikov s primernim številom pašnih živali, bi se prehranjevalni habitati za določene prosto živeče vrste (smrdokavra, veliki skovik, rjavi srakoper) izboljšali.

Zmanjševanje krajinske pestrosti je posledica prekomernih in neuskkljenih **posegov v prostor**, kot so komasacije, izgradnja večjih kmetijskih objektov in objektov za pridobivanje energije. Umeščanje industrijskih con in poselitvenih območij v posamični lokalni skupnosti je pogosto na mokriščih in mokrotnih travnikih, ki so pomembne razlivne površine ob visokih vodah. Mejice izginjajo zaradi intenziviranja kmetijske rabe in kmetijskih plačil, do katerih so lastniki oz. obdelovalci upravičeni, če jih odstranijo. Tradicionalni izgled dvorišč ob domačijah in njihovi okolici spreminjajo zasaditve tujerodnih vrst grmovnic in dreves. OPN ne opredeljujejo **namenske rabe**, ki bi določala potencialn območja za ohranjanje narave, kjer bi s primernimi ukrepi (npr. zeleno infrastrukturo) lahko izboljšali stanje narave in krajine.

Najbolj razširjene **invazivne tujerodne vrste rastlin** so orjaška in kanadska zlata rozga na opuščanih travniških in njivskih površinah, pelinolistna žvrklja ob cestnih robovih in njivah ter robinja (*Robinia pseudoacacia*) pretežno ob potokih v dolinah ter gozdovih v J ter JV delu KPG. Lokalno so razširjeni japonski dresnik, žlezava nedotika, davidova budleja (*Buddleja davidii*), navadna barvilnica (*Phytolacca americana*) in severnoameriške nebine (*Symphytichum spp.*). Škodo na pravih kostanjih povzroča kostanjeva šiškariča (*Dryocosmus kuriphilus*). Na območju KPG so tudi japonska sviloprežka (*Antheraea yamamai*), storževa listonožka (*Leptoglossus occidentalis*) in harlekinska polonica (*Harmonia axyridis*). Sirska svilnica (*Asclepias syriaca*) je tujerodna okrasna rastlina vrtov, ki je bila v KPG že najdena v naravi in se lahko potencialno spontano širi iz Madžarske, kjer je lokalno zelo pogosta. Grožnjo predstavljajo tudi nove vrste, ki se lahko spontano razširijo ali namerno vnesejo na območje KPG.

Ponekod so že opazne prekomerne poškodbe tal, gozdnih habitatov, gozdnih sestojev zaradi neprimerne gospodarjenja z gozdovi zlasti pri izvajanju sečnje in spravila gozdnih sortimentov ter uporabe novih tehnologij (strojna sečnja). Dodatno nevarnost predstavljajo bolezni drevja in odstranjevanje habitatnih dreves (dreves z dupli) in gozdnih linij in otokov izven območja sklenjenega

gozda (mejice). Zaradi številne parkljaste divjadi se lokalno pojavlja objedenost gozdnega mladja. Večanje števila obiskovalcev v gozdovih se ponekod že odraža v siromašenju **gozdnih dobrin**, vznemirjanju živali in odvrženih odpadkih.

Na področju **upravljanja z vodami** se še vedno lokalno pojavlja onesnaženje površinskih in podzemnih voda. Glavna vzroka sta intenzivna kmetijska dejavnost in neurejena odvodnja komunalnih voda. Za lokalno preprečevanja poplav se občasno in brez potrebnih dovoljenj posega v obrežno zarast. V času gnezdenja ptic in razmnoževanja živali se, kljub prepovedi, mestoma občasno še posega v obvodni prostor in melioracijske jarke. Mlake, ki so pomemben habitat dvoživk, se zasipavajo ali jih lastniki poriblajo. Mlini in žage na potokih se opuščajo, mlinščice se ne vzdržujejo in propadajo. Za potrebe namakanja se v zadnjih petih letih povečuje pritisk za gradnjo zadrževalnikov na vodotokih, čeprav to lahko neugodno vpliva na ohranjanje vodnega režima.

Izkoriščanja mineralnih surovin (pesek in kamen) ima lahko lokalni vpliv predvsem na območju izkoriščanja surovin. Ob prekomernem črpanju in izrabi pa lahko povzroči bistveno spremembo na širšem območju izkoriščanja mineralnih surovin.

Turizem in prostočasne dejavnosti so, podobno kot v drugih regijah, tudi na Goričkem v porastu. S tem se povečuje vznemirjanje prosto živečih živali, vožnja v naravnem okolju, šotorjenje in kempiranje izven za to predvidenih mest. Pojavljajo se težnje po ureditvi novih pohodniških in kolesarskih poti tudi na območjih varovanih habitatov in nahajališčih zavarovanih vrst brez ustreznega usklajevanja pri umeščanju. Potencialno negativne vplive bi lahko predstavljale nove prostočasne dejavnosti (npr. supanje, kajtanje...), katerih vplivi na biotsko raznovrstnost še niso poznani in zanje tudi niso določeni varstveni režimi.

Za namene športnega ribolova se je v preteklosti občasno poribljavljalo potoke in umetna jezera z neavtohtonimi vrstami rib, kar je, razen za šarenko in krapa, z RGN 2017-2022 prepovedano⁴⁹. Z ribami so bile najverjetneje vnesene tudi tujerodne invazivne vrste školjk⁵⁰. Krmljenje rib v jezerih prispeva k eutrofikaciji voda. Točkovno in pasovno se netrajnostno odstranjuje ali obrezuje obrežna vegetacija v obrežnem pasu (trstišča, ločja, grmovna zarast, veje dreves nad vodo).

Na **prometni infrastrukturi** večinoma niso urejeni prehodi za manjše prosto živeče živali, kot so dvoživke. Vzdrževanje obcestnega prostora z mulčenjem obcestnih jarkov pogosto poškoduje habitate zavarovanih vrst (npr. grmičasti dišeči volčin), medtem ko asfaltiranje manjših in prometno manj pomembnih makadamskih prometnic ogroža pomembni prehranjevalni habitat ptic⁵¹ in netopirjev⁵². Zaradi prometa je v okolju povečan hrup, ki je izrazit predvsem ob državnih cestah, ob železnici pa predvsem zaradi mednarodnega tovornega prometa.

V bližini bioplinarn je v zadnjih desetih letih prišlo do povečanja njivskih površin za pridelavo biomase kot surovine za **pridobivanje energije**. Posledično se je na teh območjih zmanjšala biotska raznovrstnost in sprememba krajinskih značilnosti. Neprimerne so lokacije velikih objektov

⁴⁹ Načrt ribiškega upravljanja v Pomurskem ribiškem območju za obdobje 2017-2022. ZZRS, 2016.

⁵⁰ Govedič, M., 2017. Kdaj so kitajsko brezzobko zanesli v Slovenijo? *Trdoživ*, VI (št. 2), pp 9-10.

⁵¹ Podletnik, M. & Denac, D. (2015). Izbor prehranjevalnega habitata in prehrana smrdokavre *Upupa epops* v mozaični kulturni krajini na Goričkem (SV Slovenija). *Acrocephalus* 36(166/167): 109-132.

⁵² Zimmerman, G. & Glanz, W. (2000). Habitat use by bats in Eastern Maine. *Journal of wildlife management* 64(4): 1032-1040.

bioplinarn, kot tudi uporaba digestata, ki nastane v bioplinarnah pri anaerobni razgradnji biomase in se odvaža in razgrinja na njivska tla. Na nekaj travniških površinah so bili nameščeni solarni paneli. Na več lokacijah so bile izvedene raziskovalne vrtine geotermalne vode, ki še niso v rabi.

Divja **odlagališča komunalnih in gradbenih odpadkov** so še vedno lokalno nerešena. Biološki odpadki, kot so veje in listje okrasnih dreves in grmovnic, ostanki kmetijskih kulturnih rastlin, odkošena trava s trat ob stanovanjskih hišah in nogometnih igrišč, so velikokrat odložene na gozdne robove ali ob tekočih vodah. Vnos komunalnih in kmetijskih odplak je točkovno omejen na še obstoječe komunalne iztoke in iztoke čistilnih naprav v vodna telesa. Občasno se pojavljajo prekinitve v delovanju čistilnih naprav in takrat prihaja do izpustov neočiščenih komunalnih voda v potoke in zadrževalnike.

Čezmejni vplivi so prisotni na celotnem območju KPG, saj 2/3 območja meji na Avstrijo in Madžarsko. Med drugim se **negativni vplivi** kažejo predvsem v onesnaženih površinskih vodah, v Ledavi in Kučnici, ki pritečeta iz Avstrije.

6. PROGRAM UPRAVLJANJA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO

6.1. Dolgoročni in operativni cilji ter naloge 2020–2024

Dolgoročni cilji upravljanja zavarovanega območja izhajajo iz namena zavarovanja in ustanovitve JZ KPG ter stanja narave in dejavnosti na zavarovanem območju. Za doseganje dolgoročnih ciljev so določeni operativni (srednjeročni in kratkoročni) cilji ter naloge in aktivnosti za doseganje posameznega cilja. Prioritete izvajanja nalog izhajajo iz razpoložljivosti financiranja njihovega izvajanja. Učinkovitost izvajanja načrta se spremlja s kazalniki in njihovimi ciljnimi vrednostmi. Pri vsaki nalogi oz. aktivnosti je podan časovni termin izvedbe, nosilec izvedbe in ocena stroškov izvedbe aktivnosti za doseganje operativnega cilja.

Dolgoročni cilji so:

- **ohranjene NV, biotska raznovrstnost in krajinska pestrost,**
- **naravi prijazen obisk in ozaveščene ciljne skupine,**
- **spodbujanje razvojnih možnosti območja s podporo lokalnim prebivalcem in**
- **učinkovito upravljanje s kulturnim spomenikom gradom Grad.**

Dolgoročni cilj I: Ohranjene NV, biotska raznovrstnost in krajinska pestrost.

Na območju KPG so zavarovane NV in ohranjena biotska raznovrstnost in krajinska pestrost JZ KPG kot upravljavec zavarovanega območja z izvajanjem neposrednih naravovarstvenih ukrepov, neposrednim nadzorom, ozaveščanjem prebivalcev in sodelovanjem z drugimi upravljavci zavarovanih in varovanih območij zagotavlja uresničevanje cilja. JZ KPG spodbuja tudi druge deležnike, da na območju z vzdržnim in trajnostnim razvojem prispevajo k uresničevanju cilja.

Učinkovito upravno-administrativno delovanje upravljavca prispeva k kakovostnemu podpornemu okolju.

Operativni cilji:

1. Ohranjene NV.
2. Ohranjeno ugodno stanje kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in habitatnih tipov ter nahajališč zavarovanih vrst.
3. Spodbujati naravi prijazne dejavnosti z namenom izboljšanja stanja ohranjenosti kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in habitatnih tipov območja Natura 2000 Goričko.
4. Učinkovito izvajati naravovarstveni nadzor.
5. Učinkovito sodelovati in izmenjevati dobre prakse z drugimi upravljavci zavarovanih in varovanih območij.
6. Učinkovito varstvo narave na podlagi izvajanja NUG in priprava NUG za obdobje 2025–2029.
7. Zagotavljati učinkovito podporno okolje za izvajanje upravljaljskih, varstvenih in nadzornih nalog.

Dolgoročni cilj II: Naravi prijazen obisk in ozaveščene ciljne skupine.

JZ KPG skrbi za ozaveščanje prebivalcev in obiskovalcev območja ter drugih ciljnih skupin. Na območju KPG se izvaja naravi prijazen obisk. JZ KPG usmerja in spodbuja zainteresirane posameznike in lokalne skupnosti k ustvarjanju storitev, produktov in pogojev, ki bodo v največji meri prispevali k uresničitvi namena zavarovanja.

Operativni cilji:

8. Učinkovito ozaveščanje ciljnih skupin.
9. Usmerjati obisk v kulturni krajini in kulturnem spomeniku s kakovostnim in strokovnim vodenjem.
10. Učinkovito upravljati s parkovno infrastrukturo za usmerjanje obiska v KPG.

Dolgoročni cilj III: Spodbujanje razvojnih možnosti območja s podporo lokalnim prebivalcem.

KPG je trajnostno gospodarsko in socialno razvito območje, ki prispeva k ohranjenim naravnim vrednotam in biotski raznovrstnosti ter doseganju blaginje in zdravja ljudi. Gospodarstvo temelji na lokalni pridelavi in predelavi ter razvoju dejavnosti, ki temelji na tradicionalnih obrteh, se posodablja in umešča v okolje na način, da se ohranja narava in mozaična kulturna krajina. JZ KPG povezuje in k sodelovanju spodbuja vse deležnike.

Operativna cilja:

11. Spodbujanje gospodarskega razvoja s krepitevijo kakovosti Kolektivne blagovne znamke "Krajinski park Goričko".
12. Zagotavljati učinkovito podporo lokalnim prebivalcem in lokalnim skupnostim.

Dolgoročni cilj IV: Učinkovito upravljanje s kulturnim spomenikom gradom Grad.

JZ KPG učinkovito upravlja s kulturnim spomenikom državnega pomena – gradom Grad in grajskim parkom. V gradu je vzpostavljeno kakovostno središče za obiskovalce KPG o naravi, biotski raznovrstnosti in krajinski pestrosti območja ter naravi prijaznemu obisku. Grad Grad je ustrezno obnovljen in omogoča varen in kakovosten obisk središča za obiskovalce KPG in kulturnega spomenika.

Operativna cilja:

13. Učinkovito upravljanje z gradom Grad in grajskim parkom.
14. Zagotoviti varen in kakovosten obisk kulturnega spomenika in središča za obiskovalce KPG.

6.2. Program NUG z določitvijo prioritet in aktivnosti za izvedbo upravljaljskih nalog v obdobju 2020—2024

Dolgoročni cilj
Operativni cilj
Naloga s podrobnim opisom aktivnosti - prioriteta X=1. in 2.
Naloga s podrobnim opisom aktivnosti - 3. prioriteta

Tabela 12. Program NUG za obdobje 2020-2024

PUN	Oznaka	Cilj/naloga	aktivnosti	Leta izvedbe ⁵³	Nosilci in sodelujoči	Stroški izvedbe (v EUR)/vir financiranja	Število ur/ vir financiranja	
	I.	Dolgoročni cilj: Ohranjene naravne vrednote, biotska raznovrstnost in krajinska pestrost.					SKUPAJ: 4.592.100 MOP: 1.865.850 LS: 255.300 Projekti: 2.309.500 DPS: 161.450	SKUPAJ: 131460 MOP: 83360 PS: 41100 LS: 1000 DSP: 6000
	1.	Ohranjene naravne vrednote.					MOP: 23.800	MOP: 1500
	1.1.	Zagotoviti ugodno in/ali izboljšati ohranitveno stanje naravnih vrednot v KPG		stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN			
	1.1.a.	Spremljanje stanja NV in izvajanje varstvenih ukrepov na naravnih vrednotah.		stalna naloga	JZ KPG			
	1.1.b.	Posodobitev območij NV in priprava predlogov novih NV.		stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN			
	2.	Ohranjeno ugodno stanje kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in HT ter nahajališč zavarovanih vrst.					MOP: 495.900 Projekti: 2.160.000 DPS: 161.450	MOP: 22640 Projekti: 36500 DPS: 6000
	2.1.	Zagotoviti ugodno in/ali izboljšati ohranitveno stanje kvalifikacijskih Natura 2000 vrst, HT in zavarovanih vrst.						

⁵³ leto izvedbe se izključno nanaša na JZ KPG

X	2.1. a.	Prilagojena raba travniških kvalifikacijskih Natura 2000 HT v neposrednem upravljanju JZ KPG na zemljiščih v lasti RS.	stalna naloga	JZ KPG		
X	2.1. b.	Izvajanje varstvenih ukrepov za izboljšanje ohranitvenega stanja kvalifikacijskih Natura 2000 vrst ptic.	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN, DOPPS		
X	2.1.c.	Izvajanje varstvenih ukrepov za izboljšanje ohranitvenega stanja kvalifikacijskih Natura 2000 in zavarovanih vrst dvoživk.	stalna naloga	JZ KPG		
X	2.2.	Spremljanje stanja habitatov in nahajališč drugih kvalifikacijskih Natura 2000 vrst (netopirji, metulji) in zavarovanih vrst rastlin (npr. grmičasti dišeči volčin, močvirski svišč, gorski narcis) in živali (vodne ptice in ptice kmetijske krajine, bober) ter izvajanje varstvenih ukrepov za izboljšanje njihovega ohranitvenega stanja.	stalna naloga	JZ KPG, DOPPS, SDPVN		
	2.3.	Spremljanje stanja krajine in zbiranje podatkov o naravovarstveno pomembnih krajinskih elementih.	stalna naloga	JZ KPG		
	2.4.	Aktivno sodelovanje z upravljavci naravovarstveno pomembnih kmetijskih, gozdnih in vodnih zemljišč v lasti RS pri načrtovanju in izvedbi ukrepov na naravovarstveno pomembnih površinah in nahajališčih zavarovanih in varovanih vrst ali HT.	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN, SKZG, SiDg, DRSV		
	2.5.	Zbiranje, posodabljanje in hranjenje podatkov o stanju narave, biotski raznovrstnosti in krajinski pestrosti v enotni podatkovni prostorski zbirki, GIS.	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN		
	2.6.	Sodelovanje z raziskovalnimi inštitucijami pri opravljanju raziskav ali monitoringa ter pri razpisih na raziskovalnih projektih. Zagotavljanje znanstvenih podatkov o stanju in razširjenosti vrst in HT in aktivno sodelovanje pri načrtovanju varstvenih ukrepov za izboljšanje stanja ohranjenosti kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in HT v okviru priprave programa Natura 2000 za obdobje 2021-2027.	stalna naloga	JZ KPG (GIS, ZRC SAZU...), zunanji izvajalci		
X	2.7.	Projekt »Vzdrževanje kmetijske krajine za ptice in metulje« - Gorička krajina - izvedba varstvenih ukrepov za izboljšanje stanja ohranjenosti 3 kvalifikacijskih Natura 2000 HT in 10 kvalifikacijskih Natura 2000 vrst.	2020—2021	JZ KPG, KGZS-Zavod MS, DOPPS		
X	2.8.	Projekt »Ureditev, obnovitev oz. vzpostavitev stoječih vod in potokov« - Mokrišča na Goričkem izvedba varstvenih ukrepov za izboljšanje stanja ohranjenosti 3 kvalifikacijskih Natura 2000 HT in 7 kvalifikacijskih Natura 2000 vrst.	2020-2023	JZ KPG ZGS DRSI LUTRA		

				SiDG		
	2.9.	Spremljanje stanja in učinkovitosti izvedenih varstvenih ukrepov na terenu v sklenjenih pogodbah o varstvu za zagotavljanje trajnosti po zaključku projektov Gorička krajina in Mokrišča na Goričkem do leta 2026 oz. do 2028.	2022-2024	JZ KPG		
	2.10.	Aktivnosti upravljavca za zagotavljanje učinkovitega upravljanja in izvajanja načrta ter doseganje varstvenih ciljev.	stalna naloga	JZ KPG		
	3.	Spodbujati naravi prijazne dejavnosti z namenom izboljšanja ohranjenosti kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in habitatov.			MOP: 77.500 Projekti: 89.500	MOP: 4000 Projekti: 4600
	3.1.	Izvajati akcije v katerih se izbira in nagrajuje lastnike zemljišč, ki izvajajo naravi prijazno gospodarjenje s travniki, visokodebelnimi sadovnjaki in vrtovi.	stalna naloga	JZ KPG KGZS-zavod MS, JSKS BF Rakičan		
X	3.2.	Svetovanje posameznikom in javna predavanja za naravi prijaznejše gospodarjenje na območjih varovanih vrst in habitatov.	stalna naloga	JZ KPG KGZS-zavod MS, JSKS, BF		
X	3.3.	Aktivno sodelovanje pri pripravi novih kmetijsko-okoljskih ukrepov v novi kampanji kmetijske politike 2020-2027 in nagovarjanje lastnikov travnikov k vključevanju v naravovarstvene ukrepe.	stalna naloga	ZRSVN KGZS-KGZ MS, JSKS		
	3.4.	Projekt »Biodiversity – Art of Life« - LIFE NATURAVIVA spodbujanje naravi prijaznejšega gospodarjenja z zemljišči in ohranjanje biotske raznovrstnosti.	2020—2022	JZ KPG projektne partnerji		
	4.	Učinkovito izvajati neposredni naravovarstveni nadzor.			MOP: 244.000	MOP: 13460
	4.1.	Spremljanje stanja v naravi in izvajanje rednega neposrednega nadzora in intervencijskega NVN skupaj z drugimi pristojnimi organi.	stalna naloga	JZ KPG , IRSOP, PU MS		
	4.2.	Redno usposabljanje za opravljanje naravovarstvenega nadzora.	stalna naloga	JZ KPG MOP		
	5.	Učinkovito sodelovati in izmenjevati dobre prakse z drugimi upravljavci zavarovanih in varovanih območij.			MOP: 48.500 LS: 3.000	MOP: 2000
	5.1.	Redno sodelovanje in izmenjevanje izkušenj o ohranjanju naravnih vrednot, Natura 2000 vrst in HT ter upravljanju ZO z drugimi upravljavci in člani Skupnosti naravnih parkov Slovenije.	stalna naloga	Skupnost naravnih parkov Slovenije		

	5.2.	Mednarodno sodelovanje in izmenjevanje izkušenj z upravljavci čezmejnih zavarovanih in varovanih območij narave ter drugimi mednarodnimi organizacijami (Zveza Europarc, Zveza Evropska Zelena vez).	stalna naloga	NPÓ, NPR, Europarc, Zveza Evropska Zelena vez		
	5.3	Kot pridruženi partner sodelovati pri projektu »D2C - DaRe to Connect« - podpiranje ekološke povezanosti Podonavske regije s povezovanjem območij Natura 2000 vzdolž evropske Zelene vezi.	2020—2021	NPÓ, projektne partnerji		
	6.	Učinkovito varstvo narave na podlagi izvajanja NUG in priprava NUG za obdobje 2025—2029.			MOP: 54.000	MOP: 2260
	6.1.	Spremljanje izvajanja NUG 2020—2024 in priprava letnega poročila o izvedenih aktivnostih.	stalna naloga	JZ KPG		
	6.2.	Priprava in sprejetje NUG za obdobje 2025—2029.	2023—2024	ZRSVN MOP, zunanji izvajalec		
	7.	Zagotavljati učinkovito podporno okolje za izvajanje upravljaljskih, varstvenih in nadzornih nalog.			MOP: 922.150 LS: 252.300 Projekti: 60.000	MOP: 37500 LS: 1000
	7.1.	Priprava programov dela, poročil, javnih naročil in redno informiranje zaposlenih.	stalna naloga	JZ KPG, MOP, Strokovni svet, Svet zavoda		
	7.2.	Seje strokovnega sveta in seje zavoda.	stalna naloga	JZKPG, ZRSVN, ZVKD RS, KGZS-zavod MS		
	7.3.	Finančno – računovodsko poslovanje.	stalna naloga	JZ KPG		
	7.4.	Upravljanje s kadri.	stalna naloga	JZ KPG		
	7.5.	Dokumentacijski sistem, arhiviranje in posodobitve notranjih aktov v skladu z aktualno zakonodajo.	stalna naloga	JZ KPG, zunanji izvajalci.		
	7.6.	Redno vzdrževanje delovnih prostorov in sredstev za delo.	stalna naloga	JZ KPG		

7.7.	Priprava projektnih osnutkov za uspešno pridobivanje projektov.	stalna naloga	JZ KPG		
------	---	---------------	--------	--	--

II.	Dolgoročni cilj: Naravi prijazen obisk in ozaveščene ciljne skupine.			SKUPAJ: 704.680 MOP: 484.600 LS: 156.080 DPS: 64.000	SKUPAJ: 40.410 MOP: 26750 LS: 6660 DPS: 7000
8.	Učinkovito ozaveščanje ciljnih skupin.			MOP: 131.200 LS: 24.300 DPS: 11.000	MOP: 6300 LS: 1500 DPS: 700
8.1.	Ozaveščanje ciljnih skupin otrok in mladine o vsebinah varstva narave in okolja, dediščini in aktualnem dogajanju v mreži OŠ v KPG, OŠ v NP Raab, NP Őrség, srednje šole in univerze z vključevanjem ciljnih skupin v različne aktivnosti v sodelovanju z NP Raab, NP Őrség in Skupnostjo naravnih parkov Slovenije.	stalna naloga	JZ KPG, NP Raab, NP Őrség, Skupnost naravnih parkov, ZRSŠ		
8.2.	Ozaveščanje različnih ciljnih skupin o pomenu ohranjanja narave in varovanju okolja, o naravnih vrednotah, o biotski raznovrstnosti, o krajinski pestrosti, o Naturi 2000, o divjih opravevalcih ter o izvajanju naravovarstvenih ukrepov z različnimi mediji s pripravo strokovnih vsebin za spletni portal, e-novičnik, občinska glasila in tiskan novičnik KPG. Prevajanje spletnih strani v tri jezike.	stalna naloga	JZ KPG		
8.3.	Komunikacija z deležniki in stiki z javnostjo o pomenu ohranjanja narave Natura 2000 in okolja, naravni in kulturni dediščini območja v prostoru. Javna predavanja zaposlenih in gostujočih predavateljev, obiski parkovnih občin in javnih prireditev društev..	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN, občine		
9.	Usmerjati obisk v kulturni krajini in kulturnem spomeniku s kakovostnim in strokovnim vodenjem.			MOP: 303.400 LS: 120.580 DPS: 48.500	MOP: 18000 LS: 4460 DPS: 6000
9.1.	Interpretacija narave in kulturne krajine in dediščine na gradu Grad z izvajanjem vodenja obiskovalcev na gradu. Organizacija in izvedba javnih naravoslovnih in kulturnih prireditev na gradu Grad v skladu s koledarjem	stalna naloga	JZ KPG		

		priređitev.				
X	9.2.	Ozaveščevalna, interpretativna in strokovna vodenja različnih ciljnih skupin v območju KPG in območju Natura 2000 Goričko.	stalna naloga	JZ KPG, DOPPS, SDVPN, LUTRA.		
	10.	Učinkovito upravljati s parkovno infrastrukturo za usmerjanje obiska v KPG.			MOP: 50.000 LS: 11.200 DPS: 4.500	MOP: 2450 LS: 700 DPS: 300
	10.1.	Vzdrževanje in obnova obstoječe parkovne infrastrukture za obiskovanje in usmerjanje obiska v KPG (označevalne, pojasnjevalne table, počivališča).	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN		
	10.2.	Označevanje NV in naravovarstveno pomembnih območij s pojasnjevalnimi tablami in z opisi varstvenih režimov. Oblikovanje novih učnih poti za usmerjanje in vodenje obiskovalcev z razlago.	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN, parkovne občine, Društva.		

	III.	Dolgoročni cilj: Spodbujanje razvojnih možnosti območja s podporo lokalnim prebivalcem.			SKUPAJ: 166.220 MOP:127.600 LS: 38.620	SKUPAJ: 8450 MOP: 6500 LS: 1950
	11.	Spodbujanje gospodarskega razvoja s krepitvijo kakovosti kolektivne blagovne znamke.			MOP: 94.000 LS: 25.720	MOP: 4500 LS: 1450
	11.1.	Podaljšanje veljavnosti znamke do 2030, objava javnih pozivov na dve leti za podelitev kolektivne blagovne znamke KBZ KPG, organizacija dela strokovnih komisij in krepitev kakovosti Kolektivne blagovne znamke KBZ KPG.	2020, 2022 in 2024	JZ KPG		
	11.2.	Koordinacija in povezovanje imetnikov KBZ KPG in ostalih ponudnikov ter posodabljanje baze podatkov o ponudnikih, organizacija strokovnih predavanj in izletov ter promocija imetnikov znamke.	stalna naloga, 2021-2024	JZ KPG, Imetniki KBZ KPG.		
	12.	Zagotavljati učinkovito podporo lokalnim prebivalcem in lokalnim skupnostim.			MOP: 33.600 LS: 12.900	MOP: 2000 LS: 500
	12.1.	Sodelovanje s TD, KUD, ŠD in občinskimi zavodi pri oblikovanju, organizaciji, obveščanju in izvedbi prireditev na območju KPG.	stalna naloga	JZ KPG, lokalna društva, občinski zavodi		
	12.2.	Sodelovanje s parkovnimi občinami na območju KPG in z lokalnimi akcijskimi skupinami (LAS Goričko, LAS Pri dobrih ljudeh).	stalna naloga	JZ KPG, parkovne občine.		

	IV.	Dolgoročni cilj: Učinkovito upravljanje s kulturnim spomenikom gradom Grad.			SKUPAJ: 3.842.000 MOP: 725.500 LS: 46.500 MK: 2.070.000 DPS: 1.000.000*	SKUPAJ: 10200 MOP: 6600 LS: 3600
	13.	Zagotavljati učinkovito upravljanje z gradom Grad in grajskim parkom.			MOP: 60.500 LS: 42.300	MOP: 2100 LS: 3300
X	13.1.	Vzdrževanje in obnavljanje grajskega parka, dvorišča in gradu za varen obisk ter dopolnjevanje infrastrukture za interpretacijo narave in kulturnega spomenika.	stalna naloga	JZ KPG, ZVKD RS, ZRSVN		
	13.2.	Vzdrževanje sob za na gradu za obiskovalce KPG.	stalna naloga			
	14.	Zagotoviti varen in kakovosten obisk kulturnega spomenika in središča za obiskovalce KPG.			MOP: 665.000 LS: 4.200 MK: 2.070.000 DPS: 1.000.000	MOP: 4500 LS: 300
X	14.1.	Izboljšanje energetske učinkovitosti delovnih in poslovnih prostorov ter prenova elektro- in strojnih instalacij.*	2021	JZ KPG, ZVKDS RS, zunanji izvajalec.		
	14.2.	Posodobitev središča za obiskovalce KPG in gradu Grad za izboljšanje kakovosti usmerjanja obiska in vodenja.	2022	ZVKD RS, zunanji izvajalec.		
X	14.3.	Zamenjava grajskih vhodnih vrat za zagotavljanje varnosti objekta.	2021	ZVKDS RS, zunanji izvajalec.		
X	14.4.	Obnova sanitarij dostopnih za vse obiskovalce.	2021	zunanji izvajalec		
	14.5.	Statična sanacija severnega trakta gradu.	2023	zunanji izvajalec		
	14.6.	Ureditev središča za interpretacijo Natura 2000 Goričko, narave in krajine.	2023 - 2024	ZVKD RS, ZRSVN, zunanji izvajalec		

	14.7.	Krajsko-arhitekturna ureditev notranjega dvorišča in zidnega plašča (bergfrida), utrditev grajskega hriba in ureditev odvodnje za varen in kakovosten obisk središča za naravo in gradu.	2023, 2024	ZVKD RS, zunanji izvajalec		
--	-------	--	---------------	----------------------------------	--	--

* Program porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe v obdobju 2020 - 2023

6.3. Program izvajanja neposrednega nadzora v naravi v obdobju 2020—2024

Naloge naravovarstvenih nadzornikov so neposredno spremljanje stanja, nadzor nad izvajanjem varstvenih režimov, ugotavljanje dejanskega stanja pri prekrških, določenih v ZON, njegovih podzakonskih predpisih in kršitvah varstvenih režimov, določenih v uredbi in NUG ter obveščanje pristojnih inšpekcijskih organov. Naravovarstveni nadzorniki opozarjajo osebe na varstvene režime zaradi preprečevanja kaznivih ravnanj. Naravovarstveni nadzorniki v KPG ob nalogah neposrednega nadzora spremljajo tudi stanje NV, zavarovanih in varovanih vrst ter njihovih habitatov ter nadzorujejo izvajanje in učinkovitost varstvenih ukrepov na terenu. Pri kršitvah, za kaznovanje katerih naravovarstveni nadzornik ni pristojen, ta zbira dokazno gradivo in posreduje prijave pristojnim inšpekcijskim službam.

Naravovarstveni nadzorniki imajo službeno uniformo, znak in izkaznico ter lahko pri opravljanju neposrednega nadzora med drugim ugotavljajo istovetnost identitete oseb in ustrezno dokumentirajo dejansko stanje kršitve. Med pristojnostmi naravovarstvenih nadzornikov je izrekanje glob za prekrške in celo izterjanje glob na kraju storitve prekrška v primeru, da je stranka v postopku tujec.

Naravovarstveni nadzorniki na območju KPG sodelujejo z naslednjimi službami:

- Inšpektoratom RS za okolje in prostor v zadevah, v katerih JZ KPG nima pristojnosti (gradbena, okoljska inšpekcija);
- Inšpektoratom RS za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo v zadevah, v katerih JZ KPG nima pristojnosti, vendar kršitve negativno vplivajo na ohranjanje NV, biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti (npr. sekanje ali uničevanje grmišč ter požiganje s suho zarastjo poraslih površin izven zakonsko določenega obdobja);
- Policijskima postajama Gornji Petrovci in Murska Sobota predvsem pri nadzoru vožnje v naravnem okolju.

Naravovarstveni nadzorniki bodo v obdobju izvajanja NUG posebno pozornost namenili nadzoru nad:

- spremljanjem stanja NV, zavarovanih in varovanih vrst ali HT ter njihovih nahajališč s posebno pozornostjo nad slabšanjem stanja ohranjenosti ali uničevanjem habitatov zavarovanih in varovanih vrst ali HT,
- vožnjo z motornimi vozili in kolesi v naravnem okolju,
- izvajanjem Uredbe o varstvu samoniklih gliv;
- upravljanjem habitatov in izvedenimi ukrepi za varstvo vrst in HT za zagotavljanje trajnosti projektih aktivnosti ter
- nadzor nad izvajanjem konkretiziranih varstvenih režimov v NUG.

Med najpomembnejšimi aktivnostmi nadzornikov bo opozarjanje na varstvene režime in zakonsko predpisane norme. Število delovnih ur namenjeno izvajanju neposrednega nadzora v naravi z leti postopno narašča in je odvisno od kadrovskih okrepitev (tabela 13). Prioritete nadzora se lahko tekom obdobja izvajanja NUG spremenijo, v kolikor bodo to zahtevale razmere na terenu in razmah novih dejavnosti na območju.

Tabela 13. Načrtovano število ur za izvajanje neposrednega nadzora v naravi in spremljanje splošnega stanja v naravi.

Leto					
	2020	2021	2022	2023	2024
Število ur	1700	1880	3600	3800	4000

Ob začetku izvajanja načrta sta v JZ KPG zaposlena dva nadzornika, Nadzornik I za nedoločen čas in Nadzornik III za določen čas. Pri slednjem se trajnost zaposlitve po sprejetju NUG spremeni v nedoločen čas. Za okrepitev neposrednega nadzora v naravi ob izvajanju vseh drugih varstvenih aktivnosti se z letom 2021 zaposli dodatni naravovarstveni nadzornik za polni delovni čas. Z letom 2022 se po zaključku projekta Gorička krajina zaradi izvajanja nadzora nad izvajanjem ukrepov za zagotavljanje trajnosti izvedenih aktivnosti (aktivnost 2.9.) zaposli še dodatnega naravovarstvenega nadzornika za polni delovni čas. V skladu z zavezami in zahtevami projekta mora JZ KPG zagotavljati trajnost ukrepov. V zadnjih treh letih izvajanja NUG naloge neposrednega nadzora v naravi in izvajanja neposrednih varstvenih nalog opravljajo štirje naravovarstveni nadzorniki, od katerih vsak pokriva dobrih 100 km² površine KPG. Program in obseg izvajanja neposrednega nadzora v naravi je tako odvisen predvsem od zadostnih kadrovskega okrepitev.

6.4. Program upravljanja z zemljišči v upravljanju JZ KPG v obdobju 2020—2024.

Program upravljanja z zemljišči se v tem poglavju nanaša izključno na:

- upravljanje z zemljišči v lasti RS, ki so bila odkupljena po 84. členu ZON in z njimi upravlja JZ KPG;
- upravljanje s kmetijskimi zemljišči v lasti RS, ki jih ima JZ KPG v zakupu od SKZG RS in na njih izvaja ukrepe za varstvo NV ter zavarovanih ali varovanih vrst ali HT in
- upravljanje z 2,5 ha travniških zemljišč v lasti fizičnih oseb, s katerimi ima JZ KPG sklenjeno pogodbo o dolgoročnem upravljanju ali neprofitnem najemu.

Dolgoročna vizija upravljanja z gozdnimi in kmetijskimi zemljišči ter njihovo upravljanje v obdobju izvajanja NUG.

JZ KPG s kmetijskimi zemljišči v lasti RS neposredno upravlja tako, da je raba prilagojena kvalifikacijskim Natura 2000 vrstam in HT ali zavarovanim vrstam, s čimer prispeva k ohranjanju narave, NV in biotske raznovrstnosti. Travniške površine so zaradi svoje vrstne in ekosistemske ohranjenosti izvorni habitati naravovarstveno pomembnih vrst. To upravljanje ima tudi značaj dobre prakse in učnega poligona za kmete.

Ob začetku izvajanja NUG leta 2020 bo JZ KPG upravljal s skupno 95,3 ha kmetijskih in gozdnih zemljišč (brez gradu in grajskega parka) (tabela 14). V obdobju 2020—2024 bo JZ KPG izvajal prilagojeno rabo in varstvene ukrepe na površinah s kvalifikacijskimi Natura 2000 HT in nahajališči kvalifikacijskih Natura 2000 vrst ali zavarovanih vrst v skladu z finančnimi in kadrovskimi zmožnostmi.

Tabela 14: Zemljišča v upravljanju JZ KPG brez gradu Grad v letu 2020 (*odkup zaključen v letu 2019).

Površina v neposrednem upravljanju JZ KPG (v ha)				
	Upravljavac JZ KPG	V zakupu od SKZG RS	Sporazum s fizično ali pravno osebo	Skupaj
NV Motvarjevci – ekstenzivni travniki 1*	6,7	2,3	-	9
NV Bejčin breg – ekstenzivni travniki*	8	-	-	8
NV Benkova šuma – rastišče grmičastega dišečega volčina	-	0,6	-	0,6
NV Kobilje – ekstenzivni travniki	0,5	-	0,6	1,1
NV Vreje – suhi travniki*	0,7	-	-	0,7
NV Pertoča – rastišče narcis	-	-	0,1	0,1
NV Lončarovci – mokrotni travniki	-	0,1	-	0,1
NV Pertoča - mokrotni travniki	0,5	-	-	0,5
Površine izven območij NV*	61,7	11,7	1,8	75,2
SKUPAJ	78,1	14,7	2,5	95,3

V letih 2020 in 2021 bo JZ KPG izvajal neposredne varstvene ukrepe na cca. 37 ha travniških površin v okviru javne službe in na cca. 56 ha travniških površin v okviru projektne aktivnosti. Leta 2022 se zaradi zaključka projekta Gorička krajina, obseg travniških površin, na katerih bo JZ KPG neposredno prevzel izvajanje varstvenih ukrepov, poveča za 16 ha naravovarstveno najpomembnejših površin.

Preostalih 40 ha, v projektu odkupljenih površin, bo JZ KPG kot upravljavec oddal v uporabo zainteresiranim kmetom (tabela 15).

Tabela 15. Površine, na katerih bo JZ KPG v okviru javne službe izvajal varstvene ukrepe z ovrednotenjem ocene stroškov (stroški so zajeti v Tabeli 12 v nalogi 2.1).

Leto	Predvidena površina (ha) za izvajanje ukrepov	Ocena predvidenih stroškov ⁵⁴ (v EUR)	Vir financiranja
2020	37	SKUPAJ: 35.335	MOP APZ Sklad za podnebne spremembe LS
2021	37	SKUPAJ: 35.335	MOP APZ Sklad za podnebne spremembe LS
2022	53	SKUPAJ: 50.615	MOP APZ Sklad za podnebne spremembe LS
2023	53	SKUPAJ: 50.615	MOP Sklad za podnebne spremembe LS
2024	53	SKUPAJ: 50.600	MOP Sklad za podnebne spremembe LS
Skupna ocena predvidenih stroškov:		222.500	

6.5. Program upravljanja z gradom Grad v obdobju 2020—2024.

Program upravljanja z gradom Grad se v tem poglavju nanaša na upravljanje s stavbo gradu in pripadajočim območjem grajskega parka in varovalnim gozdom, ki jih je JZ KPG pridobil v upravljanje z ustanovitvijo v skupni površini 8,3 ha. Stavba gradu in grajskega parka je v lasti države in je kot

⁵⁴Ocena stroškov zajema tako programske stroške (vzdrževanje opreme, opremo, gorivo, popravila, odvoz biomase, zavarovanje traktorja in agrotunela, zakup SKZG RS) kot tudi stroške dela in so ocenjeni na max. 950 EUR/ha. Ocena stroškov izvajanja neposrednih varstvenih ukrepov zajema od 1- do 2-kratno košnjo v skladu z načrtom košnje, ki je v največji meri prilagojena razvojnemu krogu ciljnih rastlinskih ali živalskih vrst in ohranjanju ugodnega stanja HT ter spravilo odkošene biomase. Predvideni stroški so ocenjeni višje zaradi velike razdrobljenosti parcel v 28 katastrskih občinah ter s tem povezanimi višjimi stroški dela in materiala ter več ročnega dela, saj na nekaterih površinah nista mogoči košnja in spravilo s traktorjem. Finančni vir za izvedbo varstvenih ukrepov delno zagotavlja pristojno ministrstvo (MOP) kot del javne službe ohranjanja narave zaradi ohranjanja ugodnega stanja kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in HT. Del sredstev JZ KPG dobi iz drugih proračunskih sredstev (osnovne plačilne pravice, OMD, sredstva SKZG RS), ki delno zadostujejo za pokrivanje materialnih stroškov. Kot nosilec KMG MID-a je upravičen do prejemanja plačil iz ukrepa KOPOP še pet let po vključitvi površin v operacijo, zato bo za nekatere površine prejel sredstva tudi do leta 2022. JZ KPG načrtuje vključitev v novo perspektivo SKP po letu 2020 v ustrezne ukrepe. Po letu 2022 bo JZ KPG iskal zainteresirane kmete za brezplačno rabo posameznih travniških površin pod naravovarstvenimi pogoji, s čimer bi se zmanjšali stroški upravljanja.

enota dediščine EŠD 159 razglašena za kulturni spomenik državnega pomena z odlokom zaradi kulturnih, krajinskih, umetnostno - arhitekturnih, zgodovinskih in drugih izjemnih lastnosti poseben pomen za Republiko Slovenijo.

Za spomenik velja varstveni režim, ki v 4. členu odloka določa:

- varovanje kulturnih, arheoloških, arhitekturnih, krajinskih, likovnih in zgodovinskih vrednot v celoti, v njihovi izvornosti in neokrnjenosti
- podrejanje vsake rabe in vseh posegov v grad in njegove objekte ter prostor parka ohranjanju in vzdrževanju varovanih spomeniških lastnosti,
- varovanje vseh likovnih in tehničnih prvin stavbe, ki so ovrednotene kot del spomenika,
- omogočanje predstavitve celote in posameznih zaščiteneh elementov ter dostopnost javnosti v meri, ki ne ogroža varovanega spomenika in v 2. točki odloka naštetih posameznih elementov enote ter je opredeljena v odločbi o varstvu,
- prepoved posegov v vse plasti arheološkega spomenika razen pooblaščenim osebam s predhodnim pisnim soglasjem pristojnega zavoda,
- znotraj območja je prepovedano postavljanje objektov trajnega ali začasnega značaja, vključno z nadzemno in podzemno infrastrukturo ter nosilci reklam, razen v primerih, ki jih s predhodnim kulturnovarstvenim soglasjem odobri pristojni zavod,
- prepovedana je vožnja z motornimi vozili znotraj zaščitene območja, razen za potrebe vzdrževanja, raziskovanja in oskrbe.

Zavarovano območje je namenjeno:

- trajni ohranitvi kulturnih, arheoloških, arhitekturnih, krajinskih, likovnih in zgodovinskih vrednot,
- povečevanju pričevalnosti kulturnega spomenika,
- prezentaciji kulturnih vrednot spomenika in situ, v tisku in drugih medijih,
- učno-demonstracijskemu delu,
- znanstveno-raziskovalnemu delu.

Prioritete upravljanja z gradom Grad v obdobju 2020-2024 se nanašajo na zapisane varstvene režime kulturnega spomenika in zajemajo aktivnosti na podlagi ocene stanja v skladu s finančnimi, kadrovske in časovnimi možnostmi.

1. prioriteta. *Prioriteta 1 zajema naslednje aktivnosti v programu v Tabeli 12: 13.1., 14.1.,14.3., 14.4.*

Nanaša se na sanacijo in stalno vzdrževanje gradu in grajskega parka, nemoteno delo zaposlenih v JZ KPG, izboljšanje energetske učinkovitosti delovnih in poslovnih prostorov in varen obisk ljudi, ki pridejo na ogled spomenika z razstavljenimi stalnimi zbirkami iz narave, kulture, zgodovine in umetnosti KPG, Prekmurja, Trideželnega parka in Naravnih parkov Slovenije. Drevesa v grajskem parku se starajo in ker so hkrati kulturni spomenik in življenjski prostor številnih vrst, zahteva vzdrževanje in obnova posebno pozornost, ki je bila doslej usmerjena pretežno v odstranjevanje v neurju porušeni dreves. Med nalogami JZ KPG v tem NUG je predvidena vsakoletna arboristična sanacija dreves ter nadomestne saditve po Načrtu vzdrževanja, Zelene površine grajskega parka gradu Grad, 2014, dr. Tanja Simonič Korošak. V obdobju NUG 2020-2024 bo potrebno iskati tudi rešitve povezane s prepovedjo vožnje z motornimi vozili zapisane v odloku in zlasti s parkiranjem vozil, ki ne sodijo pred pročelje gradu in v grajski park.

Zaradi varovanja objekta in varnosti nastanjenih gostov je nujna ureditev vhodnega portala z namestitvijo vhodnih vrat po načrtu in v soglasju z ZVKD RS, ki bo izdelan v 2020, izvedba je predvidena v 2021 (14.3). V letu 2021 je zaradi dotrajanosti načrtovana prenova toaletnih prostorov za obiskovalce v pritličju palacija in preureditev primerno gibalno oviranim osebam (14.4). Načrt za prenavo je že izdelan in pridobljeno KV soglasje za izvedbo, potrebno bo izvesti javno naročilo za izbor izvajalca del in izvedbo del.

2. prioriteta: *Prioriteta 2 zajema naslednje aktivnosti v programu: 14.2.in 14.5.*

Za potrebe delovanja JZ KPG, ki upravlja s središčem za obiskovalce KPG v gradu Grad (14.2.), je zaradi povečanega obiska nujna ureditev večjega in svetlejšega prostora za potrebe informiranja in ozaveščanja obiskovalcev. V novem središču za obiskovalce bo mogoče bolje predstaviti območje parka in lokalne ponudnike, zlasti imetnike pravice do uporabe KBZ ter tako v večji meri prispevati k razvoju lokalnega prebivalstva v KPG. Prenova je predvidena v 2022.

Za nadaljevanje obnove gradu je prednostna stabilizacija dela gradu, ki še ni bil statično sanirani, s čimer se ohranja kulturni spomenik pred nadaljnjim propadanjem in pri čemer se zagotovi ohranjanje kletnih prostorov za bivanje netopirjev, ki jih varujemo kot kvalifikacijske Natura 2000 vrste. K temu sodi tudi obnova obzidja nekdanjega "bergfrida", ki je v grajskem dvorišču in se ruši. Načrt statične sanacije tega dela je bil končan v 2019 vključno s kulturnovarstvenimi pogoji in soglasjem ZVKD RS ter popisi del in projektantsko oceno vrednosti izvedbe gradbenih del in arheološkega nadzora. Izvedba statične sanacije je predvidena v 2023.

3. prioriteta: *Prioriteta 3 zajema naslednje aktivnosti v programu: 13. 2., 14.6., 14.7.*

Pod tretjo prioriteto sodi vzdrževanje sob za nočitev gostov, kar je sicer stalna naloga, ki pa ni med prednostmi za delovanje JZ KPG. (13.2.).

JZ KPG za svoje delovanje na področju ozaveščanja in interpretacije narave potrebuje primernejše prostore v pritličju in nadstropju, ki jih je možno urediti nad kletnimi prostori, kjer varujemo netopirje v severnem traktu gradu. V teh prostorih bodo na domiselni arhitekturno-vizualni način vzpostavljene eko-pedagoške in za splošno javnost privlačne instalacije z namenom učenja o delovanju ekosistemov, ekosistemskih koristih in biotski raznovrstnosti za lažje razumevanje o namenu ohranjanja narave v KPG. Dolgoročna vizija je na gradu v teh prostorih vzpostaviti učno okolje za vseživljenjsko učenje in usposabljanje vodnikov v KPG. Ureditev središča bo možna po izvedbi statične sanacije severnega trakta gradu 2023-2024. (14.6.)

V tej povezavi bo potrebno iskati tudi rešitve za izsuševanje oz. hidroizolacijo zidov v pritličnih prostorih, ki so že v uporabi kot npr. črna kuhinja in Viteška dvorana ter sočasno ali po izvedbi statične sanacije urediti stabilizacijo brežin in odvodnjo strešne vode, ki sedaj zamaka temelje gradu (14.7.).

V soglasju z lastnikom gradu, Vlado RS in v skladu z gospodarno rabo, JZ KPG načrtuje del objekta nameniti tržni dejavnosti v skladu z Zakonom o javno-zasebnem partnerstvu. Ta bo dogovorjena v poslovnem načrtu in bo vključevala srečanja na področju naravoslovja, varstva narave in kulture na parkovni, regionalni in mednarodni ravni. Za to bo potrebno oblikovati kompetentni odbor, ki bo na podlagi poslovnega načrta določil rabo prostorov in pridobil projektno dokumentacijo za obnovo prostorov v nadstropju J in JZ trakta, vključujoč rešitev za sanacijo steklenega prizidka iz leta 2008 in

ureditev dvorane z gotskim portalom za dostop obiskovalcev ter ureditev prostorov v medetaži J trakta, kjer so trenutno prostori tehnične delavnice in zaposlenih v programu javnih del.

Skladno z dolgoročnim razvojem bo potrebno po letu 2024 razmišljati o selitvi opreme za košnjo in tehnične delavnice za izvajanje naravovarstvenih ukrepov na varovanih habitatih iz gradu na drugo lokacijo, npr. na učno kmetijo za teoretično in izkustveno učenje o rabi in ravnanju naravnih virov v kulturni krajini Goričko.

6.6. Projekti v izvajanju v obdobju 2020—2024.

Projekt »D2C – DaRe to Connect - podpiranje ekološke povezanosti Podonavske regije s povezovanjem območij Natura 2000 vzdolž Zelene vezi« - do 31.5.2021.

V projektu JZ KPG sodeluje kot pridružen partner in bo v projektu sodeloval z NP Órség pri pripravi akcijskega načrta za upravljanje izbranih kvalifikacijskih Natura 2000 vrst na obeh straneh državne meje. Načrt bo vseboval seznam aktivnosti za povečanje povezljivosti habitatov ciljnih vrst za doseganje dolgoročnega čezmejnega varstva teh vrst. Morebitne materialne stroške JZ KPG bo financiral vodilni partner ali NP Órség.

Projekt »Gorička krajina – Vzdrževanje kmetijske krajine za ptice in metulje na Goričkem« - do 30.11.2021.

V času izvajanja NUG se bo nadaljevalo s projektnimi aktivnostmi, ki so se pričele v 2017 in se bodo zaključile v 2021. Projekt se izvaja na podlagi PUN 2015-2020 ter se financira iz kohezijskih sredstev EU in nacionalnih sredstev RS. Projekt vključuje izvedbo raznolikih naravovarstvenih in ozaveščevalnih ukrepov do leta 2021 trajnost projekta je predvidena s sklenjenimi pogodbami o varstvu in skrbništvu še do leta 2026. Cilj projekta je izboljšati stanje ciljnih Natura 2000 vrst in travniških HT na skupni površini 187 ha.

Projekt »LIFE NATURAVIVA – Biodiverziteta – umetnost življenja« - do 31.8.2022.

Vrhunec projektnih aktivnosti bo med letoma 2020—2022 ko bo med drugim veliko aktivnosti namenjeno posrednim aktivnostim varstva narave in kulturne krajine. V projektu bo pripravljen načrt interpretacije KPG za usmerjanje obiska in s tem ohranjanje najvrednejših delov narave ter izvedene številne ozaveščevalne aktivnosti za različne ciljne skupine.

Projekt »Mokrišča na Goričkem – Ureditev, obnovitev oz. vzpostavitev stoječih vod in potokov na Goričkem« - do 30.9.2023.⁵⁵

V načrtovanem projektu se bo izvajanje projektnih aktivnosti začelo istočasno z izvajanjem NUG. V projektu so načrtovani neposredni varstveni ukrepi za izboljšanje stanja štirih kvalifikacijskih Natura 2000 vrst (veliki pupek, hribski urh, močvirski krešič, vidra) vezanih na mokrišča in dva gozdna kvalifikacijska Natura 2000 HT (obrečno vrbovje, jelševje in jesenovje ter ilirsko hrastovo-belogabrovje). Projekt bo trajal predvidoma 44 mesecev.

⁵⁵ op. Projekt v potrjevanju

6.7. Finančni načrt za izvajanje NUG v obdobju 2020—2024.

Izvajanje aktivnosti, opredeljenih v NUG, je odvisno od finančnih in kadrovskih realizacij. Viri financiranja programa NUG so:

- pristojno ministrstvo (MOP), ki zagotavlja sredstva za izvajanje javne službe ohranjanja narave;
- sredstva drugih ministrstev (MK), ki zagotavlja del sredstev za investicije v kulturni spomenik,
- druga proračunska sredstva, kot so APZ (programi javnih del), sredstva SKZG, sredstva iz Sklada podnebnih sprememb in razpisi za financiranje materialnih stroškov in investicij,
- projektna sredstva (PS) za izvajanje projektnih aktivnosti;
- lastna sredstva (LS), ki jih JZ KPG z lastno dejavnostjo pridobi na trgu in v okviru izvajanja nalog javne službe varstva narave.

Pri izračunu stroškov dela je bila uporabljena povprečna urna postavka 17 EUR/efektivno uro, ki temelji na izračunu povprečne urne postavke zaposlenih, upoštevajoč vse obvezne dodatke, ki so strošek delodajalca. Za izračun ur je bilo upoštevano povprečje 1.760 delovnih ur na leto za polno zaposlitev, pri čemer je od letne kvote delovnih ur odšteto povprečje ur za letne dopuste in praznike.

V aktivnosti 7.6. programa so v materialnih stroških zajeti splošni stalni stroški, kot so izdatki za elektriko, ogrevanje, zavarovanje objektov in drugi splošni obratovalni stroški.

V finančnem načrtu pri postavki projektna sredstva so zajeta sredstva že pridobljenih projektov in projekta v pripravi, ki se najkasneje zaključijo leta 2023, kar je razvidno iz zmanjšanja stroškov dela in stroškov materiala in storitev v rekapitulaciji stroškov.

Investicije v okviru dolgoročnega cilja 4 so odvisne od uspešnosti pridobivanja sredstev iz drugih proračunskih virov in morebitnih novih projektnih razpisov. Investicije, za katere finančna sredstva predvidoma zagotovi pristojno ministrstvo, so v letih 2023 in 2024 namenjena za nujno sanacijo dotrajane ogrevalne opreme (peč) in pisarniško-informacijske opreme.

Tabela 16. Predvidena finančna sredstva (FS) za izvedbo aktivnosti programa NUG glede na finančni vir in dolgoročni cilj

Finančni viri po ciljeh	MOP		LS		PS		DPS ⁵⁶		SKUPAJ	
	Ocena FS v EUR	%	Ocena FS v EUR	%	Ocena FS v EUR	%	Ocena FS v EUR	%	Ocena FS v EUR	%
Dolgoročni cilj 1	1.865.850	58,24	255.300	51,42	2.309.500	100,00	161.450	4,90	4.597.100	49,35
Dolgoročni cilj 2	484.600	15,13	156.080	31,44	0	0	64.000	1,94	704.680	7,57
Dolgoročni cilj 3	127.600	3,98	38.620	7,78	0	0	0	0	166.220	1,79
Dolgoročni cilj 4	725.500	22,65	46.500	9,36	0	0	3.070.000	93,16	3.842.000	41,28
SKUPAJ	3.208.550	100,00	496.500	100,00	2.309.500	100,00	3.295.450	100,00	9.310.000	100,00

Finančni viri pod postavko druga proračunska sredstva, DPS, kot so sredstva Sklada za podnebne spremembe ("Pogoj za črpanje teh sredstev je vključitev aktivnosti javnega zavoda v vsakokratni Program porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe in sklenitev pogodbe med javnim zavodom in Ministrstvom za okolje in prostor za njihovo izvajanje."), sredstva SKZG in sredstva iz programov APZ so predvidena za izvedbo varstvenih in ozaveščevalnih nalog, medtem ko so sredstva MK predvidena kot vir investicij v grad.

Tabela 17. Predvideni stroški glede na vrsto stroška in dolgoročni cilj

Predvideni stroški po ciljeh	STROŠKI DELA		STROŠKI MATERIALA IN STORITEV		INVESTICIJE		SKUPAJ	
	Ocena v EUR	%	Ocena v EUR	%	Ocena v EUR	%	Ocena v EUR	%
Dolgoročni cilj 1	2.181.300	69,68	1.647.400	94,38	763.200	17,23	4.591.900	49,35
Dolgoročni cilj 2	638.480	20,40	64.200	3,68	2.000	0,05	704.680	7,57
Dolgoročni cilj 3	141.520	4,52	20.700	1,19	4.000	0,09	166.220	1,79
Dolgoročni cilj 4	169.000	5,40	13.200	0,75	3.660.000	82,63	3.842.200	41,29
SKUPAJ	3.130.300	100,00	1.745.500	100,00	4.434.200	100,00	9.310.000	100,00

⁵⁶ Postavka DPS zajema sredstva ZRSZ za programe APZ, sredstva Sklada za podnebne spremembe, sredstva SKZG, sredstva MK.

Tabela 18. Predvidena finančna sredstva pristojnega ministrstva (MOP) glede na leto izvajanja programa NUG in vrsto stroškov

VRSTE STROŠKOV	Finančna sredstva MOP po letih (v EUR)					
	2020	2021	2022	2023	2024	skupaj
Stroški dela	327.065	334.898	415.000	515.000	561.037	2.153.000
Stroški materiala in storitve	68.656	69.000	78.300	80.100	97.094	393.150
Investicije	0	5.000	26.000	21.900	14.500	72.400
Investicije v grad	0	0	40.000	100.000	450.000	590.000
SKUPAJ	395.721	408.898	559.300	717.000	1.122.631	3.208.550

Tabela 19. Predvidena lastna finančna sredstva glede na leto izvajanja programa NUG in vrsto stroškov

VRSTE STROŠKOV	Lastna sredstva po letih (v EUR)					
	2020	2021	2022	2023	2024	skupaj
Stroški dela	40.500	41.500	40.000	40.000	44.000	206.000
Stroški materiala in storitve	52.500	54.000	58.000	60.000	60.000	284.500
Investicije	0	0	6.000	0	0	6.000
SKUPAJ	93.000	95.500	104.000	100.000	104.000	496.500

Tabela 20. Predvidena projektna finančna sredstva glede na leto izvajanja programa NUG in vrsto stroškov

VRSTE STROŠKOV	Projektna sredstva po letih (v EUR)					
	2020	2021	2022	2023	2024	skupaj
Stroški dela	192.500	204.300	133.000	105.000	0	634.800
Stroški materiala in storitve	362.250	386.000	196.400	36.850	0	981.500
Investicije	52.900	79.000	271.300	290.000	0	693.200
SKUPAJ	607.650	669.300	600.700	431.850	0	2.309.500

Tabela 21. Predvidena finančna sredstva drugih proračunskih sredstev glede na leto izvajanja NUG in vrsto stroška

VRSTE STROŠKOV	DPS po letih					
	2020	2021	2022	2023	2024	skupaj
Stroški dela (Program javnih del, Sklad za podnebne spremembe, druga sredstva)	58.500	39.000	39.000	0	0	136.500
Stroški materiala in storitve (Sklad za podnebne spremembe*, sredstva SKZG ali druga sredstva)	18.000	20.150	16.000	16.000	16.000	86.150
Investicije (Sklad za podnebne spremembe ali druga sredstva)	2.800	1.000.000				1.002.800
Investicije (Mnistrstvo za kulturo)		40.000	80.000	500.000	1.450.000	2.070.000
SKUPAJ	79.300	1.089.150	125.000	539.500	1.466.000	3.295.450

*"Pogoj za črpanje teh sredstev je vključitev aktivnosti javnega zavoda v vsakokratni Program porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe in sklenitev pogodbe med javnim zavodom in Ministrstvom za okolje in prostor za njihovo izvajanje."

Podroben finančni načrt se opredeli v letnih programih dela, saj zaradi petletnega obdobja veljavnosti NUG ni mogoče zanesljivo in natančno oceniti in predvideti vseh virov in stroškov. Poleg tega so proračunska sredstva dodeljena javnemu zavodu na podlagi letnih izhodišč, ki jih pripravi resorno ministrstvo v skadu s sprejetim proračunom RS.

6.8. Kadrovski načrt za izvajanje NUG v obdobju 2020—2024.

Iz obsega nalog in aktivnosti v NUG je razvidno, da bo za uspešno realizacijo programa skozi celotno obdobje izvajanja NUG potrebno povečevati število zaposlenih za opravljanje nalog javne službe (tabela 20). JZ KPG bo prva tri leta izvajanja NUG kandidiral na javno povabilo ZRSZ za izvajalca javnih del ali drugih oblik zaposlitve, a je uspešnost pridobitve programov zelo negotova. Sorazmerno z zniževanjem zaposlovanja iz programov APZ, se bodo kadrovske potrebe nadomeščale s povečevanjem redno zaposlenih. V letu 2022 je načrtovana zaposlitev dodatnega delavca (naravovarstveni sodelavec V) za opravljanje varstvenih ukrepov na terenu (predvsem aktivnosti 1.2, 2.1, 2.2, 2.3), vzdrževanje opreme ter urejanju grajskega parka. Za opravljanje strokovnih nalog kot so spremljanje naravnih vrednost in stanja kvalifikacijskih Natura 2000 in zavarovanih vrst ter drugih naravovarstvenih nalog se v letu 2023 zaposli naravovarstveni svetnik. V letu 2024 se zaposli dodatnega delavca (višjega naravovarstvenega svetovalca) za izvajanje obsežnih varstvenih nalog.

Povečanje števila naravovarstvenih nadzornikov je podrobneje analizirano v poglavju 6.2. Za izvajanje neposrednega nadzora v naravi in neposrednih varstvenih aktivnosti v okviru javne službe tudi zaradi povečevanja obiska v obdobju izvajanja NUG se spremeni trajnost zaposlitve pri enem (označeno v tabeli z *) od obstoječih nadzornikov in zaposli dodatna dva naravovarstvena nadzornika. Nadzor nad izvajanjem projektnih zavez, določenih v pogodbah o varstvu in skrbniškem varstvu še pet let po koncu trajanja projekta, bo glavna naloga enega od novih nadzornikov. S štirimi zaposlenimi nadzorniki se omogoči vsaj minimalni standard za izvajanje neposrednega nadzora v naravi na tako obsežnem območju močno fragmentiranih habitatov.

Tudi v prihodnjem obdobju je pričakovana rast števila obiskovalcev središča za obiskovalce KPG in gradu Grad, ki je v preteklem petletnem obdobju znašala med 5 in 10 %, zato je zaposlitev dodatnega vodnika v zavarovanem območju nujna za zagotavljanje delovanja središča za obiskovalce KPG, usmerjanja obiskovalcev v ZO ter ozaveščanja obiskovalcev. Podporo vodnikom do leta 2024 predstavljajo delavci iz programov APZ.

Za učinkovito in uspešno opravljanje vseh varstvenih, upravljavskih in nadzornih nalog se z letom 2022 zaposli koordinator, katerega naloge obsegajo tako pomoč pri splošnih nalogah, kot je pomoč pri finančnem poslovanju, kot tudi ozaveščanje in pomoč v središču za obiskovalce. Med najpomembnejšimi nalogami koordinatorja bo razvoj in promocija kolektivne blagovne znamke KPG preko osebnega sodelovanja s ponudniki ter organizacija gostovanj ponudnikov pri prireditvah drugih ZO.

Z razvojem parka in s pridobivanjem večjih evropskih sredstev za projekte, so nekateri zaposleni dobili dodatne naloge, zadolžitve in odgovornosti. Posledično se je količina in zahtevnost dela tem zaposlenim znatno povečala. Trije delavci se zaradi tega v letu 2022 prerazporedijo na delovna mesta, ki ustrezajo nalogam in zadolžitvam, ki jih opravljajo.

Z letom 2024 se v JZ KPG za učinkovitejše opravljanje nalog vzpostavijo štiri organizacijske enote:

- **služba za ohranjanje narave**, ki bo pristojna predvsem za naravovarstvene in upravljavske naloge ter izvajanje projektov s ciljem ohranjanja narave, biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti;
- **nadzorna služba**, ki bo pristojna za opravljanje neposrednega nadzora v naravi;
- **služba za ozaveščanje in trajnosti razvoj**, ki bo pristojna za ozaveščanje in izvajanje naravi prijaznega obiska KPG, upravljanje središča za obiskovalce, spodbujanje razvoja v okviru kolektivne blagovne znamke in kulturno-varstvene naloge;
- **splošna služba**, ki je podpora vsem trem službam in je nujna za uspešno izvajanje vseh, nadzornih, varstvenih in upravljavskih nalog.

Notranja reorganizacija JZ KPG bo izboljšala učinkovitost dela ter prerazporeditev odgovornosti in organizacijo na vodje služb. Ob pričakovanem povečanem obsegu nalog in aktivnosti bo notranja organizacija omogočila boljše pogoje za izvedbo nalog.

V tabelah 22 in 23 so prikazane obstoječe redne in projektne zaposlitve ter predvidene dodatne (načrtovane) redne in projektne zaposlitve. V petletnem obdobju izvajanja NUG se bo število zaposlenih iz 11,5 postopno povečalo na 19 redno zaposlenih s polnim delovnim časom.

Realizacija kadrovskega načrta je odvisna od letnih izhodišč, ki jih pripravi resorno ministrstvo in odobrenih sredstev iz državnega proračuna ter drugih virov financiranja.

Tabela 22. Kadrovski načrt za izvajanje programa NUG v obdobju 2020—2024 (z belo barvo so označena obstoječa DM, z modro barvo predvidene nove zaposlitve).

Naziv DM	Izhodiščno stanje zasedenih DM na dan 31. 12. 2019	Predviden o število zasedenih DM leta 2020	Predvideno število zasedenih DM leta 2021	Predvideno število zasedenih DM leta 2022	Predvideno število zasedenih DM leta 2023	Predvideno število zasedenih DM leta 2024	Trajanje zaposlitve	Finančni viri
Direktor	1	1	1	1	1	1	dol. čas	MOP, nejavni viri
SLUŽBA ZA OHRANJANJE NARAVE								
Visoki naravovarstveni svetnik	1,5	1,5	1,5	2	2	2	ned. čas	MOP, nejavni viri
Naravovarstveni svetnik					1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
Naravovarstveni sodelavec V				1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
Višji naravovarstveni svetovalec						1	ned. čas	MOP, nejavni viri
NADZORNA SLUŽBA								
Naravovarstveni nadzornik I	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
Naravovarstveni nadzornik II	1	1	1	1	1	1	ned. čas*	MOP, nejavni viri
Naravovarstveni nadzornik III				1	2	2	ned. čas	MOP, nejavni viri
SLUŽBA ZA OZAVEŠČANJE IN TRAJNOSTNI RAZVOJ								
Višji naravovarstveni svetovalec ⁵⁷	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
Vodnik v zavarovanem območju III	1	1	1	2	2	2	ned. čas	MOP, nejavni viri
Vodnik v zavarovanem območju V	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri

⁵⁷ Z dnem 1.1.2022 napredovanje v naziv Naravovarstveni svetnik

*sprememba trajnosti zaposlitve po sprejemu (v nedoločen čas)

SPLOŠNA SLUŽBA								
Samostojni svetovalec VII/2 ⁵⁸	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
Finančnik VII/2 (I)	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
Koordinator VII/1					1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
Tehnični delavec V (I)	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
Čistilka II ⁵⁹	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
Skupaj	11,5	11,5	11,5	15	18	19		
Program javnih del in druge oblike zaposlitve ⁶⁰	4	4	4	2	1		dol. čas (8 mes/leto)	Drugi javni viri, nejavni viri

Tabela 23. Projektne zaposlitve v obdobju izvajanja NUG.

Izhodiščno stanje zasedenih DM na dan 31. 12. 2019	Izhodiščno stanje zasedenih DM na dan 31. 12. 2019	Predvideno število zasedenih DM leta 2020	Predvideno število zasedenih DM leta 2021	Predvideno število zasedenih DM leta 2022	Predvideno število zasedenih DM leta 2023	Predvideno število zasedenih DM leta 2024	Trajanje zaposlitve	Finančni viri
Naravovarstveni sodelavec V	1	1	1				dol. čas	Projektna sredstva (100 %)
Naravovarstveni sodelavec III	3	3	3				dol. čas	Projektna sredstva (100 %)
Naravovarstveni sodelavec III	1	1	1	1			dol. čas	Projektna sredstva (70%), lastna sredstva (30%)
Naravovarstveni svetnik	1	1	1	1	1		dol. čas	Projektna sredstva (100 %) ⁶¹
Naravovarstveni svetovalec	3	3	3	3	3			

⁵⁸ Z dnem 1.1.2022 napredovanje v naziv Analitik VII/2

⁵⁹ Z dnem 1.1.2022 napredovanje v naziv Hišnik-Ekonom V

⁶⁰ Zaposlitve iz programov javnih del so sezonske (pretežno med mesecema april-oktober) in zato niso zajete v stanju na dan 31.12.

⁶¹ Zaposlitve načrtovane v projektu v potrjevanju

7. PODROBNA VSEBINSKA IN PROSTORSKA OPREDELITEV VARSTVENIH REŽIMOV

7.1. Pravni okvir za določitev varstvenih režimov

Uredba v 8. členu določa, da se varstveni režimi podrobneje opredelijo in umestijo v prostor v načrtu upravljanja parka. Konkretizacija varstvenih režimov se podrobneje določi za ogrožene in mednarodno varovane vrste in habitate, za katere pripravljavci NUG na podlagi dostopnih podatkov ocenjujejo kot prioritarno potrebo po podrobnejši opredelitvi režimov glede na razpoložljivost podatkov o razširjenosti vrst in habitatov ter kadrovske in finančne zmožnosti. V času izvajanja NUG se na območjih varstvenih režimov ohranja ugodno stanje ohranjenosti vrst in HT z izvajanjem varstvenih režimov. Režimi so konkretizirani na podlagi dostopnih podatkov in znanih dejstev o razširjenosti vrst in HT glede na stanje v letu 2018. Nova spoznanja tekom izvajanja NUG lahko vplivajo na spremembe režimov in območij režimov, zato se karte nanašajo na stanje in spoznanja na dan 31.12.2018.

7.2. Podrobna vsebinska in prostorska opredelitev varstvenih režimov

8. člen uredbe določena varstveni režime »Na območju parka se ne izvajajo posegi, opravljajo dejavnosti ali se ne ravna v obsegu in na način, ki bi lahko ogrozil namen ustanovitve parka oziroma škodljivo vplival na naravne vrednote v taki meri, da bi se bistveno spremenile tiste lastnosti, ki so pomembne za njihovo ohranitev, biotsko raznovrstnost in krajinsko pestrost v parku ter pomembneje ogrožal njegovo ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost, zlasti pa ni dovoljeno«:

7.2.1. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno posegati v življenjske prostore ogroženih oziroma mednarodno varovanih rastlinskih in živalskih vrst na način, ki bi poslabšal njihovo ugodno stanje«.

7.2.1.1. Grmičasti dišeči volčin (*Daphne cneorum* L.)

V **prilogi 2.1** so označena območja, trenutno (za obdobje 5 let) prepoznana kot rastišča rastlinske vrste grmičasti dišeči volčin (pretežno gozdni robovi), kjer ni dovoljeno izvajati kmetijskih in vzdrževalnih del, pri katerih bi prišlo do popolnega uničenja vseh rastlin oz. mora nedotaknjeno ostati vsaj 30 % rastišča in se more delo izvajati na način, ki ne obsega agresivnega mulčanja, pri katerem bi prišlo do poškodb koreninskega sistema.

7.2.1.2. Gorski narcis (*Narcissus poeticus* L.)

Na karti v **prilogi 2.2** so označena območja, prepoznana kot najpomembnejša rastišča zavarovane rastlinske vrste gorski narcis in kjer ni dovoljena uporaba anorganskih gnojil ali gnojenje z organskimi gnojili s količino večjo kot 40 kg/ha, saj to povzroči izginotje te vrste.

7.2.1.3. Smrdokavra (*Upupa epops*)

Za ohranjanje stanja zavarovane vrste živali in kvalifikacijske Natura 2000 vrste smrdokavra ni dovoljeno izsekati oz. odstraniti sadnega drevja z znanimi gnezdilnimi dupli smrdokavre, ki so prikazana v **prilogi 2.3**. Odstranitev drevesa je mogoče le v primeru, ko drevo ogroža zdravje ali premoženje ljudi, vendar šele po predhodnem dogovoru z JZ KPG. V tem primeru mora lastnik izvesti izravnalni ukrep namestitve primerne gnezdilnice za smrdokavro, ki se jo namesti na mesto, ki ga lastnik določi skupaj z JZ KPG.

7.2.1.4. Vodomec (*Alcedo atthis*)

Na karti v **prilogi 2.4** so označena območja, prepoznana kot najpomembnejša območja za zavarovano vrsto vodomec, kjer ni dovoljeno utrjevati brežin s kamnometi, betonskimi utrditvami in drugimi načini utrjevanja brežin, zaradi katerih bi prišlo do uničenja gnezditvenega habitata. V primeru uničenja

gnezditvenega habitata zaradi varovanja javne infrastrukture, mora izvajalec del zagotoviti ustrezen gnezditveni habitat za to vrsto v neposredni bližini uničenega habitata.

7.2.1.5. Bičja trstnica (*Acrocephalus schoenobaenus*)

Na karti v **prilogi 2.5** sta označeni območji, prepoznani kot najpomembnejši območji za zavarovano in kvalifikacijsko Natura 2000 vrsto bičja trstnica, zato tam ni dovoljeno izsekavati več kot 10 % obstoječih posamičnih dreves (belih vrb) ali grmišč (pretežno bele in pepelnatosive vrbe) znotraj varstvenega območja. Prav tako na območju ni dovoljeno za več kot 20% zmanjšati obseg visokega šašja oziroma morajo biti posegi izvedeni tako, da se košnja šašja opravi mozaično pri čemer se ohrani vsaj 70 % sklenjenega obsega visokega šašja (predeli visokega šašja so označeni na karti v prilogi 2.5).

7.2.1.6. Hribski škrganec (*Lullula arborea*)

Na karti v **prilogi 2.6** so označena območja, prepoznana kot najpomembnejša območja za zavarovano in kvalifikacijsko Natura 2000 vrsto hribskega škrganca, zato tam ni dovoljeno zmanjšanje varovanih travniških habitatov kot prehranjevalnega habitata hribskega škrganca za več kot 15-20 % na posamezno območje.

7.2.1.7. Netopirji (Chiroptera)

Na karti v **prilogi 2.7** so s točkami označene stavbe, ki so prepoznane kot zatočišča, kotišča ali počivališča (v nadaljnjem besedilu: zatočišča) zavarovanih vrst netopirjev, predvsem navadnega netopirja (*Myotis myotis*) in malega podkovnjaka (*Rhinolophus hipposideros*). Na teh točkah zaradi varstva netopirjev ni dovoljeno popolnoma zamrežiti preletnih odprtin. Zaradi preprečevanja dostopa drugih prosto živečih živali v stavbe se lahko namesti ustrezna varovala, kot so polkne ali ustrezne rešetke, ki netopirjem omogočajo normalen dostop do zatočišč. Prav tako v okolico stavb, v katerih so znana zatočišča netopirjev, ni dovoljeno nameščati svetilk za namene osvetljevanja stavb z zatočišči tako, da bi svetila osvetljevala preletne odprtine. Svetila, nameščena za osvetljevanje stavb, prepoznanih kot zatočišča netopirjev, se morajo med 23. uro zvečer in 5 uro zjutraj ugašati.

7.2.1.8. Puščavnik (*Osmoderma eremita*)

Na karti v **prilogi 2.8** so označena območja z drevesi vrste bela vrba (*Salix alba*), ki bila prepoznana kot habitat zavarovane in kvalifikacijske Natura 2000 vrste puščavnik. Na posameznem območju ni dovoljeno zmanjšati števila dreves za več kot 10 % dreves ter pri čemer se ne sme ustvariti vrzel brez dreves v radiju večjem od 250 m zračne razdalje. Odstranitev dreves je mogoča le v primeru ogrožanja zdravja ali premoženja ljudi, pri čemer se mora obvestiti JZ KPG.

7.2.2. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno posegati v habitatne tipe, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju tako, da bi se krnila njihova ekosistemska vrednost in funkcija ali povzročila fragmentacija sklenjenih površin«.

7.2.2.1. Na karti v **prilogi 2.9 (območja A-J)** so označena območja, ki so prepoznana kot najpomembnejša območja varovanih travniških kvalifikacijskih Natura 2000 HT in na katerih je zaradi ohranjanja njihove ekosistemske vrednosti in funkcije prepovedano na več kot 20 % znotraj posameznega območja spremeniti rabo kot je sprememba travnikov v njive ali spremeniti namembnost zemljišča kot je sprememba kmetijskega zemljišča v stavbno zemljišče. Na karti so označene travniške površine s kvalifikacijskimi Natura 2000 HT, za katere prednostno velja ta varstveni režim.

7.2.3. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno izvajati ukrepe, ki bi spreminjali vodni režim, obliko struge ali stanje priobalnih zemljišč tako, da se poslabšajo ekološke razmere, razen za potrebe oskrbe s pitno vodo, za varstvo pred škodljivim delovanjem voda ter za potrebe kmetijstva na način, ki v največji možni meri ohranja ugodne ekološke

razmere«.

Na karti v **prilogi 2.10** so označena območja vodotokov, ki so prepoznana kot najpomembnejša območja za ohranjanje ugodnih ekoloških razmer za zavarovane in varovane habitate in vrste, zato na teh območjih ni dovoljeno utrjevati brežin s kamnometi, betonskimi utrditvami in drugimi nesonaravnimi načini utrjevanja brežin, razen na območjih cestne in železniške infrastrukture, kot so mostovi za zagotavljanje varnosti in zdravja uporabnikov cest, na dolžini največ 100 m absolutne dolžine struge.

7.2.4. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno ograjevati zemljišča izven naselij tako, da bi to preprečilo ali bistveno otežilo migracijo prosto živečih živali razen, kadar je ukrep namenjen preprečitvi škode, ki jo povzroča divjad«.

7.2.4.1. Varstveni režim velja na celotnem območju KPG. Pri ograjevanju kmetijskih, gozdnih ali vodnih zemljišč zaradi preprečitve škode, ki jo povzroča divjad, je ograjevanje treba izvesti tako, da ne vključuje ograjevanje dovoznih poti, kolovozov, vlak ali dostopa do vodnih virov, s čimer se ohranja možnost migracije prosto živečih živali.

7.2.5. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno izkoriščati mineralne surovine na način, ki ogroža naravne vrednote oziroma življenjske prostore ogroženih oziroma mednarodno varovanih rastlinskih in živalskih vrst«.

7.2.5.1. NV Sotinski breg (EŠ 7531).

Na karti v **prilogi 2.11** prikazano območje, kjer zaradi varstva NV državnega pomena geomorfološke zvrsti (krajinsko in geomorfološko pomemben hrib na skrajnem severnem delu Goričkega, ob meji z Avstrijo) pri izkoriščanju mineralne surovine tehnični kamen – filitni skilavec v pridobivalnem prostoru Sotina 3 (Ur. list RS, št. 60/18) ni dovoljeno izkoriščati mineralne surovine v nasprotju z naravovarstvenimi smernicami ZRSVN številka 4-III-872/2-O-17/MB z dne 1. septembra 2017.

7.2.5.2. NV Grad – nahajališče bazalta in piroklastitov (EŠ 7338).

Na karti v **prilogi 2.12** je prikazano območje okoli centroida, kjer zaradi varstva NV državnega pomena geološke zvrsti (nahajališče olivinovih nodul v bazaltu in piroklastitih v opuščnem kamnolomu severno od Grada na Goričkem), ni dovoljeno na kakršen koli način posegati v steno opuščnega kamnoloma, razen v primeru, ko bi stena predstavljala nevarnost za življenje in zdravje obiskovalcev NV ob predhodno pridobljenih naravovarstvenih smernicah za sanacijo stene, organizacije pristojne za ohranjanje narave. Ob tem zaradi varnosti obiskovalcev in varstva NV ni dovoljeno plezati po steni kamnoloma.

7.2.6. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno zunaj območij naselij prirejati športne, kulturne in druge javne prireditve izven za to določenih območij«.

7.2.6.1. Varstveni režim velja na celotnem območju KPG. Območje naselja obsega le zemljišča, namenjenih pozidavi. Dovoljeno je prirejati športne, kulturne in druge javne prireditve na območju naselij ali na, v prostorskih aktih, za te namene določenih območjih izven območij naselij, kot so rekreacijske površine.

Za javne prireditve na območju kmetijskih, gozdnih ali vodnih zemljišč in pri katerih ne gre za javno prireditev vožnje z vozili na motorni pogon v naravnem okolju, je izjemoma dovoljeno prirejati javne prireditve v največ 25 metrskem pasu od območja naselja⁶² ali za te namene določenih površin.

Izjema so rekreacijske prireditve, kot so pohodi, tekaške prireditve ali vodenja po naravi, kjer prireditev poteka na širšem območju, zato se te prireditve izvajajo na območju utrjenih poti v naravi.

⁶² Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 61/17) določa, da je »naselje je območje obstoječega naselja, ki obsega zemljišča, pozidana s stanovanjskimi in drugimi stavbami ter gradbeno-inženirskimi objekti in pripadajočimi površinami, potrebnimi za njihovo uporabo, ter javne površine. Naselje tvori skupina najmanj desetih stanovanjskih stavb. Naselja se med seboj razlikujejo po funkciji in vlogi v omrežju naselij ter velikosti, urbanistični ureditvi in arhitekturi.«

7.2.7. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno zunaj območij naselij taboriti, postavljati šotore ali bivalne prikolice oziroma druga začasna bivalna vozila izven za to določenih območij«.

7.2.7.1. Varstveni režim velja na celotnem območju KPG. Tako ni dovoljeno taboriti, postavljati šotore ali bivalne prikolice oziroma druga začasna bivalna vozila v radiju večjem od 25 m od najbližje stavbe⁶³ na zasebnem zemljišču tudi ob predhodnem soglasju lastnika zunaj območju naselij. Za javne površine se uporabljajo določbe področnega zakona o javnem redu in miru.

7.2.9. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno sproščati gensko spremenjene organizme v okolje«.

7.2.9.1. Varstveni režim velja na celotnem območju KPG. Sproščanje se nanaša na namerno vnašanje, sproščanje ali širjenje genetsko spremenjenih organizmov v okolje. Na celotnem območju KPG velja prepoved teh dejanj z genetsko spremenjenimi organizmi v okolju.

⁶³ Stavba je objekt, v katerega lahko človek vstopi in je namenjen njegovemu stalnemu ali začasnemu prebivanju, opravljanju poslovne in druge dejavnosti ali zaščiti ter ga ni mogoče prestaviti brez škode za njegovo substanco in je vpisana v kataster stavb.

8. VARSTVENE IN RAZVOJNE USMERITVE PO DEJAVNOSTIH

V tem poglavju so navedene splošne in podrobne varstvene usmeritve ter razvojne usmeritve po dejavnostih, katerih implementacija v vsakodnevno dejavnost kot tudi vključevanje v pripravo različnih področnih predpisov in programov se naj v največji možni meri izvaja. Z vključevanjem teh usmeritev bodo naravovarstveni in razvojni cilji zavarovanega območja doseženi v večji meri.

Pri dejavnostih se naj upoštevajo usmeritve in določbe, opredeljene v drugih programskih in pravnih aktih kot so: PUN 2015-2020, NUV II, Zakon o lovstvu in divjadi, Zakon o vodah, Uredba o navzkrižni skladnosti, GGN, RGN itd.

8.1. Kmetijstvo

Kmetijstvo kot glavna in ključna dejavnost tudi za ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti se naj izvaja na trajnosten način z raznoliko rabo zemljišč, ohranjanjem deleža travinja in preusmerjanjem kmetij na sonaravno in ekološko kmetijstvo.

Pri kmetijski dejavnosti se naj upoštevajo naslednje usmeritve:

- Ohranja in spodbuja se mešano kmetijstvo, ki ohranja raznoliko rabo zemljišč in značilne krajinske elemente (mejice, mlake, glavate⁶⁴ in kokučaste vrbe) z naravi prijaznejšimi metodami kmetovanja kot je zmanjšanje uporabe insekticidov, uporaba hlevskega gnoja ali komposta namesto umetnih gnojil.
- Spodbuja se ekstenzivna paša z nizko obtežbo in časovno omejenostjo ali paša v obliki čredink, pri čemer na pašnih površinah naj ne bo znakov prepašenosti.
- Ohranjajo, s pomladitveno rezjo in odstranjevanjem bele omele obnavljajo ter na novo vzpostavljajo, se naj visokodebelni travniški sadovnjaki.
- Spodbuja se pridelava starih sort kulturnih rastlin in reja avtohtonih pasem rastlinojedih domačih živali, pri čemer se naj ne vnaša potencialnih tujerodnih invazivnih vrst.
- Na naravovarstveno pomembnih površinah v državni lasti (prednostno na območjih NV, nahajališčih zavarovanih in varovanih vrst) se naj zagotavlja ustrezno prilagojeno kmetijsko rabo z ohranjenjem travnikov in ekstenzivno rabo teh površin.
- Mulčanje travnikov kot oblika vzdrževanja naj se ne izvaja prednostno oz. se naj izvaja izven obdobja razmnoževanja travniških živali (tj. po 15. septembru).
- Spodbuja se raba travnikov na način, da je čas in število košenj prilagojeno tipu travnika, prednostno se kosi s strižno ali diskasto kosilnico ter se spodbuja spravilo sena v obliki senenih bal obdanih z vrvico ali mrežo.
- Spodbuja se predelava kmetijskih pridelkov v živila z namenom povečanja dodane vrednosti in višjega dohodka pridelovalcev pri čemer v promocijo kolektivne blagovne znamke KPG vključijo izdelki posestev in obratov, ki preverjeno prispevajo k ohranjanju narave in krajine.
- Na območjih agrooperacij (komasacij in agromelioracij) se naj premena travnikov v njive izvaja le na v postopku dogovorjenih površinah, pri čemer se naj ohranjajo naravovarstveno pomembni travniki na isti lokaciji.
- Za namene namakanja vrtov in kmetijskih kultur naj se padavinska voda zbira iz streh ali v zbiralnike vode na kmetijskih zemljiščih in ne z zadrževanjem na tekočih vodah.

⁶⁴ Glavate vrbe je značilna oblika vrb, ki jo ob obrezovanju dobijo vrbe vrst bela vrba (*Salix alba*) ali beka (*Salix viminalis*)

- Za blaženje vplivov podnebnih sprememb (suša, veter) se spodbuja ohranjanje obstoječih in sajenje novih mejic zlasti na večjih njivskih kompleksih v dolinah te ob strugah reguliranih potokov in jarkih.

8.2. Gozdarstvo

Gozdarstvo naj še naprej temelji na sonaravnem gospodarjenju z gozdom. Učinkovitost gospodarjenja se lahko poveča le s povezovanjem gozdnih posestnikov za namen skupnega enotnega gospodarjenja z gozdom oziroma z zaokroževanjem razdrobljene posesti v večje gozdne parcele. ZGS spremlja stanje gozdov in usmerja njihov razvoj s pripravo gozdno-gojitvenih načrtov.

Pri gozdarjenju se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Spodbujajo se ukrepi v gozdnogospodarskih načrtih za ohranjanje biotske raznovrstnosti v gozdovih (npr. načrtno ohranjanje dreves z dupli).
- Ohranjajo se gozdne jase, mlake in močvirna povirja.
- Na območju naravnih vrednot naj se ne skladišči lesnih sortimentov in naj se ta usmeritev zapiše v posamezne gozdnogospodarske in pozneje gozdno-gojitvene načrte.
- Ohranjajo se gozdni robovi oz. se preprečujejo posegi, ki bi zmanjšali varovalne in ekosistemske lastnosti gozdnega roba.
- Gospodarjenje z gozdovi ob vodnih telesih naj se izvaja tako, da se ohranja zastrtost krošenj nad 80 % (še posebej v pribrežnem pasu (do 15 m)).
- Ohranjajo in vzdržujejo ter po potrebi obnavljajo se gozdne učne poti.
- Spodbuja se izobraževanje lastnikov in najemnikov gozdov o ohranjanju vrst in habitatov ter o sonaravnem gospodarjenju z gozdovi, pri čemer se lahko navežejo na že obstoječa izobraževanja ZGS.
- Ohranja naj se mejice ali pasove dreves med posameznimi gozdnimi območji kot ekološke koridorje za migracije zavarovanih vrst živali, kot so netopirji.
- V gozdnogospodarske načrte naj se vključi tabela z zemljišči in parcelnimi številkami, na katerih raste dišeči grmičasti volčin, zavarovana rastlinska vrsta, ki raste na gozdnih robovih, z usmeritvami za njeno varovanje.
- Inventarizirajo se naj rastišča redkih in ogroženih rastlinskih vrst in vrst gliv.
- Spodbuja se lastnike gozdov, da se vključijo v pogodbeno varstvo habitatnih dreves za namene ohranjanja zavarovanih in kvalifikacijskih Natura 2000 vrst.
- Spodbuja se razvoj inovativnih produktov iz lesa in gozdnih dobrin.

8.3. Lovstvo

Lovstvo je na območju parka usmerjeno v odlov visoke parkljaste divjadi in v lov na vzrejeno poljsko perjad. Priložnost se kaže tudi v ohranjanju habitatov lovne divjadi, ki je hkrati tudi življenjsko okolje varovanih vrst. Lovski čuvaji so lahko tudi vodniki obiskovalcev pri ogledovanju narave in spremljevalci stanja v naravi.

Pri lovstvu se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Za zmanjševanje pritiska rastlinojede divjadi na kmetijske površine za pridelavo kulturnih rastlin se spodbuja vzdrževanje ekstenzivnih travnikov in zmanjševanje obsega travniških površin v zaraščanju.
- Vzdrževanje ekstenzivnih travnikov, v upravljanju lovskih družin, za namene paše divjadi naj se ne mulča, ampak kosi. Odkošena biomasa naj se posuši in uporabi za zimsko krmljenje divjadi.

- V gozdu se naj ohranjajo in po potrebi vzpostavljajo nove jase za pašo divjadi, ki se jih ne mulči, ampak kosi. Odkošeno biomaso naj se posuši in uporabi za zimsko krmljenje divjadi.

8.4. Ribištvo

Ribištvo se naj prednostno ohranja kot ljubiteljsko-rekreativna dejavnost, ki je vezana predvsem na upravljanje z ribami v zadrževalnikih in večjih vodotokih. Pri tem se naj upoštevajo varstvene usmeritve, ki zagotavljajo trajnost dejavnosti.

Pri ribištvu se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Vodna telesa naj bodo zgrajena na način, ki preprečuje pobeg obstoječih tujerodnih vrst rib iz ribnikov v vodotoke ob poplavih ali ob izpustih vode.
- Izvaja naj se le ekstenzivno in pol intenzivno ribogojstvo.
- Ribolovni režim naj se prilagaja življenjskim ciklom živali (predvsem drsti rib in gnezdenju ptic).
- Zajezitev vodotokov v zadrževalnike za komercialno vzrejo rib in namakanje naj se ne izvaja.
- Inventarizirajo se naj ribje vrste, predvsem na območju NV.
- Dopolnilna vlaganja za potrebe izvajanja športnega ribolova se izvajajo z vlaganjem avtohtonih vrst rib v ribolovne revirje.
- Odstranijo se naj tujerodne vrste rib in rakov.
- V primeru prisotnosti tujerodnih vrst rib se naj izvaja stalni monitoring z ovrednotenjem vpliva teh vrst na avtohtone populacije v vodotoku ter sproti predlaga prilagoditve ribiškega upravljanja.
- V ribiško-gojitvenih načrtih se naj določijo ribolovna mesta na območju NV.
- Na vodnih zadrževalnikih, ki imajo status NV, se ne dovoli ribolov z vodenimi čolni (usmeritve se naj vgradi v ribiško-gojitvene načrte).
- Spodbuja se urejanje ribnikov, namenjenih za prehrano vidre, za zmanjševanje škod na ribogojnih območjih.

8.5. Upravljanje z vodami

Upravljanje z vodami naj temelji na ohranjanju naravnih strug potokov in rek, posegi v vodni in obvodni prostor se naj izvajajo na sonaraven način, ki v največji meri upošteva naravne procese. Za varstvo vrst in izboljšanje stanja kakovosti voda se upoštevajo tudi usmeritve v skladu z NUV II in varstvene cilje po PUN 2015-2020.

Pri upravljanju z vodami se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Ohranjajo se naravne struge potokov, obstoječih mlinščic ter jezovnih zgradb.
- Ohranjajo se naravne plitvine, sipine, erodirane brežine, ostanki mrtvic in nekdanjih strug ter se omogoča vodna dinamika.
- Ohranja se naj obseg poplavnih površin, ki v času visokih voda predstavljajo razlivno območje, zato se tam omeji gradnja.
- Ohranjajo se lesna zarast in ekstenzivno rabljeni travniki ob potokih.
- Ohranjajo ali obnovijo se migracijske poti vodnih in obvodnih živali (tako s sanacijo prečnih objektov v strugi vodotokov kot z zasaditvijo obrežne zarasti).
- Morebitno povečanje pretočnosti struge se naj izvede tako, da se izboljša morfološko stanje struge (povečanje površine vodotoka z razširitvijo struge, okljuki),
- Sklepajo se naj dogovori o uravnavanju nihanja vode v zadrževalnikih, pri čemer se naj upošteva poplavno varnost, drst rib in ohranjanje obrežnih habitatov.

- Posebna pozornost naj velja sonaravnemu urejanju strug s preprečevanjem spiranja in ohranjanjem/vzpostavljanjem samočistilne sposobnosti voda ob izvajanju komasacij, izkopih novih jarkov in obnovi vtokov obstoječih jarkov v tekoče vode.
- Na melioracijskih sistemih se naj izvajajo ekoremediacije.
- Vaške mlake se naj ohranjajo kot habitat za dvoživke, zato se naj obnavljajo in pri čemer se vanje naj ne naseljuje rib.
- Čistilne naprave naj se gradijo na robovih naselij, kjer bodo pod nadzorom in ne v odprti krajini ob tekočih vodah.

8.6. Usmeritve za rabo naravnih virov

Raba naravnih virov se v KPG kaže predvsem kot priložnost za oskrbo prebivalcev z gradbenim materialom in oskrbo z vodo. Uvajanje novodobnih alternativnih virov energije lahko prispeva k varčevanju fosilnih goriv in k zmanjševanju vplivov podnebnih sprememb. Primerna raba naravnih virov lahko prispeva tudi k ohranjanju kulturnih spomenikov (mlinov) in ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Pri rabi naravnih virov se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Odvzem mineralnih in termo-mineralnih voda mora biti okolju in naravi prijazno (sanacija obstoječih vrtin, kjer je prisotno izhajanje plina ter čiščenje odplak).
- Spodbuja se določitev vodovarstvenih pasov pri zajetjih pitne vode, ki so lahko v rabi kot ekstenzivni travniški habitati.
- Spodbuja se naravi in okolju prijazna raba vodne sile na vodotokih z vzdrževanjem jezov in ohranjanjem mlinščic.
- Geološke naravne vrednote (opuščeni kopi in kamnolomi) se naj uredijo za obisk in predstavitev naravnih procesov in sestavo zemeljske skorje – »Geotočke Goričko« - za interpretacijo geološke zgodovine območja;
- Na objektih se spodbuja namestitev in raba sončnih kolektorjev in sončnih celic za napajanje.
- Spodbuja se nadaljnji razvoj tehnologij za uporabo biomase s travnikov kot vir ogrevanja objektov objektov ali za prehrano domačih živali.
- Spodbuja oz. vzdržuje se le bioplinarne, ki kot vir energije uporabljajo izključno travno biomaso, biološke odpadke iz gospodinjstev (ne kmetijskih pridelkov) ali v manjši meri gnoja znotraj istega kmetijskega gospodarstva (zaprt krog).

8.7. Turizem

Turizem je tako kot drugod po Sloveniji v porastu tudi na območju KPG, pri čemer se spodbuja predvsem organizirane, trajnostne in naravi prijazne oblike turističnih dejavnosti, kot sta kolesarjenje po kategoriziranih cestah in pohodništvo. Priložnost so različni izobraževalni, raziskovalni in prostočasni programi.

Pri turistični dejavnosti se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Na ožjih območjih življenjskih prostorov zavarovanih in varovanih rastlinskih in živalskih vrst se naj ne načrtuje turistične in rekreativne infrastrukture.
- Spodbuja se oblikovanje in izvedba sonaravne turistične ponudbe, ki ne zahteva velikih posegov v prostor.
- Obiskovalce se usmerja na markirane pohodne in kolesarske poti z urejeno infrastrukturo (parkirišča, počivališča).

- Pri načrtovanju in vzpostavljanju novih pohodnih ali kolesarskih poti ter druge turistično-rekreativne infrastrukture naj se izogne rastiščem zavarovanih rastlin in varovane HT.
- Spodbuja se povečanje nastanitvenih kapacitet v obnovljenih tradicionalnih hišah in na turističnih kmetijah.
- Spodbuja se gostinska ponudba z lokalno pridelanimi živili in pijačami ter s kakovostno postrežbo v gostinskih obratih.
- Spodbuja se oblikovanje zaključenih turističnih produktov, ki izhajajo iz potencialov KPG in v katere se vključuje več ponudnikov z raznovrstno ponudbo.
- Turistična infrastruktura naj temelji na obnovi že obstoječih objektov, na gradnji energetske varčnih objektov ali tradicionalno grajenih objektih.
- Na območju KPG naj se ne načrtuje turistične in rekreativne infrastrukture, namenjene letenju z motornimi zmagi, športnimi letali in drugimi motornimi vozili.
- Vodenje skupin obiskovalcev po ZO se naj izvajajo s turističnimi in doživljaljskimi vodniki, ki poznajo značilnosti KPG in so seznanjeni z varstvenimi režimi območja.

8.8. Urbanizacija (stanovanjska in industrijska gradnja, infrastrukturno omrežje)

Prostorski razvoj naj ohranja značilni vzorec poselitve Goriškega, kakovost in značilnost krajine ter se ob tem varuje kulturna dediščina ob sočasnem izboljšanju kakovosti bivanja in zdravega življenjskega sloga. Spodbuja se ohranjanje osnovne preskrbe, razvoj družbenih dejavnosti, odpiranje novih delovnih mest, domačih obrti in malo podjetništvo. Novi urbani posegi morajo prispevati k oblikovanju skladne podobe naselij in k odpravljanju degradiranih urbanih območij.

Pri načrtovanju prostorskega razvoja se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Prostorsko načrtovanje se naj izvaja na način, da ohranja ugodno stanje varovanih rastlinskih in živalskih vrst ter HT tako, da se prednostno izogiba območjem varovanih HT, nahajališčem zavarovanih in varovanih vrst ter območjem NV.
- Spodbuja se gradnja na območju že obstoječih gradenj (nadomestna gradnja) ali na degradiranih območjih.
- Javna razsvetljava naj se ne namešča izven strnjenih naselij vasi in se naj ugaša med 23. zvečer in 5. uro zjutraj.
- Spodbuja se gradnja energetske varčnih in energetske samooskrbnih hiš.
- Naj se ne postavlja objektov, ki imajo status začasnega objekta in lahko imajo negativni vpliv na ugodno stanje vrst in/ali habitatnih tipov.
- Ohranjajo se robovi naselij ter navezava objektov na obdelovalne površine.
- Spodbuja se prenova obstoječih objektov na način, ki ne bo negativno vplival na vrste (npr. na netopirje) oz. se naj morebitne spremembe v čim večji meri nadomesti (npr. nadomeščanje špranj z netopirnicami).
- Obnovo in vzdrževanje objektov se naj prilagodi življenjskemu ciklu in potrebam živali (posegi izven razmnoževalnega obdobja).
- Na rastiščih zavarovanih vrst in območjih varovanih HT naj se ne vzpostavljajočasne deponije, skladišča gradbenega ali odpadnega materiala ali skladišča kmetijskih pridelkov in mehanizacije.
- Spodbuja se zasaditev vrtov in okolice stanovanjskih objektov z ekstenzivnimi visokodebelnimi travniškimi sadovnjaki, z avtohtonimi vrstami dreves, grmovnic in ostalih rastlin.

- Krajinsko urejanje vrtov naj bo prilagojeno značilnostim krajine z izborom avtohtonih rastlin in starih, tradicionalnih sort zelenjave in dreves.
- V vrtovih se naj nameščajo gnezdilnice za ptice, netopirnice in hoteli za žuželke.
- Električno omrežje se naj vzdržuje in gradi tako, da bo varno za ptice in netopirje (izoliranje nadzemnih električnih vodnikov, zamenjava in nameščanje gnezdilnih podstavkov za belo štokljo).
- Spodbuja se prostorski razvoj, ki ohranja prostorska razmerja med obdelovalnimi in urbanimi površinami ter tako ohranja značilen vzorec poselitve.
- Spodbuja se umeščanje infrastrukturnih koridorjev tako, da niso umeščeni na vidno izpostavljenih legah.
- Spodbuja se komunalna opremljenost naselij in posamičnih objektov, vendar tako, da ne bo negativno vplivala na stanje vrst, HT in NV.

8.9. Usmeritve za promet

Prometna infrastruktura naj se redno vzdržuje in obnavlja za višjo kakovost življenja lokalnih prebivalcev in obiskovanja ZO. Zaradi zadovoljive pokritosti s cestno infrastrukturo se naj prednostno vzdržujejo obstoječe cestne povezave.

Pri načrtovanju prometne infrastrukture se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Pri širitvi cest naj se ne poškodujejo rastišča zavarovanih rastlinskih vrst.
- Pri vzdrževanju, obnovi ali izgradnji novih prometnic se naj posegi izvedejo tako, da se vzpostavijo za živali varni prehodi čez, nad ali pod prometnicami.
- Krajši odseki cest (npr. manj pomembne lokalne povezave, dostopne poti do posameznih hiš) naj ostanejo makadamski, saj so ti pomemben prehranjevalni habitat živali in upočasnjujejo hitrost.
- Pri vzdrževanju obcestnega prostora naj se bankine in cestni jarki raje kosijo kot mulčijo,
- Spodbuja se dostopnost do območja in v KPG z javnimi prevoznimi sredstvi.
- Pri načrtovanju novih prometnic naj se trase izogibajo znanim migracijskim potem živali oz. se naj izvedejo ustrezni ukrepi za zmanjšanje nevarnosti trkov z živalmi.

8.10. Kulturna dediščina

Usmeritve pri obnovi in vzdrževanju kulturne dediščine se nanašajo predvsem na ohranjanje značilne mozaične kulturne krajine, kulturnih spomenikov ter snovne in nesnovne kulturne in naselbinske dediščine ob sočasnem upoštevanju naravovarstvenih ciljev območja. Z ohranjanjem in obnovo kulturne dediščine se krepí identiteta domačinov in bogati turistična ponudba za obiskovalce KPG. Obnovljeni kulturni spomeniki so dober temelj za razvoj kulturnega turizma.

Za kulturno dediščino se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Pri obnovi kulturnih spomenikov naj se v kulturnovarstvene pogoje in soglasja vključi zahteve za ohranjanje zatočišč netopirjev in sov v kulturnih spomenikih.
- Svetlobno onesnaženje, ki ga povzroča osvetljevanje kulturnih spomenikov in sakralnih objektov, naj se zmanjša z ugašanjem svetil v nočem času med 23:00 in 5:00.
- Pri obnovi starih hiš se ohranjajo značilne oblike in materiali.
- Spodbuja se ohranjanje in obnova kulturnih spomenikov in dediščine zlasti: mlini, kmečke hiše, stare šole itd., ki so lahko namenjene bivanju mladih in bivalnim skupnostim starejših, turističnim namestitvam ter muzejskim zbirkam.

- Spodbuja se ohranjanje domačih obrti tudi z vključevanjem v turistično in izobraževalno ponudbo ter ohranjanje narečij in sodelovanje z zamejskimi Slovenci.
- Spodbuja se za območje značilne etnološke prireditve, ki povečuje raznolikost turistične ponudbe območja in kulturne prireditve vrhunskih umetnikov na gradu Grad kot dopolnilno dejavnost v ponudbi doživljajskega in kulturnega turizma KPG.

9. OCENA URESNIČLJIVOSTI NAČRTA UPRAVLJANJA IN SPREMLJANJE IZVAJANJA PROGRAMA NAČRTA UPRAVLJANJA

Uresničljivost NUG za obdobje 2020–2024 je odvisna predvsem od dela zadostnega števila zaposlenih in od razpoložljivih finančnih sredstev, ki naj bi se predvidoma z leti rahlo povečevala. V okviru rednega dela je pričakovati vsaj takšen obseg izvedenih nalog kot v obdobju pred sprejetjem načrta upravljanja v skladu z letnimi programi dela. Z večjim številom zaposlenih bo večja učinkovitost upravljanja in zagotovljena kakovostna izvedba načrtovanih nalog. Povečan obseg aktivnosti se deloma nanaša tudi na projektne aktivnosti, saj se v obdobju pričakuje izvajanje štirih projektov, od katerih sta dva zelo zahtevna in obsežna. Tako v okviru rednega dela kot projektnih aktivnosti imajo prednost prioritete naloge – varstvo NV ter Natura 2000 vrst in habitatov. Izvajanje teh nalog bo ohranjalo vsaj obstoječe stanje ohranjenosti HT in vrst na delih narave v območju KPG s katerimi upravlja JZ KPG, saj je pričakovati nadaljnje povečevanje pritiskov na spreminjanje kulturne krajine.

V tem obdobju bo potrebno posebno pozornost nameniti investiranju v sam grad in njegovo okolico za zavarovanje kulturnega spomenika pred nadaljnjim propadanjem ter izboljšati energetska učinkovitost vsaj v delu gradu, kjer so delovni prostori JZ KPG. Investiranje v grad pomeni tudi pridobitev novih prostorov potrebnih za razlago in ozaveščanje ljudi o naravi in pomenu za njeno ohranjanje. Uresničitev spomeniku ustreznega in privlačnega središča za naravo bo privedlo do povečenega obiska in posledično večjih prihodkov za pokrivanje stroškov vzdrževanja. Uresničljivost izvedbe bo odvisna od razpoložljivosti sredstev Ministrstva za kulturo in Ministrstva za okolje in prostor (sklad za podnebne spremembe).

JZ KPG skladno s 16. členom uredbe letno poroča ministrstvu o izvajanju načrta. Uspešnost izvajanja aktivnosti, opredeljenih v programu NUG, bo JZ KPG poročal tudi v okviru letnih poročil o delu, kjer bodo podani rezultati in sprotno doseganje kazalnikov.

Tabela 24. Kazalniki operativnih ciljev

Dolgoročni cilj	Operativni cilj	Kazalnik/rezultat	Izhodiščno stanje (leta 2018)	Ciljna vrednost kazalnika/rezultata (leta 2024)	Vir preveritve kazalnika/rezultata
I. Ohranjene NV, biotska raznovrstnost in krajinska pestrost	<i>Ohranjati naravne vrednote.</i>	NV v dobrem (ugodnem) stanju.	24	26	Popis NV, ZRSVN
	<i>Ohranjati ugodno stanje kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in HT ter nahajališč zavarovanih vrst.</i>	Ugodno stanje ohranjenosti kvalifikacijskih Natura 2000 HT (6210*, 6410, 6510) in nahajališč zavarovanih vrst v upravljanju JZ KPG	32 ha	90 ha	Poročilo učinkovitosti izvedenih ukrepov
	<i>Spodbujati naravi prijazne dejavnosti z namenom izboljšanja ohranjenosti kvalifikacijskih Natura 2000 vrst in HT.</i>	Strokovne ekskurzije za ključne deležnike (kmete, lastnike zemljišč, občinske uprave) za izboljšanje upravljanja z zemljišči na naravi prijaznejši način	0	2	Poročilo o izvedbi aktivnosti, fotografije
	<i>Učinkovito izvajati neposredni nadzor v naravi.</i>	Število terenskih dni neposrednega nadzora v naravi.	30	200	Poročila NN
	<i>Učinkovito sodelovati in izmenjevati dobre prakse z drugimi upravljavci zavarovanih in varovanih območij.</i>	Sprejet akcijski načrt za upravljanje ciljnih Natura 2000 vrst s povezovanjem območja Goričko –Ŏrség.	0	1	Izdelan akcijski načrt.
	<i>Učinkovito varstvo narave na podlagi izvajanja NUG in priprava NUG za obdobje 2025—2029.</i>	Izdelana letna poročila o napredku izvajanja NUG.	0	5	Poročila o napredku izvajanja NUG.
	<i>Zagotavljati učinkovito podporno okolje za izvajanje upravljaljskih in nadzornih nalog.</i>	Vzpostavljen sistem e-arhiviranja.	0	1	Vzpostavljen sistem.

2. Naravi prijazen obisk in ozaveščene ciljne skupine.	<i>Učinkovito ozaveščanje ciljnih skupin.</i>	Število sodelujočih OŠ pri aktivnostih ozaveščanja o biotski raznovrstnosti.	6	10	Letno poročilo zavoda
	<i>Usmerjati obisk v KPG in kulturnem spomeniku s kakovostnim in strokovnim vodenjem.</i>	Število otrok, ki so bili seznanjeni z biotsko raznovrstnostjo v KPG in območju Natura 2000 Goričko.	150 otrok/leto	250 otrok/leto	Letno poročilo zavoda
	<i>Načrt interpretacije narave na območju KPG</i>	Učinkovito upravljanje s parkovno infrastrukturo za interpretacijo narave	0	1	Poročilo preverjanja na terenu
3. Učinkovita podpora lokalnemu prebivalstvu.	<i>Spodbujanje gospodarskega razvoja s krepitvijo kakovosti kolektivne blagovne znamke.</i>	Imetniki pravice do uporabe KBZ KPG.	83 ⁶⁵	90	Register imetnikov pravice
	<i>Zagotavljati učinkovito podporo lokalnim prebivalcem in lokalnim skupnostim.</i>	Število organizacij s katerimi sodeluje JZ KPG.	25	30	Letno poročilo zavoda.
4. Učinkovito upravljanje s kulturnim spomenikom - gradom Grad.	<i>Dokončen načrt rabe vseh prostorov gradu in okolice</i>	Načrt rabe	0	1	Soglasje lastnika
	<i>Središče za interpretacijo Nature 2000 Goričko in varno zavetišče netopirjev</i>	Obnovljen severni trakt gradu	0	200 m ²	Obnovljeni prostori z razstavo

⁶⁵ Imetniki pravice do uporabe KBZ KPG po Pravilniku o kolektivni blagovni znamki KRAJINSKI PARK GORIČKO in pogojih podeljevanja pravice do uporabe kolektivne blagovne znamke »KRAJINSKI PARK GORIČKO« (Uradni list RS, št. 1/11 in 46/12), ki velja do 15.1.2020 in je bil v 2020 podlajšan do 2030.

10. ZAKLJUČEK

Upravljavski načrt za obdobje 2020-2024 je pripravil JZ KPG na podlagi dela in izkušenj zaposlenih ter stanja v naravi in kulturni krajini na območju 11 parkovnih občin, ki jih zavarovano območje vključuje. JZ KPG je zadolžen za izvajanje upravljavskih, varstvenih in nadzornih nalog.

Zavarovano območje Goričko je bilo kot Krajinski park ustanovljeno na podlagi nacionalne zakonodaje. Goričko je skoraj v celoti vključeno v omrežje Natura 2000 po evropski zakonodaji. Oba statusa, ki Goričko opredeljujeta sta priložnost za razvoj lokalih dejavnosti z dodano vrednostjo ohranjene narave, pestre kulturne krajine in prilagojene kmetijske pridelave ter odgovornost da se te vrednote tudi ohranijo naslednjim generacijam.

Leta 2018 je JZ KPG izvajal ukrepe na okoli 32 ha površin v lasti RS, to območje se bo z izvedbo načrtovanih nalog v petih letih povečalo na 90 ha. S senzibilizacijo lastnikov in obdelovalcev kmetijskih zemljišč do ohranjanja narave in kulturne krajine, bo v petletnem obdobju namenjenih več aktivnosti za ozaveščanje lokalnega prebivalstva in obiskovalcev, zlasti v povezavi z vendno izrazitejšimi posledicami podnebnih sprememb.

JZ KPG upravlja s kulturnim spomenikom gradom Grad, v katerem ima svoj sedež. Grad je najboljšežnejša graščina v Sloveniji kot tudi nudi dom zprostoživečim živalim, z grajskim dvoriščem in parkom pa ponuja ponazoritev sožitja človeka z naravo v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti in zaradi svoje obmejne lege tudi priložnost sožitja treh narodov in njihovih manjšin v skupnem zavarovanem območju. Grad je med najbolj obiskanimi točkami v KPG in je izhodišče za obisk celotnega Goričkega za domače in tuje obiskovalce.

V JZ KPG so še na voljo potenciali, ki bi jih zavod lahko razvil v naslednjem petletnem obdobju NUG 2020-2024 z aktivnim vključevanjem različnih resorjev ter na ta način prispeval k trajnostnemu razvoju zavarovanega območja.